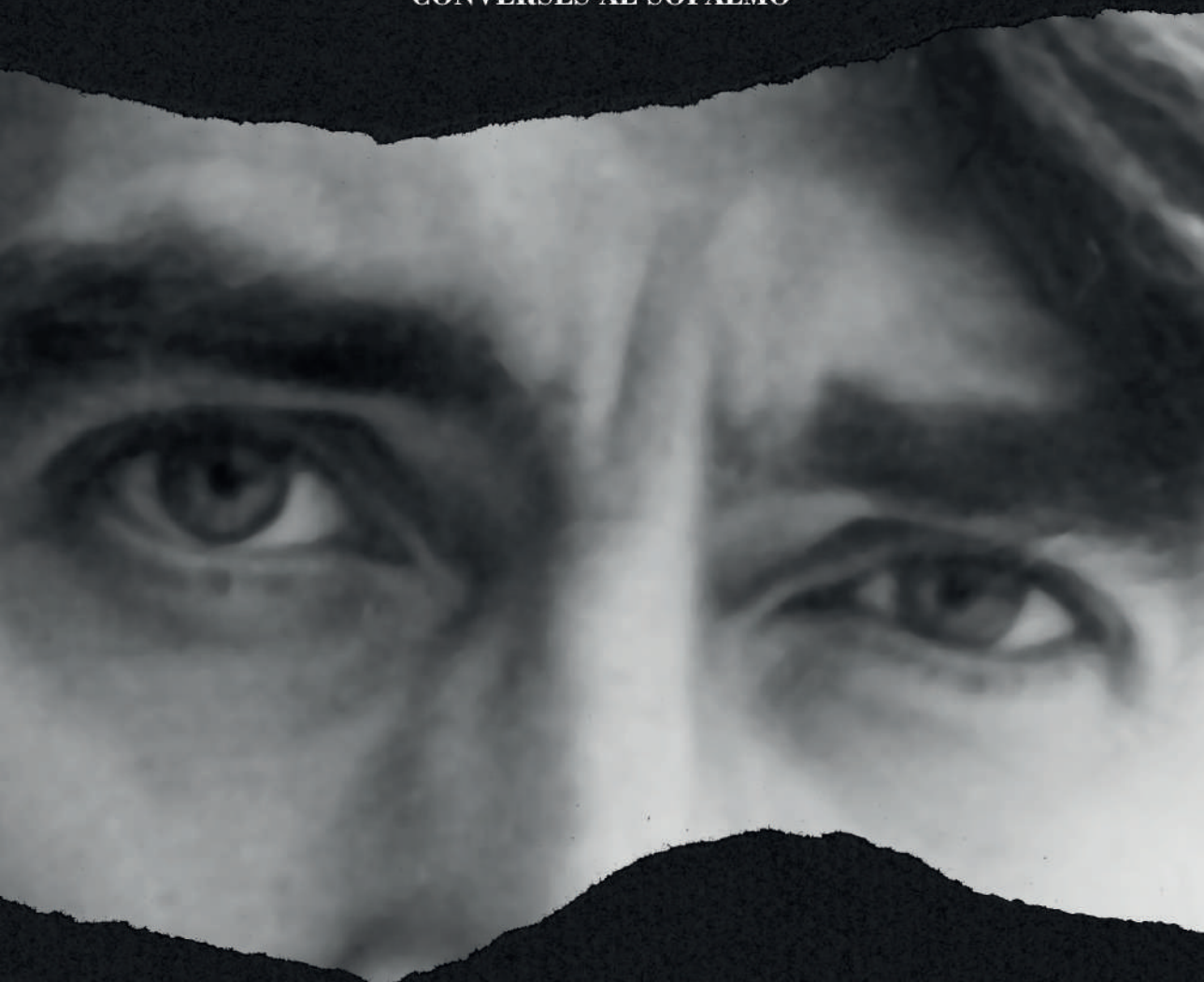

JOSEP SOU

ANTONI MIRÓ
PINTURA I VIDA
CONVERSES AL SOPALMO

CÀTEDRA
ANTONI MIRÓ
D'ART CONTEMPORANI
UNIVERSITAT D'ALACANT

AJUNTAMENT D'ALCOI
AJUNTAMENT D'OTOS

JOSEP SOU

ANTONI MIRÓ

PINTURA I VIDA
CONVERSES AL SOPALMO

Pròleg de Vicent Sanchis

CÀTEDRA ANTONI MIRÓ D'ART CONTEMPORANI
UNIVERSITAT D'ALACANT

Publicacions de la Universitat d'Alacant
03690 Sant Vicent del Raspeig
publicaciones@ua.es
<https://publicaciones.ua.es>
Telèfon: 965 903 480

© Josep Sou, 2021
© d'aquesta edició: Universitat d'Alacant,
Càtedra Antoni Miró d'Art Contemporani

ISBN: 978-84-1302-127-0
Dipòsit legal: A 280-2021

Disseny de coberta: Antoni Miró
Maquetació: Eduard Doménech (Servei de Promoció Cultural
i Suport Tècnic de la Conselleria d'Educació, Cultura i Esport)
Imatges: Arxiu Antoni Miró
Impressió i enquadernació: Quinta Impresión, SLU

Ajuntament d'Alcoi

ALCOI
capital cultural
valenciana 2021

GENERALITAT
VALENCIANA

Conselleria d'Educació,
Cultura i Esport

Universitat d'Alacant

Aquesta editorial és membre de la UNE, que garanteix la difusió i comercialització
nacional i internacional

TAULA

Pròleg	7
Proemi	11
I. L'obra: matèria primera	13
II. Pensament concret i pensament abstracte	23
III. El vincle de la realitat	35
IV. La gestió com a forma de vida	47
V. L'artista en el laberint	61
VI. Tractes de la personalitat	73
VII. Algunes referències	89
VIII. El Mas Sopalmo	101
Apèndix	119

A Sofia Bofill i Abelló

“Vita, si scias uti, longa est”

Pròleg

Retrat de l'artista madur

A aquestes alçades del món, l'art i les pestes, és difícil arribar a conclusions definitives en qualsevol d'aquests àmbits. Fins a quin punt, doncs, podem afirmar que Antoni Miró és un pintor conegut i reconegut? Fins a quin punt, també, el seu art perdurarà, a causa d'aquest coneixement i reconeixement? La pregunta sembla frívola, però aquest és un neguit que s'ha mantingut constant al llarg dels segles. L'art, des que se'n té constància com a tal, o és reconeixement o és ben poca cosa. Potser aquesta és l'única clau de volta que l'explica. Perquè el concepte i les intencions han anat variant amb cada època i cada gust. I tanmateix, Antoni Miró malda més per ser conegut que reconegut. I això determina la primera gran excepció que l'afecta. De Miró d'Alcoi, per aclarir-nos i definir-lo, podríem dir que és un pintor "social". Més preocupat per la funció cívica i artística, alhora, del seu art, que per la vanitat i els beneficis que se'n poden derivar. Quants artistes actuals es poden identificar amb aquesta bandera? Ben pocs. Almenys, ben pocs sincerament. I quan diem reconeixement, volem dir això exactament.

Antoni Miró és un pintor inquiet, dorment de dia i rampant de nit, que té els conceptes i les intencions clars com el seu ordre. És conegut? Per aquells que tenen inquietuds, i tant que sí. Malgrat ell. Perquè Antoni Miró és un gran tímida. A força d'edat mira, com pot, de superar aquesta barrera. I cal que ho faci. Perquè paga qualsevol pena. Cal projectar aquells que, en lloc de fum, podem fer la llum necessària en un mercat —horror, si ho llig ell!— absolutament desconcertat i desconcertant. Què és l'art teòric hui dia? Ben sovint, una verborrea amb pretensions de pirotècnia. Fa unes quantes dècades, en uns moments de foscor obligada entre nosaltres, Joan Fuster —qui, si no? — va mirar d'aclarir-ne els conceptes. En *El descrèdit de la realitat* podem llegir:

“Poc ens hauria d’importar la fortuna ulterior del nostre art. Basta que ens ajude a viure i a morir, que ens done notícia de nosaltres mateixos i que ens ensenye de comprendre’ns, que ens console i ens esperone. La vanitat de pintar per als museus és massa recent en els nostres hàbits culturals perquè valga la pena de tindre-la en compte”. Després, hi ha hagut el silenci i el soroll.

Per això, necessitem l’analgèsic de la claror. Antoni Miró, per exemple. En les pàgines que segueixen aquest pròleg prescindible, podem pouar saviesa. Diu Miró, l’altre Miró, sobre el seu ofici, que ell vol productiu: “Pintar és fàcil; però pintar bé és enormement complicat”. Pintar què? Encara més, què és pintar. Pintar és “interpretar”. Interpretar realitats: “És la pintura com un immens calidoscopi que, quan gira, fixa les circumstàncies temporals i vehicula el coneixement circumstancial de cada moment”. Per a l’artista, sàviament madur, “l’art, i més concretament la pintura, és una manera precisa de parlar”. Antoni Miró no parla per no callar, perquè calla i encara diu que no calla prou. Parla per a fer pensar. Deixa córrer les seues paraules, la seua pintura, per a fer gaudir de la reflexió necessària en un món que vol millor. Pintura “realista”, doncs, per a facilitar la reflexió i la presa de decisions? Sí. I no: “Encara que la meua pintura siga realista, no ho és mai del tot. Només imita, en alguns extrems i mesures, la realitat”.

De tot això, en podríem dir “ideologia”. És clar. Però, ai!, la ideologia, presa per les fulles com els raves, pot donar lloc a creacions estèrils, pretensioses, contraproductes i fins i tot imbècils. Per això, Antoni Miró hi contraposa una lucidesa d’arrel autodidacta: “Hem de continuar amb la denúncia [un substantiu que li agrada tan poc com agrada als sensats el mot nacionalisme] perquè les solucions esperades, i que puguen afectar totes les persones, mai acaben d’arribar”. Denúncia, doncs, mentre calga, tan intel·ligent com ens permeten els déus. I amb límits límpids i fixadíssims: “L’adjectiu pamfletari podria tindre objecte, en algun cas, si l’obra d’art no assolira prou grau d’altura o de dignitat expressiva. L’estatus de qualitat ha de ser poderós i determinant”. Hi ha denúncia, sí, com a recurs necessari, que no arriba al pamflet, perquè les majúscules d’un art decidit ho impedeixen.

Al remat de tot plegat hi ha la gent, els destinataris privilegiats de l’art d’Antoni Miró, que reinterpreten la realitat interpretada del pintor com a darrer baluard que mire d’assegurar algun progrés. Compromís? Tot. Militància?

No cal: “Si l’art és militant (amb alguna cosa allunyada de la teua personalitat i el teu caràcter, fins i tot els teus interessos), doncs no m’abelleix gens. L’art ha de ser compromés. No en tinc cap dubte. L’art que no s’implica amb els problemes de la gent, o amb la realitat que ens envolta i que també ens succeïa, o que no aposta decididament pels valors de la justícia i de la dignitat, no sé pas quina mena de proposta artística és”. La màxima utilitat de tots aquests colors fixats sobre la tela serà exactament que siguen útils, que facen pensar, que facen gaudir amb la reflexió, i que arriben a la màxima gent possible: “Amb això em considere satisfet i reconegut”. Finalment, trobem el pintor reconegut en la dimensió més exacta i necessària de l’aspiració.

Darrere de tot això hi ha una realitat local que pot permetre la projecció internacional. Junt amb tots els reflexos socials i racials que Antoni Miró ha sabut copsar, hi ha una àncora local, el seu poble, pel qual sent una passió devota: “Al segle XIX, la suma col·lectiva va ser una mena d’enginy, hui possiblement de difícil comparació. En el lloc més difícil, i amb les condicions de difícil adversitat, construïren, aquells alcoians, una realitat que hem heretat”. Alcoi, la gran xamba industrial valenciana: “Sincerament, crec que ser d’Alcoi és un gran regal. Ser d’Alcoi determina, també, un enorme compromís. Amb la terra i amb els homes. I un deute històric permanent amb tots aquells que ens precediren i construïren el poble que ara som i fruïm”.

Per això, Antoni Miró treballa des del Mas Sopalmó, que no és un oasi creador, sinó una llançadora de pintures i papers. Un espai de llum fixada, nocturna i permanent, des d’on aconseguir les condicions òptimes de treball que el pintor necessita. La casa acollidora on ha rebut centenars d’homenots i donotes. El taller on fixa amb total disciplina la seua “producció”: “M’agrada pensar que soc un manobre. Un treballador, i que amb l’esforç de tants anys, a la fi he guanyat la consecució d’un ofici. Soc autodidacte i la meua procedència és el món del treball. Més que crear, preferisc dir que quan pinte estic produint”. Produint distorsions sàvies i guilopes de la realitat. Produint reflexió que porte a l’acció. Produint art que allibere plaers.

Recomane colors. Els colors del pintor que ha fixat rostres i carrers, paisatges humans i socials, ambicions que no acaben d’arribar a gestes. O potser sí. Però que, en tot cas, encara ho seran més si la “producció” del pintor assoleix el màxim cim a què aspira: arribar a tanta gent com permeten els

condicionants que ell vol saltar: “El meu món vertader és la humanitat. I amb clara incidència en els altres, sense els quals la vida pròpia quedarà sense horitzons. I si faig un pas avant, encara afegiré que la cultura és la realitat que dona sentit a les nostres vides. A partir de la cultura es pot construir tot el que viu en els nostres somnis. La millora substancial de les societats depén de la suficiència d’un projecte cultural de mida ampla i generosa”. Amén. El descrèdit de la realitat? La represa orgullosa i transgressora de la realitat!

El millor epitafi per a Antoni Miró?: “Mai vaig fer vacances”. Ara, això sí, que el porten al barranc del Cinc. Al costat d’Ovidi i Isabel. On hi ha els déus de les aspiracions modestes i de les consecucions immenses.

VICENT SANCHIS

Proemi

Ho hem de dir. Ens hem atrevit a dur a terme aquesta llarga entrevista amb el pintor Antoni Miró sense estar-ne avesats en la matèria, o en el gènere periòdic que inunda les pàgines dels diaris informatius. I si ho hem fet, atrevir-nos-en, ha estat perquè som agosarats, o imprudents, o massa arriscats, o ves a saber...

Llargues hores, potser moltes setmanes, de conversa al Mas Sopalmo, a poc a poc, han anat bastint les línies que, tot seguit, exhibirem en aquest document. Ha estat un temps de pelegrinatge a través de la memòria, també, però, del pensament del pintor, ja que això era, i cap altra cosa, la intenció primera. Sí. Ens interessava força conèixer alguns racons de la intimitat de l'artista, però ens seduïa enormement aprofundir en el coneixement de les estances que han marcat la trajectòria pictòrica d'Antoni Miró. I podem ben dir que ens hem trobat amb un artista sense complexos (sense manies, com diríem per ací), i amb un endins forjat pel mateix foc de Vulcà. La farga, irredempta i eficaç, regira i caragola el ferro roent, fent valdre la seua funció essencial. Resulta difícil, però, pensar que pugui haver-hi gresol suficient que altere el tenor de les conviccions de l'artista Antoni Miró. La Roca Tarpeia (*Rupes Tarpeia*), ens pot semblar poca cosa (per blana) al costat de les certes que l'artista manifesta davant els reptes oberts, i tan imperatius, de la vida. Una a una, les seues posicions són garantia d'infreqüent lleialtat cap a si mateix, i cap a la societat en el seu general conjunt.

I, clar, la pintura ha estat present tothora, com han restat presents tants pintors-artistes de referència. També se'ns ha escolat, pels badalls d'una finestra intangible, i no podia ser d'una altra manera, la construcció de la seua enorme obra: tècniques, matisos, temes, circumstàncies funcionals, il·lusions

i necessitats expressives, i la projecció artística de la realitat, ara des de l'art, i potser un vast etcètera. Els quadres, en el seu discurs temporal, com diti-rambes dionisiacs, han escrit la poètica d'un artista resistent, força commogut per la duresa del temps a sobre de les esquenes de tants i tants innocents que en la història han sigut. Pintura, la d'Antoni Miró, per a mirar-la, i veure al seu través els justos perfils d'un món desigual, arrogant i punyent. De la veu de l'artista, minsa i robusta alhora, n'hem pogut assolir quin és el seu deler; també hem conegut l'oportunitat de l'esperança. O l'atenció que cal per a no caure en la prosopopeia buida i provocativa de la renúncia.

Tantes coses, tants assumptes diversos, ens han interessat, que ara, sí, podríem omplir una ben grossa maleta per a realitzar un viatge excel·lent, tot travessant la vasta geografia en el Món d'Antoni Miró.

I. L'obra: matèria primera

Com, quan i per què

És molt difícil esbrinar el perquè de les coses; per què i com passen, a vegades, fins i tot, quan és el moment oportú perquè formen part de la nostra vida immediata. Tot un misteri. Però el que resta bastant clar, o determinant, és que la vida es va formalitzant amb el pas dels dies, a poc a poc, i va construint-se amb el rigor i l'oportunitat que les causes imposen.

En aquest cas que ens ocupa, la realitat que envolta el pintor Antoni Miró, tenim un punt de partença, i potser un fulcre per a la fidelitat en l'equilibri, i que ajuda a fer-ne l'anàlisi, o bé la manifesta referència. Sí, en Antoni Miró la *pintura* esdevé la matèria primera de la seua vida. Per al pintor, i tot el que significa la seua trajectòria, hi ha una motivació essencial, dinàmica i proteïca: el noble exercici de pintar. Potser això siga un principi tautològic en tot el referent al pintor, però no és gaire fàcil d'aplicar, per extensió, en termes genèrics. "Vull ser pintor" no ha estat només una frase d'adolescent vocat per l'art pictòric, o per la bellesa. Ha estat, ja que el temps ho ha encunyat amb lletres de foc, un principi categòric i existencial. Una realitat inqüestionable que ha anat fent-se gran a mesura que el temps ha consolidat la voluntat infrangible de l'artista. Així, pintura i vida confirmen un binomi indestriable: Antoni Miró sense la pintura seria una altra cosa de ben diferent, però la pintura, així, sense por a dir-la ben grossa, amb l'absència d'Antoni Miró, restaria mancada d'una objectiva disciplina creativa que abasta els territoris de l'assaig conceptual en favor d'un humanisme solidari i socialment arriscat.

I tot, o en part altament significativa, ha crescut en la nit del pintor. La nocturnitat com a factor d'incidència en la producció, però també en el si-

lenci que comporta acréixer la reflexió teoricopràctica a l'hora de concebre, i també substanciar, les obres d'art que conformen l'immens corpus creatiu de l'artista. La nit no com a metàfora d'un temps de foscuria immarcescible, però també. La nit per a collir estels d'esperança, a l'hora que la labor ha presentat els fruits de la feina: "Soc un treballador de l'art", ens dirà.

Passem a la reflexió detallada d'un nombre de qüestions que jutgem d'interès per al coneixement profund de la personalitat de l'artista Antoni Miró, sempre dins d'aquest primer apartat que ara encetem.

—*La pintura, potser podríem jutjar-la com una eina de coneixement. Què en penses d'aital afirmació o raonament?*

—Doncs clar que sí, ho és sens dubte. Cal parar molta atenció a un munt de realitats i d'assumptes singulars abans de començar a bastir una obra d'art. I si no fora així, parlaríem d'una pintura sense continguts, la qual cosa l'allunyaria de la seua essència per a la transmissió del coneixement. La pintura, si més no, atresora tot un univers de misteris que omplin de sentit el mateix fet de pintar, de dur-la a terme o de realitzar-ne la projecció. A més a més, no exagerem si proclamem que la pintura té aquest valor d'universalitat i d'abast general que la fa ben pròxima i intel·ligible per a la majoria de persones que s'hi acosten. Podríem assegurar, fins i tot, que el posicionament dels receptors, en la contemplació de l'art, sol coincidir amb els plantejaments del pintor, en una important quantitat de vegades. Hi ha com aquesta màgica realitat que agermana les voluntats i les fa pròximes. Les persones són molt més sensibles del que alguns poden arribar a pensar.

A més, hem de convindre que per a pintar serà necessària una informació suficient i aprofundida per part del pintor, així com un procés d'investigació conduent a l'obtenció d'eines i destreses que vinguen a resoldre l'objectiva vocació comunicativa.

—*La curiositat per tot. L'enorme curiositat per les coses, i per la vida, en el tràfec diari de les persones.*

—És cert. Sent una gran curiositat per tot, i hi ha una conseqüència lògica d'aquesta característica personal, que desemboca en la meua dimensió com a pintor, i és el tractament “realista” que faig de la pintura. I clar, pinte una immensitat de coses que resten dempeus en la naturalesa i en la vida; tot el que passa al meu voltant és matèria possible i plausible de ser objecte pictòric, fins i tot el que pertany al territori dels sentiments, ja que, aquests, també formen part de la naturalesa dels éssers humans. Tinc l'íntima sensació que mai no se m'han d'acabar els temes, ni els registres de comunicació, car el

món i la vida estan plens de, diguem-ne, provocacions que em convoquen a la tasca creativa al voltant de la realitat. Una altra cosa serà la descàrrega de satisfacció que el fet de dur a terme la pintura, com assenyale, puga arribar a produir-me. Per què ho dic? Doncs perquè a vegades la realitat, formulada sense entrebancs, resulta ben difícil d'empassar-se-la, i potser seria molt més divertit realitzar una pintura sense tanta incorporació d'elements conflictius com jo faig.

—*L'home davant l'espill, davant el "miracle". El pintor davant el seu espill, mira i veu la seua figura, i més coses també, car veu l'home, la humanitat, el món i els seus conflictes, i endevina la tragicomèdia de la vida, cabal fecund de matèria creativa.*

—Hi ha un immens perill en aquesta qüestió que comentem, ja que pot ser que quan et mires en l'espill, pugues agradar-te massa, i això resta objectivitat per a dur a terme l'abordatge de la pintura. Jo, he de confessar que mai no m'he agradat en excés, i, potser, cada vegada menys. Però confesse que, almenys, per la meua banda, hi ha un esforç constant per no fer-li mal a ningú i, si és possible, ajudar tothom. Crec que el balanç és positiu, però al remat mai en fem prou pel proïsme, i és una vertadera llàstima, clar.

Pense que, pel que fa al món de l'art, i a la veritable necessitat de col·laboració entre els artistes, per molt que fem, encara restarem molt curts del que s'hauria de fer. Potser hi ha una manca d'interés vertader per a anar més lluny del que, actualment, s'hi va. No obstant això, pel que a mi respecta, crec que me n'he sortit prou bé de les dificultats objectives o, potser també, de la manca de proximitat i empatia que alguns sectors m'han pogut dedicar. Tot ho done per bo, car necessite tota l'energia per a pintar.

—*El treball en sèrie i seriosament. Per què? Quina és la causa essencial d'aquesta manera de laborar? Es tracta d'una realitat polidiscursiva (transgènica), o de múltiples enfocaments d'una única i mateixa direcció objectiva?*

—Hi ha una primera aproximació que seria possible de fer, i és la que fa referència a la dimensió temporal. És a dir, les obres amb un cert caire concomitant i que resten bastides en una època, més o menys, veïna. Però no només el temps determina el que és una sèrie. Hi ha altres moltes coses que hi

intervenien. Encara que la lògica evolutiva propicia característiques diverses, i matisos alternatius, dintre de la producció d'obres pertanyents a una mateixa sèrie. Una altra circumstància que cal tindre en compte és la necessitat comunicativa, ja que segurament la realitat, i el seu enorme contingent de "materials" faciliten que la diversitat, dintre de la sintonia genèrica de la sèrie, procure un ampli nombre de quadres que incorporen tot de matisos per al contrast, i el creixement. Si el poeta precisa moltes paraules, inclús poemes, per a conformar un fet de comunicació, és a dir un poemari, al pintor li calen diversos quadres, àdhuc molts, per a dir tot el que vol dir en una determinada direcció. Hi ha molts exemples que podríem posar, com ara "Mani-Festa", "Vivace", "Nus i Nues", "Pinteu Pintura"... i respecte d'aquesta última sèrie esmentada, diré que incorpora tot un món de referències pictòriques d'altres grans artistes de la història, i així he trobat la possibilitat d'inserir, entre altres coses, la memòria de tants pintors que han estat paradigma de l'art i de la cultura, així com una visió, una mica, irònica de la realitat.

Darrerament, he de dir que les sèries, com a tal, acaben per la necessitat d'abordar altres temes, altres circumstàncies que també m'interessen molt, i que, a poc a poc, van demanant pas. Tot té un temps i, també, una intensitat determinada.

—*La metafísica de l'experiència. Fins a quin punt l'obra de l'artista s'hi veu imbricada amb tractes de l'experiència personal de l'artista. L'experiència colpeix i matisa l'obra del pintor?*

—Podríem dir que l'experiència és molt important i vital per a l'obra d'un pintor. La vida del pintor és molt llarga, i per tant ha de saber on encamina els seus passos d'una manera com més diàfana millor. El pintor resta nu davant la realitat i la vida, i ha d'aconseguir la matèria narrativa del seu propi discurs amb claredat i veritable gosadia; una altra cosa seran els recursos tècnics i les destreses necessàries per a construir el propi univers de discurs pictòric. La seguretat del pintor, altrament, li facilita de sustentar el valor de tot el que fa, i li dona recursos per a defensar-ho allà on calga. Convindrem en el fet que pintar potser és bastant fàcil, enormement complicat, però, pintar bé. A mi l'ordre i l'organització m'han ajudat molt a conformar l'obra pictòrica, i segurament han influït bastant en els resultats que he pogut obtindre amb el treball.

—*El transsumpte de la imaginació. Si parlem del realisme, i de la fidelitat al món contemporani que ens ha tocat viure, potser la imaginació podria considerar-se una agressió directa a la intenció de denunciar la realitat. Podria haver-hi una mena de contradicció en termes.*

—Primerament, caldrà dir que, encara que la meua pintura siga realista, aquesta no ho és mai del tot, només imita, en alguns extrems i mesures, la realitat. Així doncs, en aquest bon punt és quan la imaginació juga el seu paper, i pense que molt i molt important. L'absoluta identitat amb la realitat seria una fotografia, bona o dolenta, clar està. Però la meua pintura, per exemple, que pot basar-se en una fotografia, resta manipulada àmpliament, així el resultat serà propiciat, en gran part, per les meues aportacions, visions i maneres de sentir i d'expressar-me, alhora que transcendeix el fet fotogràfic. Hi ha com una mena de superposició de les estètiques: pictòrica i fotogràfica. Un altre exemple del que dic seria la posició de Dalí quan enraona al voltant de la seua pintura: "Jo faig fotografies pintades a mà", amb una càrrega irònica d'abast suficient com podem comprendre.

—*És l'art un camí sense retorn? És a dir, una vegada que es posa en marxa la dinàmica creativa, l'artista pot abandonar aquest camí, potser vital, que s'hi resol definitiu? Fins a quin extrem l'artista, Antoni Miró en aquest cas, resta atrapat pel misteri pictòric creatiu, i la seua personalitat es fusiona amb la seua pròpia obra?*

—Aquesta mateixa consideració es podria fer al voltant de qualsevol dedicació professional que s'exercisca amb rigor, disciplina i responsabilitat. Qualsevol obrer del tèxtil, per exemple, pot arribar a viure el seu treball amb una entrega i atenció especialment singulars. De la mateixa manera ho pense d'un món com el meu: reflexiu i artístic. No hi ha gaires diferències. Crec, però, que, efectivament, la inoculació de l'art és d'aital magnitud que resta ben difícil pensar que un dia pots arribar a allunyar-te'n, i prendre distància de tot el que significa. L'art té un punt verinós, sobretot per a aquells que el viuen en primera línia en el combat de l'existència diària.

—*La pintura d'Antoni Miró resta ben lluny dels artificis, dels oripells creatius o del magnetisme que s'afegeix a la condició d'artista. La contemplació de l'obra ens condueix cap aquesta apreciació.*

—Fent alguna digressió al voltant del que comentes, he de dir que crec que, en aquesta realitat que ens contempla, potser mai no crea ningú. Almenys no estem massa allunyats de tots aquells que saben fer coses; objectes més o menys pràctics que ens ajuden a viure. Si un obrer crea una casa, pose per exemple, en aquest sentit podríem admetre que els artistes també arribem a crear objectes d'art. Però el que és ben cert és que cadascun de nosaltres som capaços de crear en funció de la nostra peculiar càrrega cultural i de coneixements que tenim. Podríem dir que som la conseqüència d'un munt de coses que anem emmagatzemant en el nostre si. Així, i reflexionant al voltant del que referíem com artificiositat, podríem arribar a convergir dient que més bé recreem, en to directe de continuïtat, aprenent de tot el que ens arriba del nostre entorn o de l'assoliment cultural que anem fent. A la fi, podríem dir que el que fem potser és transformar les coses, fer mudança de la realitat. Crear és un concepte molt fort i arriscat, segons es mire.

—*La pintura com a eina per al rescat de la memòria*

—Efectivament. La pintura gaudeix d'una qualitat específica per a servir d'enllaç i fer memòria de tostemps. Té la virtut de fixar moments de la nostra història, i de servir-los després en les millors condicions per a l'anàlisi i la reflexió social. Una altra cosa seran les oportunitats que la pintura, és a dir, els artistes, tinguen al llarg del temps per a manifestar, i exposar, el seu punt de vista, i també el criteri del món que els correspon. És la pintura com un immens calidoscopi que quan gira fixa les circumstàncies temporals i vehicula el coneixement circumstancial de cada moment històric.

—*El valor de la dona en l'actualitat, i la seua projecció social. S'ha escrit, i parlat, a bastament, de la situació de la dona en aquest món que coneixem, fonamentalment bastit per l'home, i això en té de conseqüències i posicionaments de tot tipus, la majoria de les ocasions per a mostrar la faç bel·ligerant dels éssers humans.*

—No ho faré massa llarg. Aquest discurs, que s'ha instal·lat al bell mig de la nostra societat, és força complex i de difícil comprensió. Val a dir, però, que les dones, tant com els homes, han de compartir la vida i l'experiència que comporta viure-la. Som ben necessaris els uns per als altres, i no podríem en-

tendre l'existència sense la realitat d'ambdós gèneres en peu d'igualtat. Pense que no han d'haver-hi límits per a ningú per raons de gènere, prou difícil és la vida per a, encara més, afegir-li dificultats i entrebancs exògens. L'harmònica coexistència és una garantia de futur. Pense.

—*Continua hui la dona sent un mite eròtic? Fins ara, fa molt poc de temps, la dona restava l'únic mite eròtic en la nostra societat, ja que l'home encara no havia sigut pensat per a aquesta nova realitat. La publicitat serà l'encarregada d'aprofundir en aquest nou rol per a l'home, tot projectant-lo com a referent sensual, i eròtic també. Diguem-ne que l'home, i la masculinitat, passen a ser uns nous referents del consum de masses.*

—Si donem una ullada a l'antiguitat clàssica, tant l'home com la dona esdevenen raons de pronunciament artístic, amb una clara tendència cap a l'erotisme. I mai no ha passat res per l'acceptació d'aquesta evidència. Només cal sobrevolar les pàgines de qualsevol història de l'art per a comprendre el que estem dient. La dona: la seua bellesa, la seua manera d'estar-s'hi a la vida, fins i tot la seua força i potència, fan que estiga un referent de masses, ja que l'actual organització social (industrial), al voltant de la publicitat, construeix mites per a l'impuls del consum. I la dona, amb les seues virtuts, que hem anomenat, resulta ser un reclam perfecte per a aquesta pràctica social i econòmica. El món de l'art, que recrea els comportaments socials, també situa la dona en el vèrtex de la matèria compositiva. Però, cada vegada més, les forces entre ambdós gèneres s'acomoden, tot compartint interessos i projeccions creatives.

—*Una recurrència en la teua obra és el tractament del nu de la dona..., pràcticament des dels orígens de la teua vocació pictòrica. Al principi, de manera esporàdica, i arribem ara a trobar-nos amb dues sèries imponents com "Suite Havana" i "Nus i Nues". Hi ha alguna raó especial que ho pugui explicar?*

—La dona és el centre de l'univers, i il·lustra la potència del món. Amb això ja seria suficient per a dedicar-li un apartat ben específic dins de la meua producció artística. Però millor caldrà mirar la dona com un ésser humà, al marge del gènere al qual pertany. També, però, pinte moltes altres coses, i que són objecte de la meua preocupació, com bé resta de manifest en el conjunt de la meua pintura, i de les sèries que la configuren: la crítica del sistema, la

repressió i la injustícia, la causa dels bandejats per la societat, la guerra i les seues conseqüències, i un llarg etcètera, estan en la meua obra. I clar, la dona, però també l'home, formen part d'aquest univers o sistema on tots tractem de resistir i de contestar de la millor manera possible. I caldrà no perdre de vista que des de sempre la dona ha estat una referència eròtica per a l'home i a l'inrevés. L'home s'incorpora en aquests menesters mercés a la publicitat, però perquè ja estava en la consciència general de les persones per a poder-s'hi materialitzar de manera ferma i contundent.

—*Podríem parlar de l'autèntic valor de la pintura, del que significa i representa des del punt de vista cultural i, també, de l'abast econòmic que comporta. Sobre aquest assumpte hi ha moltes veus en conflicte.*

—A banda de la vàlua creativa: bondat en la realització, excel·lència compositiva, intensitat comunicativa, etcètera, que li atorguen la dignitat que li correspon com a realitat artística, també hi ha una altra pintura (unes altres obres d'art) que només resten en el primer esglaó. És a dir, la pulcritud en les maneres externes de presentar-s'hi, oculten la mancança de recursos dialèctics i d'expressió. Hi ha una pintura que vist, però no abilla. Quant a la vàlua econòmica de la pintura, com en qualsevol manifestació artística, tot depèn de raons alienes al fet creatiu. Són raons poderoses que res tenen a veure amb l'art. Potser hi ha una relació prou ajustada amb la voluntat que certs organismes oficials, o galeries de prestigi reconegut, tinguen devers aquest o bé aquell altre artista. Podríem dir, sense por a equivocar-nos, que art i economia no tenen res a veure, però s'hi retroalimenten i, en algunes ocasions, conviuen. També podríem dir que hi ha certes relacions espúries. Sense més.

—*Quina part autobiogràfica hi ha al darrere de cadascuna de les obres... La teua obra és immensa, per qualitat i quantitat. Tanta necessitat de dir coses has tingut al llarg de la teua vida? I dir-ne que eres un home callat, potser inclús silenciós en els moviments, pot estar un principi de contradicció, ja que si la teua obra és el teu dir, la teua forma explícitade comunicació, aleshores podríem dir que eres un home, un artista, que parla molt. No és així?*

—L'obra s'hi correspon en bona mesura, si és lleial a l'essència del pintor, al caràcter i biografia del seu autor. No pot estar d'una altra manera. Tots venim

d'algun lloc, i ens reconeixem d'una manera determinada, doncs bé, la pintura, i l'art en general, ha de fer el seguici d'aquell que la basteix. L'home pot ignorar el que és, però no deixa de ser el que és en puritat. I també cal tindre present la pertinença. Tots som d'allà on som, i per molt que vulguem esquivar-ho, sempre restarà present en la nostra conducta i maneres d'entendre el món i la realitat.

A més, no es tracta que jo tinga, a priori, moltes coses a dir. El que passa és que una obra et du a una altra, quasi sense predeterminar-ho, i així, al llarg del temps, l'obra creix i es formula com la coneixem. No hi ha cap estratègia que vinga a configurar l'obra, ni tampoc el fet creatiu, d'una manera preceptiva ni obscurantista. En bona mesura es tracta de qüestió d'ofici, d'anar acreixent la necessitat de dir i de comunicar. A poc a poc i sense presses.

—Es pot tornar física la teua relació amb les obres que generes? Hi ha alguna cosa de física en aquesta relació? Pateixes? Te n'alegres? T'emociones? Experiments vinculacions afectives de diversa consideració i abast amb les pintures?

—Veritablement no es tracta de patir, o almenys com menys ho faces millor. Però és cert que en moltes ocasions la cosa ha estat complicada, i les emocions han deixat traslluir la sensibilitat de forma manifesta. No obstant això, tot l'àmbit tècnic, o de recursos d'estil, posa en solfa les dificultats de l'abordatge creatiu i els problemes materials que comporta dur a terme una obra qualsevol.

Ara bé, si el que vols saber fa referència al món dels sentiments, o de la màgia que s'hi origina, en alguns moments especials, en la gestació de l'obra, això és molt difícil de traslladar, perquè si fora fàcil, ja no seria màgic. Així de senzill. A més, explicar la pintura en paraules significa agermanar dos àmbits creatius de diferent factura, i això és un repte de difícil realització, ja que cada disciplina creativa té un codi propi de manifestació, o concreció.

II. Pensament concret i pensament abstracte

Una certa manera de mirar-se les coses i prendre'n un posicionament clar.

*Vorejant tothora el risc, tot assumint la causa
de la civilitat*

L'artista és un ésser social que s'arrisca en favor de la civilitat. Almenys aquest és un possible axioma de pertinença, en què la voluntat explícita del combat diari arrossega els peus cap a la utopia. Necessària? Doncs pensem que així és, ja que aquesta vertebra l'essència real de les posicions de compromís, tan allunyades de causes circumstancials, i alienes a la memòria necrològica. És el futur que reclama formalitzar un clar bastiment de la gosadia, de la franquesa militant i de l'imperatiu categòric que resta, fent costat, a la vora de l'imperi de la raó.

Els mons, o potser aquest univers nostre, tan particular, i alhora infinit, perquè infinites són les eventualitats de les persones en convivència, necessiten sanadors, curadors que s'hi manifesten proclius a la redempció comunal, i els artistes, nodrits de singular matèria sensible i roent, poden apropar els colzes per a resoldre el fet de la indigència, clar està, sempre referida a la mancança d'aliments de defensa col·lectiva.

L'artista, o la cabal substància emergida de l'anàlisi immediata de la societat en crisi permanent, possibilita el nord per a exercir-ne la crítica com a penyora. Com a regal abstracte per a obtindre el salconduit de l'emancipació.

—*Fem una referència al paradigma de la política. Valorem la influència de la política tant en l'art com en la seua projecció.*

—Com diria Fuster, la política o la fas o te la fan. Cal tindre ben present aquest principi enunciatiu de Joan Fuster, i tindre ben clar que cal una eficaç informació per a conduir-se, amb certa garantia, en aquesta nostra societat. Tots hem de restar atents a tot el que passa al nostre voltant, i obrar en conseqüència, atés que crec que és molt necessari que tothom s'hi comprometa políticament. Potser aquest compromís vital siga una eina fonamental per a la supervivència dels pobles. Si pensem en nosaltres mateixos únicament, esdevindrem, sense dubte, al marge de l'essencial per a la vida: la solidaritat. La causa dels pobles, i per extensió dels individus que els constitueixen, és la gran estratègia col·lectiva per a reeixir-se'n, amb certa dignitat, de les dificultats que el sistema comporta.

—*Hi ha una frase teua, coneguda a bastament, i que manifesta tantes coses del teu caràcter, que ens agradaria de posar damunt la taula, novament, i potser aprofundir-hi una mica, si és el cas. Aquesta frase és "Jo soc un treballador de l'art", amb la qual cosa, també, incideixes en el que significa el valor del treball, així, dit en termes generals.*

—El treball és essencial per les persones. Des de l'aparició de l'ésser humà sobre la terra hi ha hagut una lluita constant per la supervivència. Hui, que les adversitats no són tan extremes, caldria fer un gran esforç per a possibilitar que les persones, els treballadors a la fi, pogueren assolir, a banda del seu deure pel treball, un temps suficient per a la formació i per a la cultura. D'aquesta manera la dignitat, en termes generals, aniria en augment, i l'assumpció d'un major grau de felicitat seria una constant social.

Quant al que a mi fa referència, he de dir que els meus orígens resten vinculats al món del treball. De ben jove vaig aprendre que calia treballar amb esforç i, a més, fer les coses d'una manera adequada i correcta. Ho tinc ben assumit des de sempre, aquest principi valoratiu del treball. I crec que és fo-

namental per a tots: sentir-se treballadors i resolts a dur a terme una exemplar conducta feinerà. Tenim, si més no, un referent palés en el segle XIX alcoià. En aquest moment, potser el més definitiu en la construcció del que som com a poble, el treball i la lluita per la seua consecució van estar èpics. La suma col·lectiva va ser una mena d'enginy, hui possiblement de difícil comparació. En el lloc més difícil, i amb les condicions de greu adversitat, van construir, aquells alcoians, la realitat que hem heretat. I això és senzillament emocionant. I a més, cal dir que, per a poder exigir, serà menester, abans, posar mans a la feina, amb rigor i eficàcia.

—*En aquest àmbit de reflexió se'ns acut la pertinència de parlar, una mica, del que pot arribar a significar el dolor social com a recurs intel·lectual de denúncia.*

—Per descomptat. Cal parlar-ne. Hi ha massa coses, o massa situacions, que entrebanquen la vida de les persones, i serà menester la denúncia com a mètode per a resoldre els conflictes. I és evident que l'abast ha de ser, necessàriament, col·lectiu, ja que la “baralla” social no pot estar reservada per als interessos d'uns pocs, en detriment de la immensa majoria. Pensar de manera egoista, en aquest cas concret, pot semblar, fins i tot, miserable. Els beneficis individuals, socialment parlant, no serveixen per a res.

Mentrestant, hem de continuar amb la denúncia, ja que les solucions esperades, i que puguen afectar totes les persones, mai no acaben d'arribar. L'art esdevé, de manera inequívoca, a parer meu, una eina per a posar els assumptes globals en qüestió permanent. Un art per a la sensibilitat social i per a la presa de posicions. Pot semblar això que dic una mica radical? Doncs clar que ho és, però entenent radical com una cosa arrelada als orígens, al mateix centre dels problemes que són motiu de denúncia.

—*La solidària comprensió de la realitat. La realitat és la que és, aquella que ens ha tocat viure, la que tenim al davant.*

—La majoria de persones ho tenen molt clar. Practicar la dèria egoista és un error absolut, i no pense, ara, en cap praxi de tipus religiós ni res de semblant. El bé comú reporta molts avantatges al gènere humà, però també al regne animal i a la natura. El comportament cívic i ordenat, amb un màxim de respecte

cap als altres, determina una relació social de gran valor per a tots. És força entenedor el que comente. El contrari estableix un enorme dissens en l'àmbit social, tot impossibilitant espais d'encontre per a l'assoliment d'una certa felicitat, o proximitat entre les persones. Sempre, més o menys, tornem al mateix, a les mateixes posicions de pluralitat i de respecte.

—*L'art fa un pas avant i, ben lluny de neutralitzar-se, enfronta, després de l'anàlisi pertinent, la potència de la mirada de l'artista. L'art, així expressat, no esdevé cap pamflet, s'hi resol com una nova experiència de vida. En la sèrie "Mani-Festa", la qual hem pres com a referència per a abordar aquesta qüestió, l'orgia de la violència, arreu del món manifestada, és una constant. La duresa de les imatges ens commou, com també ens il·lustra sobre un comportament habitual que s'inscriu en els mitjans de comunicació que cada dia sintonitzem. L'art ens mostra el que ja sabem, amb el filtre previ, però que l'artista incorpora per a transformar la realitat en proposta creativa, o artística, a la fi. Parlem-ne...*

—L'adjectiu pamfletari podria tindre objecte, en algun cas, si l'obra d'art no assolira el suficient grau d'altura, o de dignitat expressiva. L'estatus de qualitat ha de ser rigorós i determinant, ja que és el que s'espera de qualsevol obra d'art, independentment de la temàtica expositiva o representativa. A més, si a la bondat creativa podem sumar un alt contingut documental, doncs molt millor, així pot arribar a ser una obra que no només gaudeix d'una interessant factura, també pot informar el receptor de tantes realitats que viuen al seu entorn, tot fent-lo reflexionar al respecte. Diguem-ne que la tasca de l'artista estaria, fonamentalment, adreçada a oferir una síntesi acurada de la realitat, amb els matisos creatius corresponents.

—*Qui és l'altre? Qui són "el poble"?*

—Som tots, els uns respecte dels altres. Clar està. I en aquest cas no val a pensar de manera reduïda, o gasiva. L'altre és el veí que tenim a prop, però també l'ésser humà que mai no coneixerem. És un concepte per a exercir la generositat, i per a avaluar la nostra capacitat comprensiva de la totalitat. L'altre no és cap circumstància, o eventualitat fugissera, és una realitat vivent que alena, pateix, es commou i viu, potser, al nostre costat, però pot ser que reste

ben lluny, encara que ens convida, entre intuïcions, a pensar en una causa general d'humanitat. Almenys això m'agrada pensar. Certament.

Qui són “el poble”? De manera estricta, quan ens referim al poble, ho fem tot pensant en aquells que, d'una manera o bé d'una altra, comparteixen valors, cultura, llengua i maneres de ser. Dit això a grans trets. I podríem arriscar-nos a dir que u, per a ser veritablement universalista, ha de ser abans profundament localista. És des de l'essència, des de l'assoliment del que som i sentim, que podem fer-ne el trasllat comprensiu i cosmopolita. Doncs perquè estime el que soc, puc arribar a entendre i estimar el que són els altres: el respecte sincer mana molt en aquests casos.

—*Política-Identitat-Autenticitat pictòrica...*

—Al remat, de tots aquests enunciats, sempre se'n fa una íntima elecció. Segons el meu criteri personal, la barreja dels tres elements aportats per a la reflexió comporta la posició pertinent: soc un home polític (com la immensa majoria) i amb un sòlid ancoratge identitari, i que trasllada aquests principis elementals a la seua creativitat plàstica, ja que la pintura que practique deixa ben clares les posicions que em determinen com a ésser humà. Només per ser coherent.

—*Els valors de la denúncia. Serveix el fet de denunciar per a alguna cosa en concret? Significa, aquest recurs, una posició que ajude a la posterior contestació social?*

—No m'agrada aquest terme, i pense que no hauria d'existir, ni hauria de ser menester practicar-la, la denúncia. La precarietat de la situació actual, no obstant això, impulsa a exercir-la, ja que davant els sonors silencis de tantes administracions, envers problemes que són inimaginables per a la majoria de ciutadans, paga la pena fer un franc exercici de claredat informativa. Tothom ha de saber més i més del que passa al seu voltant, per a tindre l'oportunitat d'oposar-s'hi, si cal, amb un criteri ben format. La denúncia, i pense ara en el maltractament de la natura, per exemple, és necessària per a obtindre un futur solvent a canvi. El silenci restaria una mena de complicitat indesitjable. A vegades, certament, la denúncia no serveix per a massa coses, depén de molts factors que li són força aliens. Però seguirem, amb la nostra pintura, fent camí.

—*Els matisos de la resistència. Podem dir, i així s'ha interpretat per nombrosos crítics que s'han aproximat a la teua obra, que el teu treball, la teua tasca, és de resistent. Des de la teua pintura hi ha una clara intervenció al voltant dels extrems de l'existència humana: al·ludeix directament o indirectament als conflictes, tant humans com socials-col·lectius. El pintor Antoni Miró mostra, s'incardina dins del món immediat o llunyà; s'hi precipita amb eloqüència plàstica. Doncs bé, s'ensuma en el si del teu quefer una vocació resistent contra tot el que significa un entrebanc per a la vida en pau i harmònica...*

—Si hem de ser resistents envers qualsevol cosa, és perquè hi ha anomalies, per dissort. Quan ens en sortim d'aquesta maldestra prehistòria en què vivim, les persones començaran a ser molt més cultes, felices i lliures. Pense, amb un cert atac d'optimisme.

Hi ha un munt d'imperficcions estructurals en el món que el mantenen sota sospita. Hi ha moltes maneres d'organitzar-se, amb cura i força atenció, perquè tothom gaudisca del seu espai. Crec que la posició resistent sempre serà contra natura, el més lleial i legítim seria la col·laboració per a conduir, ensems, la nau col·lectiva.

—*Per què l'obra artística és com és? L'obra justifica l'experiència de vida, o no cal que es justifique? L'impuls de la coherència creativa.*

—L'obra naix per la voluntat de l'artista que, alertat per la vocació de dir (transmetre), es convoca a la realització plàstica de l'impuls rebut. La subtileza de l'íntim missatge acollit significa l'orientació específica que l'obra transitarà. Hi ha una mena d'intimitat substancial a l'hora de l'elecció d'un quadre, o d'una sèrie, o d'un gènere específic per a la construcció definitiva.

Arribats a aquest punt, cal dir que hi ha un precís moment en què l'obra viatja sola i afronta el seu propi destí. El pintor, l'artista, ja no té un omnímode poder sobre aquesta, i les circumstàncies del relat pictòric viuen una realitat esmenada respecte de la intenció primera a l'hora de fer l'abordatge inicial de l'obra. Potser és com passa en la construcció d'una novel·la, que arriba un moment en què els personatges prenen distància de l'autor i sembla que volen pel seu compte, assolint vides mai pensades abans per l'escriptor. Potser aquest paral·lelisme pugua servir per a explicar el que vull referir.

Atenent un altre ordre de coses, i referint-me, ara, a la coherència, he de dir que clar que significa un punt molt important que cal tindre present. I m'explique. Ha d'haver-hi, segons el meu criteri, un seguici estret entre la personalitat de l'artista i la seua obra. Per a mi seria impensable que no hi haguera aquesta felicitat coincidència. L'experiència vital fecunda el criteri, i també el pensament, dels éssers humans. Així doncs, l'artista, immers en la seua realitat humana, aboca tot el que viu i percep en el si de la seua obra de creació. La vida genera un discurs sobre la pell de les persones, i aquestes s'hi condueixen deixant ben clara la trajectòria que formalitzen.

Per a resumir, podem dir que l'obra no cal que es justifique. Aquesta es justifica tota sola. Però serà hereva de la mà que l'executa, sempre i en tot moment. És natural. A mi el que més m'interessa són les persones, i la meua obra és un fidel reflex d'aquesta preocupació fonamental.

—*Shakespeare va ser creador de conceptes/personatges. L'obra d'Antoni Miró resta transitada per paradigmes d'explícit reconeixement: la por, la fam, l'exili interior de l'home, el dolor, la crueltat, la pobresa, la riquesa insuportable, l'opressió, la injustícia... Hi ha una predeterminada voluntat d'incidir en conceptes ètics o morals per a generar posicions que aproximem a la reflexió? Guanya la pintura un nou espai convergent per al diàleg social?*

—Tota la pintura resta interessada en aquestes coses, en aquests conceptes fonamentals, una altra cosa serà la manera específica que tenen els artistes de presentar-les en les seues obres. L'estil, clar està, condiciona enormement la forma de palesar les emocions, o les reaccions davant els successos que la vida ens posa al davant. Però la intenció, crec, sempre està present en les obres, i és ben normal que així siga. I puc dir encara més: tot, absolutament tot, està inclòs en la història de la humanitat, només cal fixar-s'hi una mica per a poder-ho comprovar.

Per una altra banda, seria molt interessant el que refereixes al voltant de la pintura com a eix intel·lectual capaç de promoure un diàleg social. Pense, honestament, que la meua intenció és copsar la gent, convidar-la a la reflexió i posterior presa de posicions. Com ja he dit en un altre àmbit en aquest entrevista, la pintura ha de servir els interessos socials, ha d'aproximar-se a les persones amb ànim d'encetar una relació de cordial identitat, car l'art és

font inspiradora d'un contracte per a la projecció de la cultura dels pobles. I a partir d'aquesta, de la cultura, però també del coneixement, es pot arribar a promoure el desitjable diàleg social, al qual féiem referència anteriorment.

De tota manera, tampoc cal fer-se massa il·lusions, car al món, en les societats en què vivim, hi ha de tot. I si l'artista s'hi compromet sense reserves, doncs aleshores hi haurà gent que no convindrà amb aquesta posició, i buscarà la manera d'entrebancar el que puga establir-se com a referent per a l'avang de les persones en societat. Tot és molt complicat i té una importància relativa. La cultura és una qüestió finita, com ho serà el món, tal com el coneixem hui.

—*I ara, si el cartell és un crit des del mur, la pintura podria ser la captura d'un instant d'existència?*

—El cartell no sempre ha de ser un crit, tot referint-me al seu contingut, clar està. I comprenc la metàfora que exposes, perquè és cert que un cartell ha de cridar l'atenció, ha de convocar la mirada, per a tindre una clara raó de ser.

La pintura, en el seu rerefons, s'amplifica enormement. En el seu si hi ha un món sencer d'objectius que s'hi barregen per a acomplir el seu deure fonamental de comunicació reflexiva. El pintor guaita la vida i en cull un petit bocí per a il·lustrar l'instant que necessita posar en evidència. La tria és fonamental a l'hora de posar dempeus una obra d'art, potser és de les qüestions més complexes en la dedicació creativa.

També m'agrada pensar que les persones que posseeixen obres d'art a casa seua tenen el privilegi de conuiu-hi, i per tant de gaudir de les renovades formulacions diàries que aquestes obres manifesten. Cada dia, una mateixa obra "parla" de distinta manera. És qüestió de sensibilitats, o de complicitats espontànies que ixen sense quasi adonar-nos-en. La qualitat de l'obra, per descomptat, hi intervé de manera determinant, per a facilitar noves lectures possibles al llarg dels anys.

—*Què en penses del principi horacià "Ut pictura poesis". És coneguda la teua vinculació al món dels poetes, al món de la poesia..., podria parlar-se de la teua obra com una "poètica de la resistència"?*

—Estic bastant d'acord amb aquesta afirmació del poeta Horaci, ja que pintura i poesia es complementen, en certa mesura almenys. Ara, però, molts

parlen del fet poètic com un fenomen d'ampli recorregut, i tampoc és això. Les pel·lícules, les músiques, els capvespres..., tot és poètic. Jo no crec que això estiga massa ben acordat en tall de raó. En canvi sí que hi ha connexions entre la poesia i la pintura, des del moment que en ambdós casos s'utilitzen imatges per a aconseguir els seus propòsits comunicatius, tan arrelats a la voluntat de manifestar la bellesa.

I clar que la meua obra podria catalogar-se com una mena de poètica resistent. En diríem poètica perquè al seu voltant figuren inscrites les voluntats implícites de les persones. Quan pinte, parlo de persones, i no puc obviar l'aura poètica en l'existència de la gent. Viure acordat en civilitat comporta la presència d'una experiència magnètica per elevació: la condició poètica de la vida. Quant a resistent, la meua obra, ja ho hem dit, serà resistent en la mesura que mai no abaixe els braços, i el contingent significatiu avalue, sempre, l'estat de la qüestió, tot acudint a la crítica en el seu valor d'anàlisi de la realitat.

A vegades, tot siga dit, he fet alguna incursió en l'univers poètic, i m'agrada assajar escriure alguns versos. Això sí, lluny d'academicismes, i majorment per a acompanyar la memòria d'amics, o situacions vitals que m'arriben a commocionar. Però la meua manera de parlar, o d'escriure, es fonamenta en la geografia dels quadres, és a dir, la pintura. Jo m'expresse pintant.

—Hi ha moltes persones dintre del nacionalisme que et consideren una mena d'estandard, un artista guia, que mai no renuncia als seus principis ni a les seues posicions. Com veus aquesta sensibilitat cap a tu, i cap al teu pensament?

—La sent, aquesta sensibilitat que comentes, amb profunda gratitud. Mai no he pretés res d'aquests assumptes, però reste complagut si el reconeixement em ve de la mà de tanta bona gent que hi ha en el nostre entorn. Ara bé, en virtut de la coherència, a la qual tantes vegades recorrem, he de dir que jo em deixaria la vida pels meus ideals i per la meua manera d'entendre el món i la realitat que el sustenta, però mai no imposaria res a ningú, ja que cada persona ha de fer el que estime pertinent i oportú, amb total i plena llibertat. De la mateixa manera que jo mai deixaria que cap imposició exògena fera malbé els meus principis o la meua manera de viure la vida. Clar està.

Ara, com sempre ha sigut, reste a la disposició per a tot el que puga aportar des de la meua modesta condició de treballador de l'art. Si la causa l'estime potent i valuosa, allà hi seré per a ajudar en el que estiga de la meua mà. Res més.

—*És coneguda en la teua obra i trajectòria, i n'hi ha mostres més que suficients, la teua afinitat amb Cuba, tant com la proximitat que has experimentat al llarg dels anys. Com veus, o estimes, l'actual situació a l'illa, i l'evolució que ha tantejat el poder establert? És Cuba un món a la defensiva?*

—Només cal parar-se a pensar que Cuba, un poble tan petit, ha estat capaç de fer-li front al “gran imperi de l'actualitat”, rebent a canvi, com no podia ser d'una altra manera, el greu càstig econòmic per la seua insubmissió. Això, però, no ha estat suficient per a anul·lar-la totalment: medicina, educació, esports, arts plàstiques, literatura, música, etcètera, han continuat reforçant-se cada dia. És a dir, tot el que depenia d'ells mateixos. Una altra cosa són, clar, l'urbanisme, la construcció, els mitjans de transport, les comunicacions..., els quals depenen, sempre, de reciprocitats financeres per a poder-se sufragar. Inquieta molt aquest estat de les coses, ja que l'imperi ja no és el que coneixem d'antuvi, ara l'imperi és el món capitalista exacerbant que tot ho manipula i que genera desigualtats manifestes i impròpies del segle XXI. La deriva cap a un creixement salvatge i desordenat procura aquest seguici de nous mals afegits a tots aquells, ja, ben coneguts.

De mi sempre tindran l'admiració per tan brau comportament. I jutge elemental restar ben atents, a la defensiva, ja que és impossible d'imaginar cap altra determinació. David va lluitar contra Goliat..., ara queda el mateix, però amb matisos fàcils de comprendre.

—*De qui aprén Antoni Miró les primeres paraules, lletres, en l'àmbit polític? I quins materials bibliogràfics sustenten, d'una manera o d'altra, el teu pensament? Quina és la font d'alimentació principal?*

—Les primeres veus em venen del Centre Excursionista d'Alcoi, on hi havia un grup de gent valencianista i entusiasta que bregava tothora per aprendre i construir-se un univers mitjanament sòlid. Jo treballava en aquell moment setze hores al taller familiar, i no podia gaire acudir a les sessions de forma-

ció que s'hi generaven. Però la meua curiositat permanent em feia documentar-me *a posteriori* de tot el que s'hi coïa en la meua absència. Una manera com qualsevol altra d'estar atent. També recorde amb emoció la voluntat que hi posava per a escoltar la gent gran, els treballadors que es convocaven a la seu excursionista, ja que també em semblava una manera de progressar en coneixements i experiències viscudes pels altres. Persones com Salvador Tomàs, Rafael Climent o Rafael Sellés, entre altres, podríem dir que han estat mentors meus en els inicis d'aquell temps de conscienciació. Aquestes persones compromeses, singulars, amb una gran estima pel poble i pel seu abast més generós i inclusiu, em van posar en el camí que, des d'aleshores, mai no he torçut. Com recorde, també, el bon amic Ariel Mompó, que va contribuir, amb la seua proximitat, a la filiació que he conreat devers el nacionalisme. Persones, totes, força importants per a mi, com Joan Valls.

La cultura, la llengua del nostre país, els reductes sinuosos de la política, la geografia nostrada i els costums populars em van vindre de totes aquestes persones que vaig tindre el privilegi de conèixer en la meua joventut. I diré que sempre em vaig estimar, com un costum de transmissió oral, parlar amb la gent major. De les persones grans podia aprendre un munt de coses, i de manera directa, sense filtres. Van estar una veritable enciclopèdia per a mi, i força determinants per al meu futur de pintor autodidacte. Pense que, també en aquest moment, s'inicia la meua intensa passió per la pintura, quan participe en alguns esdeveniments plàstics i amb l'obtenció encoratjadora dels primers premis.

Quant als coneixements assolits mitjançant una bibliografia específica, diré que sempre he tingut una reserva de llibres de capçalera que m'han interessat, i han estat la dotació llibresca per a la documentació que he hagut d'anar fent per a la realització del meu treball. Ha sigut necessari consultar, sempre que la situació m'ho ha demanat, un munt de manuals de referència, com també premsa especialitzada i les fonts tecnològiques fonamentals. La poesia, i els poetes: Ausiàs March, Estellés, Espriu, Martí i Pol o Fuster, són, potser, part important del meu sustent documental.

No obstant això, el treball, i la seua força immensa, ha estat la millor i major font d'inspiració: passional, documental i erudita.

III. El vincle de la realitat

El vincle de la realitat, un espai cobejat on es convoca la matèria creativa, tot havent suposat un quefer previ d'observació, tria i projecció. La realitat, una causa il·lustrativa que viatja, des de la memòria, fins a l'assoliment de la condició d'humanitat. Antoni Miró: una pintura de transferències constants

La cultura, entesa com un bé social de primera magnitud, referent, causa i motiu per a la reflexió dels pobles, guarda algunes altres consideracions interessants en el seu si. Així, sens dubte, pot arribar a esdevindre un impuls determinant per a la transformació dels espais comunitaris, no solament des del punt de vista físic (encara que també). Altrament, la cultura, i tot el que comporta un exercici potent d'aquesta, pot intervindre en les raons psicològiques dels pobles, quan s'adonen de la seua veritable importància i proveïment.

Raons de tipus endogen, i exogen també, obliguen a perfilar, amb un cert grau de precisió, l'abast de la comprensió cultural. És a dir, els pobles han de ser generosos amb els seus artistes, i amb la fiabilitat de la seua aportació a la causa del bé comú. Naturalment que sí. És, podríem dir-ho així, imprescindible. Però, també, els pobles han d'obrir de bat a bat les finestres perquè puga incorporar-s'hi l'aire fresc, i renovador, que des de fora de les seues fronteres s'apresta a ingressar en el teixit ja preexistent. Es tracta d'una situació d'equilibri: la projecció del que és propi i l'assumpció de tot el que pot formar i informar des de geografies circumveïnes.

La cultura sempre serà una espècie de "matèria reservada" a punt de l'esclat. Amb la convergència solidària de tants i tants que poden actuar al bell mig de la plaça pública, és un dir, l'èxit de l'empresa resta assegurat. Només cal creure-s'ho; no fer ni un sol pas enrere. Amb la cultura ens va la vida.

—*El marc històric, mitjans de comunicació i cultura. La realitat que tenim davant és una referència: de què va aquest marc, o de quina cosa ens parla? Què et dirigeix a eixir a la percaça de les idees?*

—De forma augural podríem dir que el marc històric és la nostra íntima geografia. És quasi impossible d'evitar que així siga, i per a mi, i per a molts altres conciutadans, pose com a exemple el carrer Sant Nicolauet d'Alcoi i tot el que comporta, aquest és el nostre marc històric, la nostra fita de referència. Allà s'han cogut bona part de les nostres primeres experiències; s'han bastit els inicis del que en bona part som hui; s'ha construït el nostre univers particular i dinàmic d'il·lusions, al remat. La riquesa que suposa aquesta circumstància és d'un gran valor. I podem assegurar que a cada pas que féiem podien sorgir-ne set pintors, diversos escriptors, bastants actors de teatre, molts músics, i això, clar està, determina l'especial manera de ser d'un col·lectiu. Em sent molt afortunat, i em reconec amb un enorme sentiment de pertinença. Les festes populars, viscudes, no obstant això, en la nostra adolescència de manera un poc desafecta, sempre han estat el rerefons definitiu i amatori, tot inspirant-nos, tant els Moros i Cristians com ara els Reis Mags, tota la tendresa del món. Són moments màgics, comportadors de ciutadania, definitoris d'aspiracions i, també, de llegendes antigues. La identitat no es construeix a base de píndoles ultralleugeres, altrament s'adoba ben a poc a poc, a foc lent i curós, amb mim i un llarg camí d'anada.

Quant als mitjans de comunicació, cal dir que es tracta d'una evidència empresarial que costa una veritable fortuna, i que per desgràcia, des de ben antic, estan en mans dels qui més tenen. Mentre les coses rutllen sense gaires complicacions tot marxa bé, no obstant això, quan les coses es torcen..., ja tot no resta de la mateixa manera: guàrdia ben alta i atenció extremada per a evitar contingències malvolgudes. M'agrada pensar que, malgrat tot, no tenen tot el poder que desitjarien, i que els ciutadans se'n saben sortir prou bé de la "qualitat" de la informació que reben. Això sí, a la cultura li presten una atenció força limitada, ja que estan, com tots els negocis, a guanyar diners i

poc més. És un poc la llei de la selva: havent-hi, com n'hi ha, molts i molt bons artistes al país, com és possible que encara hui dia es privilegien en les pàgines culturals de la premsa generalista els autors forans? No es tracta d'un xovinisme d'anar per casa, es tracta de considerar que la nostra realitat existeix, i que gaudeix de gran qualitat identitària, a l'alçada comparativa de qualsevol altra. Pagaria la pena reconsiderar aquesta situació, i definir-la com una anomalia d'ampli espectre. I si parlem, o fem referència, de les idees, la cosa no pinta millor. Aleshores tot es complica de manera alarmant: el mercat és el mercat, i comprar i vendre una faceta implícita.

No podem negar la gran importància que els mitjans de comunicació tenen per a la nostra societat, però el tractament de la informació, pense, hauria de revisar-se en profunditat, precisament perquè aquests foren neutrals i servidors dels interessos col·lectius.

— *Llengua i transmissió de coneixements...*

— La llengua és pura essència. És la intimitat de les persones, tot aportant un gran tarannà i múltiples possibilitat de realització humana. És molt important destacar la singularitat de la llengua, quant a la seua aportació cultural, i la capacitat que aquesta té per a definir tothom: una mica podríem dir que som la llengua que parlem, i construïm el món a partir de la llengua que ens conforma.

Les llengües, necessàriament, s'han de cuidar i protegir, ja que són un patrimoni cultural d'enorme vàlua. No solament la nostra, que clar que sí, també qualsevol llengua del món. Qualsevol altra cosa esdevindria un veritable genocidi cultural. No hi ha cosa més principal per a interioritzar l'existència que la llengua amb què edifiquem el nostre coneixement. La sensibilitat que aporta la llengua, amb tot de variables infinites, o de precisions al voltant dels objectes de la naturalesa, per exemple, no l'aconsegueix cap altre recurs de comunicació. Llengua és pensament, i aquest és vida.

— *Valor simbòlic i referencial del concepte país...*

— Començaré manifestant la gran dificultat que els països minoritzats tenen per a reeixir-se'n, en condicions de normalitat, respecte dels poderosos, clar està. En el nostre cas, encara tenim un doble escull, car el veïnatge amb el territori de parla castellana agreuja l'esforç que hem de fer per a resoldre els

problemes identitaris. Tenim llengua i cultura pròpies, i una manera específica de ser, i unes lleis de protecció que no van gaire lluny, etcètera, amb la qual cosa tot suma a la nostra contra, resolent de forma definitiva l'equació, tot bandejant la particularitat que ens defineix.

Dit això, el concepte de país ultrapassa fronteres conjunturals per a inserir-se com un símbol per a molts de nosaltres. Ser i voler ser: potser d'aquesta manera s'exemplifica una voluntat col·lectiva, des de la intimitat de les persones a títol individual.

La història, d'alguna manera, ens avala. Tenim una gran crònica com a poble, sempre referida a la construcció de la civilitat. Però sempre, o quasi sempre, hem entropessat amb el còdol capriciós dels desavantatges inferits pel veïnat. La força mai no ens ha acompanyat, i la conseqüència resta ben a les clares: pèrdua constant de furs, i de potència per a exercir el nostre propi destí. Potser hui dia, amb una suma important de ciutadans, abrigats per la mateixa llengua i cultura, potser uns quinze milions de persones, pagaria la pena reconsiderar les posicions, fins ara extremadament aferrissades, per a passar a un altre estat de la qüestió que ens preste major atenció i ens concedisca força real. Pense.

Hem de reconèixer, però, que la presència d'un gran nombre de persones provinents d'altres àmbits geogràfics de l'Estat ens ha ajudat força, no solament amb l'economia, també amb moltes qüestions referides a la nostra cultura. Aquests ciutadans, lluny de girar-li l'esquena a la realitat que s'hi van trobar amb l'arribada a aquestes terres, s'hi va incorporar, amb voluntat decidida, a la llengua i a la cultura nostrades. I és força intel·ligent aquest comportament, ja que per a sentir-se part de la comunitat, paga la pena d'abraçar la cultura d'allà on les circumstàncies de la vida t'han conduït. I celebre que així haja estat.

Europa, malgrat les bonances econòmiques i riqueses circumstancials, té un problema semblant al nostre. Ha d'administrar i procurar el bé de nacions veïnes i convingudes. I diem "nacions" amb una determinant vocació de precisar el que volem dir: les nacions (els pobles) són el nostre punt originari de pertinença vital, i els estats són una referència administrativa d'ingents proporcions, això sí, però poca cosa més. L'estat s'ha de portar bé amb la seua gent, si ho fa, doncs resulta fantàstic, però a vegades no està per la labor. El sentiment, per una altra banda, viu arrelat al concepte de nació.

—*Pintura amb abast de mecanoscrit identitari... una manera d'escriure sobre el passat, explicar el present i intuir el futur.*

—Crec que la meua pintura és força identitària. D'alguna manera reivindica un món on l'equilibri siga la tònica general de comportament. Reivindica una realitat distinta i distintiva del que és el tenor general de matriu submissa i obedient. No puc ni ho negaré. Hi ha pintura representativa d'aquesta manera de pensar i viure. I em sap greu que s'haja de reivindicar alguna cosa, com ja he dit amb anterioritat en aquesta conversa, ja que si les coses no es dugueren a l'extrem, no caldria reivindicar res del món.

Si la pintura, com ara la meua, s'endinsa per territoris de requeriment identitari, és perquè crec, honestament, que cal fer-ho. Cal alçar la veu de l'art per a sumar sensibilitat allà on raja aigua permanent. Amb aquest mecanoscrit policrom, potser, es pot arribar més lluny que no pas amb la paraula. I cal aprofitar l'avinentesa. A pesar de tot, val a dir que, des de sempre, des que em reconec com a pintor, aquesta sensibilitat identitària ha estat present. Per a mi es tracta d'una manera d'estar al món.

—*La importància del silenci a "viva veu"...*

—A vegades és necessari callar, i sempre serà molt millor que parlar per a no dir res de res. Diuen de mi que soc una persona reservada, i que no parle gaire, però a vegades em sembla que parle massa. Tot és qüestió de perspectiva. Parle quan és menester, i quan he de donar la meua opinió de les coses. Bé és cert. El que podríem dir és que no soc una persona que parla molt, ni molt sovint, en espais públics. Pense que sempre hi haurà alguna persona que ho puga fer millor i, per tant, cal fer un pas enrere. Ara bé, el que se'n diu "petit comité" potser és un àmbit idoni per a pronunciar-me. En aquest punt és on em trobe a gust i sense pressions.

Una altra cosa serà el que respecta a la meua pintura. I en efecte, des del silenci de la nit, on reste sol amb les meues idees, pinzells i vocació, el silenci s'imposa, però una mudesa que allarga els passos i va molt més enllà de la causticitat o de l'aïllament: la veu, "la parla en veu alta", la manifesten els meus personatges, ells parlen per mi; ells diuen tot el que jo vull expressar respecte de la vida. A grans trets diré que la meua obra parla obertament i amb certa prodigalitat. Fins i tot de manera cridanera.

—*Hi ha uns versos de Bertolt Brecht que diuen: "... O tots o ningú. O tots o res. / U sol no pot salvar-se. / O els fusells o les cadenes. / O tots o ningú. O tot o res...". Basant-nos en aquest, potser, principi elemental, parlem de comportaments individuals davant la voluntat col·lectiva; responsabilitat social vs. responsabilitat institucional.*

—Les institucions són, o bé han de ser, un fidel reflex de la societat. El que passa és que hi ha, a manera de boira implícita, una mena de poder gravitatori per damunt de les societats o dels pobles que tot ho perjudica i sotmet a criteris diferents dels que haurien de regir per al bon funcionament general, i que no permet que la realitat siga positiva i afavoridora de les expectatives funcionals de les persones. La depredació resta possibilitats i anul·la les garanties dels col·lectius. Manca, per tant, la gosadia suficient per a lluitar contra l'adversitat imposada. I això no impedeix que puguem dir que, a títol individual, moltes de les persones amb responsabilitats públiques són d'una alçada admirable, i que si no fan més coses, és perquè no poden. La bona voluntat se'ls ha de reconèixer, a pesar de la perversitat del "sistema" que tot ho afecta i embruta.

—*Transformar el món o canviar la vida: són les persones una metàfora de la realitat?*

—Aquesta dialèctica és ben difícil de resoldre. Canviar el món és massa complicat, no tant, però, canviar la vida. Cadascun de nosaltres, des de la nostra trinxera particular, o vital, pot acudir per a fer les coses cada vegada millor, és cert. Canviar la vida, fer-la més comprensiva de la realitat, més pròxima a tots aquells que pateixen, més igualitària, potser és factible. Crec que per aquest camí han d'anar les coses.

Les persones no hem de ser cap metàfora, contràriament hem d'asseure la nostra humanitat arreu, donant resposta a les provocacions de cada dia. Les persones hem d'oïr a raons socials, i mirar més enllà dels horitzons que ens volen marcar. La llibertat és el principi.

—*La dialèctica del poder...*

—Potser és un gran misteri. A vegades pense que això del poder sembla un gran secret, ja que si observem amb atenció els girs que prenen les coses,

podríem dir que sempre ho fan en sentit contrari a com haurien de girar. La contradicció es mostra arreu de les decisions que a tots ens afecten, i gran part de les calamitats que ens sobrevenen podríem estalviar-nos-les per poc que la racionalitat fora moneda de curs legal.

—*És l'actualitat un recurs documental per a la creativitat. Art i ideologia: la pintura pot arribar a explicar la vida*

—La pintura pot explicar la vida, o no, tot depèn de qui la faça. Si el pintor és una persona amb moltes inquietuds, aleshores el reflex en la pintura serà una qüestió consubstancial a la seua personalitat i maneres d'entendre el món. La investigació, la recerca, la voluntat comunicativa i l'experiència al servei de l'art són propòsits que viuen al costat de l'artista que es mou pels teixits immediats de l'exigència vital.

A parer meu, i així ho practique en la meua pintura, la realitat de cada dia ens il·lustra a bastament de tot l'essencial que cal manifestar i dir. La mateixa vida és com un gran llibre obert i amb pàgines de tota mena. De l'artista dependrà la tria de les fulles i l'espill on es projecten els elements bàsics de l'observació.

En totes les èpoques hi ha hagut artistes que han transferit episodis de la realitat als seus llenços. Han atacat l'expressió de la realitat amb un compromís de denúncia i d'apropament als més dèbils. La història està plena de clares referències del que dic.

—*En quina cosa creu l'artista Antoni Miró? Quins són els seus mites?... Che Guevara, Revolució Cubana, Fidel Castro...*

—No en tinc, de mites concrets, i crec fermament en la Humanitat. Valore, això sí, la tasca de moltes persones que han lluitat pel bé comú, i han aportat talent i esforç al conjunt dels ciutadans. Clar exemple del que dic és el cas de Fidel Castro, que va posar una gran voluntat per a possibilitar la dignitat del seu poble. La normalitat ha estat un gran avantatge en la gestió del poble cubà, cosa que no veiem massa sovint en els arguments que posen de manifest els governants reconeguts en el món occidental. I el Che Guevara, sense anar més lluny, va perdre la vida en benefici dels desheretats, perquè aconseguiren una existència millor. En sentit contrari, tenim les opinions que aquests

personatges de la història recent mereixen, ja que resten molt allunyades del reconeixement bàsic i elemental. Són reflexions senzillament oposades. Sempre hi haurà, però, persones que entregaran el millor que tenen de manera altruista i generosa. Aquesta és la nostra sort. Sens dubte.

Duent la reflexió al terreny domèstic, diré que jo crec en les persones. Aquestes són, per norma general, decents, civilitzades, esforçades, i paga la pena conviure amb gent així. Arriba a ser una emoció especial sentir-se pròxim a aquest tipus de persones.

—*Cultura: Art i Democràcia. Panorama actual de la pintura i de l'art...*

—La cultura atén dos vessants clarament diferenciades. O bé tens coneixements per a cursar la vida o la ignorància t'entrebanca les possibilitats de creixement personal. No hi ha més. La necessitat del referent cultural és immensa, i no podem distraure'ns ni un sol moment, ja que el temps passa i podem perdre el tren de les coses més importants que tenim els éssers humans.

Quant al panorama actual de l'art, en aquest bon punt, cal dir que la pintura (i per extensió l'art també, en qualsevol dimensió i direcció) ha de ser profundament democràtica, així com la democràcia enormement artística. La convergència d'ambdues realitats és indispensable per al sosteniment de les nostres societats. Cal que l'ésser humà millore, cresca, mantinga una posició crítica davant els reptes quotidians i acomplisca el deure que la civilitat imposa. Així, una democràcia que no afavoreix totes aquestes qüestions bàsiques no deixa de ser una ridícula insuportable. Una mena de lloc comú sense transcendència i, a més, buit de continguts.

Concretant una mica més, i baixant al terreny pràctic, diré que l'art, en general, resta prou malament. Els artistes se'n surten amb molta dificultat, i la societat hauria de comprendre que per a l'artista és vital el suport dels ciutadans i de les institucions, tant a escala econòmica com anímica. S'ha de pensar que l'art no és cap luxe, ans al contrari, es tracta d'una peça fonamental per al desenvolupament dels pobles. S'ha de considerar l'aportació que fa l'art per al benefici de la societat, i l'enorme capacitat per a remoure consciències que aquest suposa.

D'una altra banda, les institucions de tota mena, fins i tot les que fa un temps creien en la importància d'invertir en l'univers artístic, n'han bandejat

la posició, i prefereixen dirigir els seus esforços inversos cap a altres horitzons. I paga la pena dir que l'art no ha de ser una substància merament econòmica, ja que les seues possibilitats per a relativitzar la importància del "mercat" són immenses. L'art pot arribar a ser una magnífica inversió per al futur, i de poderosa raó social. Les grans col·leccions que hui es congreguen podran ser presentades, d'ací a un temps, per al conjunt dels ciutadans, mitjançant la mà gestora d'una correcta política museística. Pense que així s'han de mirar les coses. El que s'inverteix en art i cultura no és una despesa, ja que el benefici en salut i benestar social significa un retorn molt elevat, com el que representa, per exemple, la inversió en la sanitat.

— *Com veus, o què en penses, de la democràcia actual, i del comportament institucional aparellat. Té un valor concret el terme "solidaritat"?*

— Crec, amb sinceritat, que la democràcia que "gaudim" és francament millorable, per insuficient. I m'explique. Els assumptes públics es barregen amb els privats, i aquests amb interessos espuris de tota mena. Així, la cosa no rutlla com hauria de ser el normal i necessari. Queda clar que els sectors benestants estan al que estan, i poca cosa més. I per contra, els sectors vinculats a l'esquerra no van molt més enllà dels primers, quan els correspon, per decisió popular, el govern de les institucions. Un món que no aporta massa garanties per a la immensa majoria. Sempre hi ha honroses excepcions, però es difuminen dins el conjunt de malifetes que pateixen la major part de ciutadans. Una llàstima, però així és a parer meu.

La solidaritat, en aquests temps que corren, és un concepte abstracte, més que no una realitat objectiva que es pugui avaluar. Les imperatives lleis del mercat manen massa, i cadascú fita la frontera com pot. Com sempre, hi ha, però, qui s'entossudeix a sumar, i això és un consol per als que pensem d'aquesta manera. És millor mirar pels altres que no pas per u mateix: és la millor manera de fer un camí dins dels marges de la justícia i la comprensió social.

— *Sempre has estat un home de l'esquerra...*

— Geogràficament, almenys, així és (parèntesi amb riures). El que passa és que el món és molt divers i canviant i, a la fi, una mica també és com et veuen els altres. Això és molt important. Però sí, des que em reconec, aquest és el

meu sentiment i forma d'analitzar la realitat. I ningú no vaja a creure que això m'ha reportat beneficis, ans al contrari, la meua posició vital m'ha comportat entrebancs i gasiveria per part de molts. Les coses com siguen. Jo he hagut de pagar un preu per tractar de ser coherent i, per tant, no renunciar a cap dels meus principis. I no me'n penedisc, ja que aquesta actitud m'ha atorgat la possibilitat d'estar content amb mi mateix.

—*El Nacionalisme i Antoni Miró...*

—Jo nasc en un context determinat: territori, cultura, llengua, manera de viure..., i a això se li pot dir com es vulga. Ara bé, quan vens al món, creixes i t'adones del que hi ha, penses: tot això què i per a què? Quin fàstic! Vull veure món!

I comence el meu periple per Europa, els Estats Units, Àfrica: França, Alemanya, el Regne Unit, Itàlia, Països Baixos, Nova York, el Marroc, Ucraïna, Corea del Sud, Xile, Cuba, etcètera. I sí, clar està, tot preciós, bonic, abellit amb gust i elegància, però sense gent, sense pessic. Semblarà una exageració, però a certes hores del vespre, la gent desapareix com si fora un encanteri. Vaig intuir una mena de buidor, de manca de vitalitat, o d'absència de passió que, ací, a casa nostra, no s'hi manifesta. Potser és una valoració de part, però jo ho vaig viure així. I no és que no n'aprenguera, no, però tot funcionava d'una altra manera. I a mi aquestes formes no se'm feien meues. Això pot esdevindre una poderosa raó nacionalista? Doncs no ho sé del cert. Però és la meua percepció.

Com deia al principi d'aquest raonament, som d'on som, i tot ens confirma i conforma. Tot ens fa suport dibuixant la nostra essencialitat. Vaig decidir un dia restar ací, i ací soc. A vegades tinc la impressió que la meua identitat la tracen tots aquells que viuen amb mi, amb raons que se m'escapen. Tot el que som ho han de veure els altres, necessàriament. Diguem-ne que l'espill són els companys de viatge.

IV. La gestió com a forma de vida

*També la manera d'aportar el propi coneixement,
així com l'experiència acumulada
al llarg dels anys*

Massa vegades s'ha dit, i sense filtres, que els artistes només viuen pendents de la seua producció artística, i que resten molt allunyats del conjunt dels ciutadans. Es denuncia, així, una mena d'autisme creatiu en contra dels interessos col·lectius. I potser aquestes crítiques no resulten massa allunyades de la realitat i facen justícia a una manera de procedir per part dels creatius. De tot hi haurà, és ben cert, però es pensa que l'art, sobretot el contemporani, ha trencat els punts d'unió respecte de la gent, i que camina fent una trajectòria que voreja l'exclusivitat.

El desitjable, però, seria que els artistes pogueren exercir un lideratge social, de calat profund i d'abast generós. La seua veu, així, es veuria potenciada i impel·lida cap a nous territoris de conquesta social. L'art com a motor, i amb la vigoria escaient per a formular nous camins d'avançada, o senzillament per a donar la veu a aquells que no la posseeixen. Mil combinacions hi caben per a fer possible l'ancoratge d'una posició individualment compromesa amb la majoria silenciosa d'una societat que sembla perdre's per contrades adobades per al consumisme estrafolari i vacu. Malgrat els camins, la força de les ones concèntriques que s'aboquen damunt dels més febles d'aquests mons que compartim és molt i molt poderosa. L'art, però, amb la seua reconeguda vitalitat, pot i ha d'afavorir l'impuls col·lectiu, i facilitar, mitjançant l'educació de la sensibilitat, la conscienciació de les persones. Pot ser un gran repte, i no s'ha de perdre de vista l'estratègia per a assolir-lo.

—*Cultura i Economia, un binomi que sembla que ha de viure, necessàriament, instàncies separades, allunyades d'una possible convergència d'interessos. Mals endreços o el món al revés?*

—Això no és així. I si ho és, no hauria de ser-ho de cap manera. La cultura, mal que li pese a un nombre de persones amb interessos molt concrets, i no sempre fàcils de manifestar obertament, mai no s'ha de considerar com una despesa, ans al contrari, jo la veig com una inversió de primera magnitud. Hi ha una clara reversió des de l'àmbit cultural cap a l'ordre social, ja que la gent, els ciutadans, viuen i gaudeixen de la vida tot atenent noves formulacions, en què l'esperança resulta ser, a la fi, una eina poderosa per al desenvolupament social. Cal incentivar la participació cultural i animar tothom perquè, en la mesura del possible, es pugui dedicar a algun aspecte relacionat amb les arts. Caldria, també, generar el naixement d'espais de convivència, contrast i aprenentatge; àmbits per al creixement humà en què l'element lúdic pugui coincidir amb la funció formativa general. Seria estupend i gratificant alhora.

La participació de les persones, no solament amb la força motriu intel·lectual, sinó també amb tot el que signifiquen els recursos manuals i les destreses físiques, seria un gran avanç per al bastiment d'una nova societat, potser més feliç i menys consumista. L'art, i la cultura, així entesos, serien un magnífic recurs per a la socialització de les persones. O dit d'una altra manera: la cultura a l'abast de tothom.

—*L'art: pot significar, si assoleix les arestes necessàries del rigor, l'equilibri i la novetat, un veritable camí cap a una societat avançada, dinàmica i moderna?*

—L'art es desenvolupa en un món àmpliament contradictori. Són bastant complexos els camins per on es mostra qualsevol manifestació artística, ja que són molts els factors que hi intervenen a l'hora de determinar una avaluació que fora rigorosament plausible. Els estaments de privilegi que hi ha en la nostra societat no sempre resten d'acord a acceptar que el principal és la cultura de les persones, ja que amb aquesta es pot construir una vida millor: crítica i

compromesa amb els interessos generals. Aquestes “capes nobles” de la societat que habitem resten molt atentes al benefici propi, i molt allunyades del que seria bo per a la majoria. La societat, hui dia, s’ha de reconvenir d’una altra manera. No podem admetre la insolidaritat que patim. Al contrari, cal pensar en el conjunt de les persones i un poc menys, si és possible, en el propi interès. Crec que el veritable abast de la cultura (incloent-hi l’art, clar) rau en la consecució d’un estatus de dignitat per a tothom. Això seria una millor garantia per a assolir un major grau de felicitat compartida, generosa i eficaç.

—*La il·lusió, dins d’un ampli espectre de racionalitat, pot arribar a empènyer la causa col·lectiva? Ja sabem que les il·lusions són un cabal intens per a fornir projectes i, potser, fins i tot, vides, però no sabem del cert fins a quin punt poden posar en marxa el motor social, com si es tractara d’una sola causa. La societat com un ens unitari i sense derives...*

—Per descomptat que la il·lusió pot jugar un paper determinant, i crec que és un ressort imprescindible per a acréixer qualsevol tipus de projecte, en què la intervenció de les persones siga manifesta. És recurrent al llarg de la història veure com les aspiracions col·legiades mouen muntanyes. El risc, la intenció volenterosa i el mòbil plural aplanen molts obstacles, i faciliten la consecució dels objectius plurals.

La vida ens ha ensenyat que potser només hi ha un camí: el de la veritat, la bonhomia i l’esperança. Com més gent trie solcar aquesta senda, més factible serà abastar la il·lusió que genere complicitats, vigoria i entusiasme. Tinc l’íntim convenciment que això ha d’arribar. És just pensar que cada vegada hi ha més persones en aquesta senda d’encontre i d’aspiracions comunes.

—*T’hem llegit, en els mitjans de comunicació, algunes reflexions al voltant del fet que la cultura ha d’acompanyar tots els àmbits socials, com ara l’educació, la salut, la planificació urbanística, etcètera, talment com una eina indestructible de tots i cadascun dels eixos que nodreixen la nostra vida en societat. Ens agradaria d’aprofundir en aquesta dimensió de la cultura, o celebració del pensament.*

—Tot depén del punt de vista des d’on partim. Si ho valorem des de l’òrbita de les classes benestants, l’art (i també la cultura) són possibilitats reals de

negoci, i això, clar està, és molt negatiu. Amb massa freqüència, els grans artistes, que generen una gran obra i força valuosa, són utilitzats per la maquinària econòmica amb la intenció de realitzar guanys importants, i això resta ben lluny del que hauria de ser un comportament “saludable” dins de la nostra societat. Això acaba, quasi sempre, convertint-se en instrument de poder i de riquesa. Per contra, si l’art i la cultura tenen unes altres aspiracions, diguem-ne d’ordre social, el benefici que s’hi genera té abast col·lectiu, i implicacions de caire general i convergent. Així manifestat, l’art té vocació de facilitar el pensament, i per extensió el coneixement suficient per a exercir la crítica que ens permeta avançar en llibertat.

I clar que la cultura influeix en diversos ordres de la vida a les nostres ciutats. Per exemple, l’arquitectura pot ser una veritable pintura de les nostres ciutats. El disseny acurat, atent, compromés i solidari de les ciutats obliga a generar uns espais dignes de ser viscuts. Els ciutadans han de poder discórrer pels seus carrers, i que aquests aporten un important grau de bellesa i d’harmonia. Les ciutats han de ser bastiments per a la vida de qualitat i formosor contrastada. Seria meravellós pensar que la ciutat ha de ser un element participat i per a la cooperació; per al creixement integral de les persones. Una ciutat així pensada, així volguda, esdevé una realitat cultural de primera magnitud, on l’experiència de cadascun dels ciutadans pot esdevindre avinent per a tothom. El que passa, i sol presentar-se en altres nivells en què dispoitem la mirada, la força del capital, o dels diners, no faciliten massa que les coses siguin així. Es mouen massa interessos espuris en contra de la realitat que assenyalen, una mica utòpica, no però impossible. Resumint: l’arquitectura només ha d’estar pensada per al servei dels ciutadans.

Seria molt interessant de dir, atenent un altre ordre de coses, i pensant en el món educatiu, la necessitat d’impregnar “l’escola” del vessant cultural. Pense que és indissociable. La cultura ho és tot, des del comportament humà fins a la millor escultura de l’escola hel·lenística. Absolutament tot. Així doncs, no s’entén que pugui haver-hi un sistema educatiu que no estiga íntimament emparentat amb la cultura. L’ensenyament no pot ser un càstig, una obligació insuportable, altrament ha de ser un divertiment en què els joves puguin aprendre, conèixer i estimar la vida de manera pràctica i profitosa. També, i baixant una mica els esglaons de la reflexió, el món escolar hauria

de restar ple de propostes culturals: cinema, teatre, literatura, plàstica..., car la invitació a aprendre seria una autèntica meravella, i una joia. Una oferta potent esdevindrà una poderosa tria en llibertat. I paga la pena fer un esforç que cauteritze les ferides que des de fa massa temps resten obertes. No és fàcil, però paga la pena d'intentar-ho.

Si parlem ara de la salut, i de l'influx que l'art i la cultura poden exercir-hi, tenim el convenciment per a manifestar que en la mesura que una societat és força avançada culturalment, en la mateixa dimensió les persones resten amb un major equilibri emocional. I ho considerem en termes generals, clar està. Una societat culta és, potser, més sana. Quan la gent té opcions permanents per a la formació, i per al gaudi que comporta l'aprenentatge i el creixement personal, resta amb major optimisme. I la salut, d'aquesta manera entesa, se'n ressent molt favorablement, tot procurant beneficis a les persones. Si més no, la cultura sempre ens posa al bell mig del món. És una gran força motriu.

— *Què és el futur, o com es pensa el futur, culturalment parlant?*

— Potser el futur siga anar a l'encontre de la mort. I és per això que cal fer coses, moltes coses, útils per a tots. A nosaltres segurament no ens aprofitaran, però sí que seran beneficioses per a l'ampla majoria de persones. A la fi, cal pensar que tot és cultura, i haurem de procurar que siga profitosa per a tothom, i que cadascun de nosaltres assolisca, mercès a les projeccions que dimanen de la cultura, una vida millor i més justa. Hi ha massa coses amb les quals mai no serà possible estar d'acord, ja que sembla que estem entossudits a fer-les prou malament. Sembla que habitem un món de bojós, afanyats per fer impossible la paritat i el benefici plural. I tot això, necessàriament, haurà de ser substituït pel trellat i la raó. Pensar el futur, o pensar la cultura, resten ben pròxims al que diem: la cultura, la vertebració convenient de la nostra societat, per tal d'aconseguir una millor existència per a tots. I, potser, tornem a la utopia de sempre, però és encoratjador ser-ho, d'utòpic, i viure una mica esperançat en un món més acollidor, fratern i elevat. El temps, amb la seua veu imperativa, anirà parlant.

— *I ara, l'art, acollit dins l'àmbit cultural general, és o no és una despesa per a la societat?*

— Al contrari. L'art pot estar un immens negoci per a tots. L'art, i per extensió la cultura, signifiquen un creixement exponencial per a les nostres societats. Cal, però, tindre ben clar on posem la intenció, o la voluntat, a l'hora de fer-ne les inversions oportunes. Mai no serà igual de valuós per als pobles fer inversions en l'àmbit armamentístic que si, per contra, es decideix posar els diners en cultura, educació, sanitat, etcètera. Els que acabem d'anomenar són, resulta evident, els pilars bàsics i fonaments imprescindibles d'una societat civilitzada. A més, encara podríem afegir que si la cultura toca, indefectiblement, l'esperit de la gent, fins i tot arribaríem a no deixar de banda ningú; tampoc els pobles que pateixen, per raons d'una economia d'escàndol, tan desprotegits.

Tot això és la cultura. La cultura ho és tot: el pensament, la creativitat, la capacitat de construir, les accions i conductes de les persones, l'atenció als més febles, la voluntat igualitària de l'ésser humà, la política que només mire pel bé comú, i tantes coses que ara, i ací, sembla impossible d'enumerar. La cultura és el veritable patrimoni de les nostres societats.

— *Societat i artista poden, o deuen, segellar un contracte per al futur?*

— És força complexa aquesta qüestió. En principi resulta bastant difícil argumentar a favor d'una possibilitat semblant. Almenys en part. S'haurien de produir situacions que en aquest moment no existeixen. La generositat, des d'un punt de vista abstracte, potser és fàcil d'aprehendre, però és prou més feixuc d'imaginar un comportament global en aquesta direcció que marquem. I no ho dic solament pel conjunt dels artistes, o per la incapacitat dels artistes a mostrar-se proclius cap al proïsme; si ho dic, també pense en tota mena de persones, i d'ocupacions socials de privilegi que, podent fer costat als altres, renunciïn, sense massa escrúpols, al pensament que condueix cap a l'acció social solidària.

— *L'art ha d'adaptar-se als nous temps? Les noves tecnologies poden afavorir dinàmiques d'encontre entre els ciutadans i la projecció de l'art? En algun moment, l'art pot esdevindre "antic" o pot quedar apartat de l'acció social?*

— Clar que sí. L'art, si vol restar a l'alçada de les seues veritables possibilitats, ha de procurar servir els ciutadans en cada moment de la història, tot adaptant els propis llenguatges per a resultar comprensible, autèntic i combatent. L'art

ha d'opinar, cridar si cal, interferir en tot el que calga, tot per a respondre a les exigències de cada moment. Si l'art és autèntic, ha de referir els arguments que li són consubstancials, i que estan en el si de la societat.

Pense que l'art mai no esdevindrà antic. Una altra cosa diferent és considerar que les maneres de presentar-se en societat han de ser les corresponents a la història que l'articula. Qui pot considerar antic, o "vell", Velázquez? Qui valora endarrerit Goya? Doncs això és el que vull expressar quan negue la caducitat de l'art. A més, considere que hui es fan obres que, a pesar de l'evidència contemporània, ja naixen amb un deute històric, ja que no assoleixen els codis de representació de l'actualitat. Potser és qüestió de matisos, però de tota manera importants. Crec.

Quant a les noves tecnologies, no podem negar-ne la importància manifesta. Resten per tot arreu, i s'incorporen a tots els àmbits socials. Hem de ser positius i aprofitar les sinergies per a abastar territoris de comunicació que, fins a aquest moment, no podíem ni imaginar. Ara bé, tampoc hem de fer una religió d'aquesta realitat, ja que com que el temps passa veloçment, el que hui és novetat demà ja no ho és tant. Es tracta d'eficàcia per a la creativitat i d'eficiència per a la comunicació. I també considerar els gustos de l'època és una obligació de l'artista, si és que aquest pretén comunicar-se amb els altres.

—*Ja coneixem, per les teues reflexions anteriors, que els artistes, si són com han de ser i ixen de les respectives torres d'ivori, han de considerar la possibilitat d'exercir un clar lideratge social. I ara formulem la següent qüestió: pot l'art liderar moviments socials per a l'encontre de voluntats col·lectives?*

—L'art per si mateix no existeix, hi cal la intervenció dels artistes, és clar. Sense la mà de l'autor no és possible valorar l'art de forma aïllada i autònoma. Així doncs, la conseqüència lògica serà veïna de la interconnexió mediata de l'artista per a afavorir el fet artístic i perceptiu. A partir d'aquesta reflexió, podem ben dir que l'art, clarament, sempre que l'artista es comprometa en l'acció social, possibilitarà que aquest exercici complisca amb el deure col·lectiu: amb estímuls, capacitat reflexiva, indicadors de tota mena, autenticitat i rigor. La permeabilitat de l'art pot ser una eina magnífica per al conjunt de les persones, sempre que l'artista duga a terme les seues funcions primor-

dials. Podríem arribar a dir que l'art, i més concretament la pintura, és una manera molt precisa de parlar.

—*Hi ha qui considera que els museus, així, amb caràcter genèric, són una relíquia de l'antigor, i que han esdevingut mausoleus per a guardar les mòmies del passat. Pensament, així expressat, que pot alçar bombolles per sever, i potser allunyat de la realitat actual. Nosaltres estimem que el "museu" pot ser una eficaç eina de cultura, i pot ajudar a establir paràmetres de creixement social...*

—Cal tindre present l'enorme diferència en el comportament dels museus respecte de fa un segle. Hui les coses han canviat molt, i pense que bastant encertadament, malgrat les mancances, les arbitriarietats o els incompliments flagrants. Diguem-ne que haurem de fer bona la dita que assegura que "mai no plou a gust de tothom". Evidentment, els museus s'han transformat, i assoleixen tasques no solament de custòdia i exhibició, ara també els treballs de recerca, d'investigació i de suport educatiu són presents en els objectius primordials dels establiments museístics.

Una altra cosa són les evidències que tots els dies rebem mitjançant els mitjans de comunicació. Massa folklore, massa destrellat per part de molts usuaris ocasionals, excessiu pes de les ones concèntriques turístiques, a la fi. Segurament són tributs que hem de pagar per tal de poder gaudir d'aquestes institucions culturals de primer ordre i nivell. Hem de patir les alternatives simbòliques de la cultura de masses quan l'abast és, potser, migrat d'antuvi. En resum, podríem dir que s'ha banalitzat, una mica, l'ús dels museus.

Quan les coses es fan bé, aleshores tots n'eixim beneficiats, i l'esperança en un futur pròxim, en què tots ens puguem reconèixer, mai no podrà defallir.

—*Farem ara un pas avant per a comentar aspectes relacionats amb "el museu d'art modern", d'Alcoi (i de les comarques centrals valencianes), que mai no ha estat; aquell que mai no ha vist la llum. Sembla, pel que coneixem o bé intuïm, que les desconexions han estat a l'ordre del dia, per dir-ho fàcil i lleuger, però les voluntats des de l'àmbit institucional no han acompanyat cap a la realització d'aquest ambiciós projecte, tan encoratjador com fonamental per a la cultura dels nostres pobles. Un museu que poguera acollir el millor i més significatiu de la nostra pintura, i que fora exemple de matèria identitària, no*

és una cosa qualsevol, i requereix esforços generosos per a dur-lo a terme. Serà possible, penses, que qualsevol dia ens haurem de posar les sabates noves per a acudir a la inauguració de tan singular infraestructura cultural?

— Aquesta qüestió és una de les coses que s’han frustrat a Alcoi. El “museu” podria haver estat un motor cultural i econòmic fantàstic. Però no ha estat possible, fins ara, clar. Haurem de convindre que la cultura, i tot el que representa, mai no es pot mesurar pels temps de la política, car aquesta, la política, comporta unes exigències molt particulars, amb tot d’interferències que acaben dificultant en extrem veritables possibilitats d’avanç, o de conquestes de tota mena. Si més no, hi ha, per desgràcia, massa interessos, i no adreçats precisament cap al món social.

Alcoi, de partença, té recursos (artístics) propis per a tirar avant un projecte com el que assenyalem, però cal que les voluntats siguin coincidents i tothom, amb responsabilitats públiques, s’implique en la mateixa causa i direcció. Potser, també, l’alternança en els responsables de la institució municipal, i les derives que el projecte global de ciutat ha patit en cada moment de la nostra història recent, han entrebancat l’assoliment del projecte, ja que s’ha emfatitzat la tasca cap a altres models de cultura, amb les implicacions que comporten.

Pel que a mi respecta, ja fa un munt d’anys que he anat advertint, a tot aquell que m’haja volgut escoltar, de la pertinència d’abordar aquest projecte, tot havent-se de creure, en primer terme, l’enorme vàlua que suposava per al patrimoni col·lectiu. Diguem-ne que he lluitat per fer possible que aquesta peça angular per a la cultura d’Alcoi fora una realitat. Sembla que les prioritats han anat encaminades cap a altres indrets, ben diferenciats del món de les arts plàstiques. I al remat de tot, he de dir que o m’he explicat molt malament al llarg del temps, o no ha interessat gaire la proposta, ja que la perseverança no ha obtingut els resultats pretesos. Així les coses: Gisbert, Sala, Cabrera, Casanova, Laporta, Plàcid Francès i un llarg etcètera, malauradament, encara no tenen l’estança lògica que mereixen a la ciutat. Pense, no obstant això, que tot arribarà. I també l’art contemporani ha d’estar-hi present i a l’abast de tothom.

— *Col·leccionisme vs. patrimoni col·lectiu. Sembla una contradicció de principis i en termes. Però si analitzem les coses, a poc a poc, podem arribar a*

considerar que, si es desitja que hi haja pintors, amb un màxim grau de professionalització, cal la figura del col·leccionista, que compre obres i facilite la vida dels artistes.

—Tan senzill com això. Per a poder produir obres d'art cal, també, acudir-ne a la gestió. Efectivament, l'artista ha de poder dedicar-s'hi sense reserves, i encara que no serà menester una enormitat de recursos per a viure, uns mínims, com demana el decor, seran necessaris.

La riquesa de les societats implica el creixement de les arts, en qualsevol de les seues manifestacions que vulguem atendre. Així ha estat al llarg de la història i fins als nostres dies. Com a exemple bastarà recordar el Segle d'Or de les Lletres Catalanes, que es va manifestar en el moment àlgid del Regne de València, en el punt de màxima esplendor de l'economia i de la cultura. I com aquest exemple podríem enunciar-ne molts altres més. Sempre en termes generals, és clar. En el segle XIX, Alcoi va ser un empori econòmic, ja que la indústria començava a brollar de manera esponerosa, i la realitat cultural i artística d'aleshores era conseqüència directa de la realitat social que s'hi vivia. Hui podríem establir el paral·lelisme amb Londres, Berlín, Nova York, etcètera. Com més recursos, major lluïssor de les arts i de la cultura.

—El valor del desenvolupament de projectes conjunts (col·laboració entre artistes) com a eina de construcció artística des de la diversitat.

—Així hauria de ser. Clar. Però massa vegades no ocorre aquesta confluència: els artistes, com tots els éssers humans, estan plens de defectes i de mancances, i no atenem el que ocorre al nostre voltant. És una vertadera llàstima, ja que podríem arribar molt més lluny del que ho fem si la convergència d'interessos, i la col·laboració generosa, foren una constant en les nostres vides i treballs, per elevats que aquests siguen. No obstant això, sempre hi ha honoroses excepcions que posen de manifest que l'ajuda, i la projecció conjunta de projectes, es poden dur a terme. La dolença és que això no siga més freqüent. Malauradament, aquesta realitat de certa distància entre iguals ocorre també en altres sectors socials, en què la producció marca fites importants i les reserves són molt agudes. I també és ben cert que si hi haguera un major nombre de recursos, la situació seria diferent, ja que les facilitats de reeixir serien bastant més plausibles. Potser, com que estem en el món de la sensibi-

litat i de la “generació de bellesa”: la poesia, la pintura, la música, el teatre, etcètera, la cosa pinta pitjor, i mai no hauria de ser així, encara que només fora per coherència.

— *Quines, a parer teu, haurien de ser les estratègies fonamentals que haurien de posar-se en marxa per a encarar el futur solvent de l’art?*

— En primer terme, jo pense que les institucions haurien de posar-se mans a la feina, però de forma decidida i valenta. La potenciació de l’art valencià, des del País Valencià, és una qüestió inajornable. Si no ho fem nosaltres qui ho haurà de fer? L’art valencià, amb els seus artistes, tot tenint en compte l’excel·lència de què parlem, ha de poder ser contemplat arreu del món. Això, però, si no ho faciliten les institucions, no crec que pugua dur-ho a terme ningú. I menys cap particular amb les seues limitacions de tot tipus.

Música, teatre i altres manifestacions creatives, podríem dir que han tingut millors moments que no pas el present. A més a més, les oportunitats han anat minvant de manera considerable al llarg del temps. S’hauria d’impulsar una clara estratègia, de cara a bastir una sòlida plataforma d’exhibició cultural que projectara el que som com a poble. És molt lamentable l’absència, però és així.

I què caldria fer? Doncs resta prou clar. Des del coneixement aprofundit de tots els sectors que produeixen cultura de primer nivell al nostre país, passar a l’acció de vertebrar xarxes d’expressió artística. D’aquesta manera s’ampliaria, de manera exponencial, la professionalització de la cultura, amb l’obtenció de majors recursos i amb la visualització permanent de la tasca que els creatius formalitzen en els seus tallers o estudis. Sense complexos de cap tipus.

— *Penses que els pobles són veritables espais per a la creació? Tot tenint en compte com són, i on estan, i també formulant la possibilitat, o no, d’establir sinergies arreu...*

— Els pobles sempre estan en permanent estat de convulsió. Com ha de ser. Fent-se i reconstruint-se tothora, com també, temporalment, a vegades s’ensorren. El temps centrifuga tot el que hi ha en el si del calaix, ben guardat o no, d’un poble. Tot flueix insistentment amb vocació de renovar-se. És la veritat. I l’art no n’és cap excepció. Com major siga la presència de l’art entre

els ciutadans, major grau de sensibilitat assolirem. I per posar-ne un exemple concret, pense que una bona col·lecció d'escultures al bell mig de les places i dels carrers significa un enriquiment per a tots els que convivim amb aquestes. L'art pot abastar aquesta flaire de reconeixement de la bellesa que a tots en beneficia i projecta. Es tracta de fer esforços permanents per a créixer i millorar les coses: sensibilitat, coneixements i voluntat.

—*La Mostra d'Alcoi de 1981, la qual va incidir en el que hem estat com a país, va ser una expressió de gran importància, i va convocar, de manera magistral, grans artistes de tot ordre i dedicació. Va ser una mena de commoció que va tractar de fer justícia en un moment, encara, de dificultats reals per a la democràcia. Ens agradaria fer una, encara que breu, semblança del que va ser, i va significar, per a l'àmbit cultural i creatiu.*

—Va suposar una gran il·lusió, i que partia d'un nombre reduït de persones, però que es va convertir en tot un fenomen de participació i d'entusiasme col·lectiu. No obstant el que diem, l'abast podria haver sigut molt més intens, i les realitzacions molt més nombroses, si no haguera estat per la presència en l'escena d'aleshores d'un sector polític de la dreta local enormement bel·ligerant, i que va entrebancar tot el que va poder el normal desenvolupament de les accions programades. Cosa, per una altra banda, normal i acostumada. Però, malgrat tot, l'experiència va ser altament positiva.

La idea de partença, en un moment polític especial i molt encoratjador, va ser posar en relleu l'estat de la qüestió dins de l'àmbit cultural, amb totes les seues extensions, com hom pot imaginar. I a la vegada posar-ho al davant dels ciutadans perquè pogueren valorar el que som com a poble, d'on veníem i quines serien les possibles posicions de futur. Tot, molt i molt engrescador. Hi havia, però, unes bases fermes d'actuació: la mostra havia de ser d'esquerres i nacionalista, ja que en aquell moment ja era l'hora que les posicions assenyalades pogueren fer-se presents en la nostra societat. No cal remarcar ací les extremes dificultats que hi va haver amb el franquisme per a presentar-se amb plena llibertat i amplitud de mires. Era l'hora, clar, d'anar canviant les coses. De silencis, ja n'havíem patit massa.

Amb tres setmanes de duració, la Mostra va ser un èxit: gran nombre d'exposicions en locals de divers abast i condició; conferències arreu de les sales

preparades per a l'ocasió; projeccions de cinema i representacions teatrals, i el Ballet d'Antonio Gades, que finalment no va poder vindre per qüestions professionals i va quedar ajornada la seua representació al setembre d'aquest mateix any, que no es va dur a terme a causa dels problemes que per tot arreu ens van arribar. Hi va haver molta intensitat, com també va ser gran la resposta de la gent que es va vincular amb ferma voluntat a la mostra. Per a l'ocasió, es va editar un catàleg de pregona densitat i que ha estat un referent de tot el que vam posar dempeus. De les enormes dificultats en la gestió del catàleg, no en parlarem, ja que en tindríem per a escriure un llibre sencer.

Paral·lelament, vam dur a terme la Mostra d'Art Paper, atesa la filiació d'Alcoi amb la indústria paperera, i respecte a la qual volíem palesar el nostre reconeixement. D'aquesta mostra, se'n feren un munt extraordinari d'exposicions arreu, ja que molts pobles volien sumar-se'n al projecte d'exhibició. Els esculls per a la mobilitat, així com per a la gestió, van ser grans, però pagava la pena de fer l'esforç per a complir amb les expectatives que molts pobles i ciutats s'havien plantejat. No entrarem en detalls, però la conducció, a escala personal, em va costar una enormitat, ja que havia d'estar damunt de massa coses per a procurar que tot fluïra de manera coherent. I quant als mitjans concrets... ni un comentari. La satisfacció, però, de la realització de la Mostra ha estat també molt gran. Tot val a dir-ho.

V. L'artista en el laberint

*Parlem, també, de pintors
i de pintura*

Des de la reclusió de l'artista vers la construcció d'un univers particular. Ja Gabriel Ferrater, i també Blanca Busquets, ens ho expliquen en els seus estudis al voltant de la solitud, tot referint la conjuntura de restar sol davant l'observació dels canvis que el món va adoptant; alhora que Caterina Albert (Víctor Català) se submergeix en el dolorós trànsit de la soledat en la seua obra *Solitud*, veritable paradigma de la literatura modernista. Ha estat, des de sempre, un lloc comú, això de l'aïllament de l'artista. Una mena de complicitat universal per a garantir que l'obra d'art acresca l'àmbit de referències elementals, i que acullen no solament la fantasia creativa, també la necessitat d'exercir el dret de la veu rigorosa i reflexiva del creatiu.

I parlar d'Antoni Miró és fer esment d'un espai particular que s'enlaira en la vastitud de molts diversos mons. El seu univers és polidiscursiu quant a l'avenença del dicteri que el conforma, i potser també multiforme quant a la interpel·lació activa que en proposa. Talment, una cosa semblant a la versatilitat substancial, en què l'anècdota mai esdevé categoria. Ans al contrari, la captura del moment reinterpretat sota les consideracions de l'art basteix la profunditat dels arguments.

Tots, però, n'hem tingut, de mestres, més o menys reconeguts, assimilats o airejats sense complexos. Parlar de mestres amb Antoni Miró és esllavissar-se per la nòmina dels grans autors clàssics, i per la intensitat dels models contemporanis. Fer-ne un recull d'apreciacions ens pot ajudar a comprendre, una mica millor, l'artista: món, vida, trajectòria i, a la fi, posicionament davant aquesta veritable ciència que ha arribat a significar la pintura.

—*L'influx dels mestres i d'altres realitats que ens serveix la pintura. Diverses maneres d'encarar una valoració que pugua ser reflex de la manera en què Antoni Miró incorpora el fet pictòric i creatiu.*

—Si parlar d'ú mateix resulta molt complex, aleshores parlar de pintura, així, en general, és molt i molt difícil. No obstant això, jo professe una especial admiració, entre altres molts, per Velázquez, Goya, Vermeer, Rembrandt, de manera molt especial Ribera, etcètera, ja que la pintura de tots ells, a més de projectar una gran força expressiva, resta plena de detalls que la fan immensa. De Velázquez caldria destacar la solidesa i profunditat de les seues propostes, l'ús magistral de la perspectiva, l'activació de les formes i la realitat, o verisme, que transmeten, posem com a exemple ràpid. Amb Goya assistim al tractament meravellós de la norma contravinguda, a la presència d'elements de la vida real sense murs de contenció que puguen discriminar la lletjor, fins a l'autenticitat de la seua marca radical i lliure, també a la diversitat d'espais pictòrics que assumeixen els seus personatges, tot així, i dit a grans trets. De Vermeer podríem assegurar que és un dels més grans pintors de tots els temps, i el que m'agrada, ben especialment, és el tractament que fa dels retrats, així com dels espais domèstics o, també, de la realitat ciutadana oberta. La calidesa de la seua pintura és francament excepcional. I Rembrandt, el gran mestre del retrat, i del coneixement del món clàssic, que el va derivar a posar en relleu la vàlua de la iconografia clàssica per a vincular-la al tractament bíblic. Això, amb l'espurneig de l'acció dins del quadre, i el dramatisme que moltes vegades ens trasllada, fan d'ell un pintor meravellós i que a mi m'impressiona cada vegada que observe les seues pintures. Tots, no obstant això, mereixen un gran respecte i admiració, així com Ribera, un dels més grans, amb Da Vinci i Miquel Àngel.

He de dir, però, que mai no he estat un fidel seguidor de cap pintor o escola en concret, ja que la meua extremada condició autodidacta m'ha dut per terrenys molt particulars. Encara que he sabut apreciar els nous camins que els artistes han anat obrint al pas dels seus espais creatius, i tan diversos. Real-

ment, l'experiència de la pintura és un món brillant on, a banda de la contemplació per al gaudi, tenim la possibilitat que se'ns ofereix per a l'aprenentatge. I puc dir que, a vegades, amb una ullada apressada, ja que soc bastant ràpid per a captar l'essencialitat de la pintura, ja m'adone de la profunditat de la proposta que tinc al davant. I soc afortunat en aquest sentit.

Una altra cosa que m'agradaria comentar és l'evidència d'estar assistint, en el cas dels pintors que he assenyalat com a exemples, a un món màgic més que no pas pictòric en realitat. El que fan aquests pintors, i certament altres, és pura màgia. I no solament la tècnica que empren és inimaginable, a banda dels grans tallers que els assistien, també l'objecte pictòric resulta ser una espècie de miracle cultural i històric de gran rellevància. Basteixen universos amb el seu enginy, i generen mons per a la contemplació de tots nosaltres. La pintura esdevé una mena de ciència que abraça l'ésser humà, l'embolcalla i el millora. I amb la concurrència d'un instrument com la "càmera negra", l'explosió de les noves formes d'escomesa pictòrica deixen arrere el primitivisme que encara suposa l'art en el Quattrocento. Entre altres poderoses raons.

—*A vegades podríem intuir paral·lelismes entre la teua pintura i la pintura dels anomenats més grans, segurament amb major abundor a causa de la temàtica que arribes a emprar en moments concrets de la teua dedicació..., per exemple els teus "Bojos", i els retrats o figures de personatges deformes de Goya.*

—En temps posteriors hi ha Villalba, que fa un tractament aprofundit amb personatges semblants, i després els col·loca dins de caixes de plàstic. És un tractament prou nou i interessant, de gran resultat estètic, bé és cert. Però m'agradaria dir que jo comence a pintar abans de veure pintura, i això sembla que és força determinant. Vaig aprenent al mateix temps que vaig descobrint formes, maneres i destreses. La documentació sempre és circumstancial, alhora que lliure i apassionada. Però no hi ha dubte que es produeixen convergències amb altres artistes, però mai de manera predeterminada ni voluntària. Les coses m'ixen de manera imprevista, i amb la puresa que il·lustra la no contaminació visual, encara.

Una de les qüestions que més m'interessa dels grans clàssics que hem anomenat és la perfecció en la realització de les seues obres. Tot el que hi ha, i potser també hi viu, en el si d'una pintura d'aquests artistes, és un món. És un

autèntic univers que va molt més enllà de la fotografia. Hi ha un batec intens en el cor del quadre.

També cal remarcar que aquests pintors no només eren “pintors de cambra” mantinguts pels seus mecenes. A banda, clar està, tenien vida pròpia i pintaven tot el que els semblava bé de fer, com per exemple les representacions de gent humil, pobra, deforme, etcètera, i això vol dir que estaven atents al seu entorn, i, sense predeterminar-ho, portaven a efecte una pintura social, una pintura arrelada al seu voltant i a la seua vida.

—*Parlem d'alguns contemporanis... com dirien ara, de reconegut prestigi internacional... Picasso, Joan Miró, Dalí.*

—Picasso és com una serra de gran, i que va saber traure profit de la seua situació vital, i de la realitat sociopolítica del moment. Un pintor al qual resulta molt difícil posar-li un “però”. El resultat d'aquestes coordenades fa que Picasso resulte ser un home (pintor-artista) amb molt de suport, i aquesta situació d'afavorit li permet ajudar els altres que estaven al seu voltant. Vassos comunicants que possibiliten un eix d'encontres i avinences que faciliten l'enorme reconeixement que Picasso va assolir, i que encara continua rebent amb el pas dels anys. I amb això explicat, hem de dir que el seu art, la seua manera d'observar el món i la realitat i la seua estratègia pictòrica són d'una magnitud grandíssima, i que tot això el converteix en una de les icones referencials de l'art del segle xx. Sens dubte.

Joan Miró sembla, a primera vista, un pintor “lleu”, i vorejant l'infantil, però res més lluny de la realitat. Les seues formes, el tractament que fa del color i el magnetisme que es desprén a l'hora de la contemplació dels seus quadres li atorguen el privilegi de ser un grandíssim pintor. Precisament, el seu hermetisme li va atorgar la possibilitat de restar a l'Estat espanyol, en temps de postguerra, sense massa problemes. La dificultat a l'hora de desxifrar la seua pintura va estar, en el seu moment, un gran avantatge i, potser, la seua sort definitiva. No obstant això, dins de la complexitat semàntica, s'hi respira un tractament, fins i tot, certament realista, o informalment realista. Les lectures són molt diverses, com ho va ser la voluntat de l'artista a l'hora de pintar el que més li abellia. Miró acaba sent part de la normalitat popular, a la fi, gràcies a la realització d'una pintura de caire “quasi” innocent, o aparentment neutral.

Dalí és un cas molt rar i que pinta bastant a prop dels clàssics. Va saber crear, i crear-se, un món propi, en què l'eix fonamental va ser ell mateix com a personatge central. Ha estat un home molt intel·ligent, i força descregut, encara que li han atorgat una sèrie de filies que no es corresponen, certament, amb la realitat. Això sí, ha sabut posar en la picota molts actuant, o bé realitats, d'aquest món d'hipocresia rellevant. La seua vida ha estat una *performance* integral, i al servei dels seus interessos socials i creatius. La seua pintura és molt intensa i sempre ha obeït a una idea de llibertat creativa, alhora que sotmesa a l'extravagància desacomplexada de la seua personalitat: pintor, *performer*, escriptor, actor excel·lent, manipulador de la tecnologia del seu temps, i per a traure profit de les eines al seu abast en aquell temps, i darrerament cal valorar la informació que posseïa al voltant de les qüestions de l'actualitat internacional, i que era, realment, privilegiada, la qual cosa el reafirma com un home, o un artista, integral, del seu temps.

—I resseguint els camins de la pintura, i amb la teua veu que ens l'apropa de manera especial, podríem, ara, parlar dels contemporanis, d'aquells que d'alguna manera comparteixen inquietuds, problemàtica, raons socials, etcètera, amb tots nosaltres, i dels quals ja tenim un coneixement aproximat del seu quefer creatiu...

—A mi m'interessen molt, i per diverses raons, els pintors valencians. Llevat de l'Equip Crònica, que ha obtingut un gran ajut i reconeixement, n'hi ha d'altres que a mi m'agraden força, i segurament no han tingut l'atenció que mereixien pel seu treball i per la qualitat de la seua producció creativa. Només cal pensar que l'Equip Crònica finalitza com a tal l'any 81, després d'un bon treball i acurat esforç. Però, per exemple, Boix, Heras i Armengol, per citar-ne alguns dels més pròxims, han laborat i continuen treballant sense descans des de fa un munt de temps, i amb enorme qualitat i rigor artístic. La pintura d'aquests artistes és molt bona, i diferent a la vegada. Les seues trajectòries admeten la consideració d'una gran vàlua, tant per la tècnica pictòrica com per la bondat de les seues realitzacions plàstiques. M'agraden enormement, com també és el cas de Miquel Navarro, Genovés, etcètera.

I amb aquestes tres trajectòries passa, un poc, com va ocórrer amb Alcoiart, que tot partint de dinàmiques creatives diverses, i també de recorreguts

autònoms, hi va haver la concurrència amb un projecte que alenava la intensitat dels moments, i la vocació convergent de l'art.

No puc deixar de pensar, també, però, en artistes tan excel·lents com ara Alfaro, Arcadi Blasco, Salvador Sòria o l'Equip Realitat, autors d'un extraordinari abast aquiescent. I també pense en pintors catalans com Grau-Garriga, Antoni Tàpies (tota una institució en la pintura abstracta), Hernández Pijuan o Guinovart. Com també gaudisc enormement amb l'art dels bascos Néstor Basterretxea i Oteiza, o de les propostes artístiques de Pablo Serrano, Joana Francès, Eusebi Sempere, Anzo, Mestre i Castejón. Un univers plàstic, tots aquests.

I diré que hi ha, almenys, cinquanta pintors al nostre país de gran vàlua i esplèndid recorregut. La nostra terra ha donat aquest tipus de sensibilitat que es manifesta a través de l'art. Ens podem sentir ben afortunats per això. Jo, segur,estic content que siga així. De totes maneres, el grau d'aïllament d'uns respecte dels altres és massa sever. Hauria de ser d'una altra manera, però no ho és. Ni tampoc els mitjans de comunicació fan massa cas de la nostra realitat cultural, i no il·luminen amb força la realitat creativa que viu en el nostre entorn, no sé si per desconeixement o per mala voluntat. Però la realitat informativa cultural, ja ho hem dit, no és gaire comprensiva amb les necessitats d'expansió comunicativa. I uns pels altres...

—*I dels joves valors emergents, què se'n podria dir, ara i ací...*

—Ja veurem el recorregut dels nous artistes que ara mateix estan treballant de valent per a reeixir-se'n, ja que em sembla prematur, i potser poc afortunat, començar a distingir noms de manera, una mica, arbitrària. És millor no marejar-los amb fantasies personalistes ni amb conjuntures subjectives, ja que els podria fer més mal que bé. Només cal que continuen treballant sense parar, i ja veurem què els depara el futur. Mentrestant, els farem companyia lleial. Però puc assegurar que hi ha nous pintors amb gran qualitat creativa.

—*I ara ens referim a tu molt concretament, a la teua pintura. Hi ha molts crítics que consideren el teu pop clarament diferenciat, tot obeint a raons particulars, ja que incorpora l'àmbit social i resistent alhora. Tots coneixem els Warhol, Lichtenstein, Haring o Johns, per esmentar alguns representants d'aquesta mo-*

dalitat pictòrica, i el seu pop és, potser, d'una altra manera a com tu el conceps, estructures i desenvolupes. Parlem d'aquest plantejament i del que fa de la teua pintura un univers, diguem-ne, especial. O quina aportació suposa la teua manera de construir l'obra?

—No hauríem d'oblidar el veritable significat del que suposa el *pop art* (art popular), i que ha d'estar ben lligat al poble planer i als seus interessos. Són els anglesos els que estableixen els paràmetres de la nova sensibilitat creativa i en fan l'oportuna exportació als Estats Units, que fan malbé, o distorsionen, i sempre per raons econòmiques, quina casualitat més gran, la idea primitiva, o principal, del nou llenguatge creatiu.

Podríem dir que el pop valencià beu en aquesta font experimental, o experiencial, i assaja el nou camí de tintes planes amb idees lluminoses, joves, atractives i bastant senzilles d'entendre. Però amb la introducció de nous matisos: la política, la guerra, la denigrant condició vital dels desheretats, el compromís cívic... Paga la pena, des de la intel·lectualitat, aprendre a dir alguna cosa més, anar més enllà de la mateixa pintura, utilitzant aquesta com una plataforma d'exhibició del coneixement i de la realitat.

Pel que fa a mi, he de dir que en el moment en què aquesta via del pop s'enceta, ja estic treballant en la mateixa direcció. M'abellix l'ús de tintes planes, les quals m'ajuden a formalitzar, amb major claredat, o netedat, la necessitat comunicativa. Mai, però, m'ha interessat un pop buit de continguts, ja que pense, hui com sempre, que amb la pintura es poden i s'han de dir moltes coses d'aquelles que ens passen cada dia. I he utilitzat la tècnica com a eina fonamental per a resoldre la vocació particular expansiva: els claroscurs, les ombres, l'aerògraf, les pintures sintètiques i acríliques suposen, respecte del pop exhibit fins aleshores, un pas decidit cap a la novetat en la meua obra. La translació del pensament cap a l'obra d'art sempre ha estat una greu dificultat (per com costa exercir la pintura com a tal), però he anat treballant i alhora incorporant-hi nou llenguatge, i noves línies de pensament en conseqüència.

—Esforç constant i perspicàcia reflexiva: dos apunts per a una mateixa causa creativa. Sabem del dur treball, també plaent però, que l'artista Antoni Miró du a terme cada nit, de totes les nits de la seua vida, ja que coneixem la persona,

tot admirant el pintor, i comprovem la producció creativa que ix d'aquesta tasca incansable. També, si només parem una mica d'atenció davant qualsevol obra, podrem tastar el que se'n diu l'efecte multiplicador de la corresponsabilitat, ja que de la visualització sempre emana una forta dosi de l'elixir que suggereix, seriosament, una presa formal de posicions. I d'això és del que voldríem, ara, parlar amb l'artista...

—La pintura necessita acció o, millor dit encara, és pura acció. Però cal, per damunt de tot, reflexió. La pintura que se sustenta només en l'acció, com ara l'*action painting*, resta mancada d'una certa profunditat, d'una vocació enunciativa de relats que puguen arribar a les persones. Però la pintura que jo aborde amb el meu treball té una altra perspectiva ben diferent, car el que m'interessa amb prioritat és comunicar, dir coses, restar atent a la vida i a tot el que ens reporta, analitzar la realitat i servir-la, legítimament intervinguda, amb la pintura.

La metodologia creativa és una altra cosa, clar. A mi m'agrada especialment estar atent davant del quadre que estic pintant, prendre'n una certa distància física, observar-lo. Interrompre l'execució amb la lectura d'un poema, i restar acompanyat amb notes musicals que em concedeixen un embolcall creatiu de primer ordre. L'alternança d'aquestes situacions m'aporta claredat, comprensió del que estic fent i, també, la matèria reflexiva que cal per a determinar l'oportunitat de l'obra. A la fi, es tracta de bastir un univers propi i que siga eficaç per a assajar la creativitat, cada nit.

Hi ha vegades que el quadre sembla que s'emancipa de la mà del pintor, que pren vol per si mateix, és el moment de determinar el camí que, segurament, haurà de prendre l'obra. Però el fonamental, sempre, serà que el que faig pugua servir per als altres, i servir-ho amb cura i disciplina creativa. Sens dubte. Quan l'obra i el receptor coincideixen, és a dir, la lectura que se'n fa correspon a les intencions de la proposta, podem dir que la celebració de l'art suposa un feliç encontre, encara que la veritable possibilitat de tothom rau en el fet de la interpretació lliure de la pintura. I això cal tindre-ho en compte.

M'agrada recordar les paraules de Salvador Dalí quan comenta: "... una obra d'art mai ha de ser peresosa", en línia directa amb el que he exposat amb anterioritat i referent al treball dur, constant i arriscat del pintor.

—*Després de seixanta anys de creació, creix la responsabilitat de l'artista, no envers la seua obra, clar està, sinó amb la societat a la qual pertany? Se sent el pintor encara més compromés amb els altres?*

—Estic ben segur que així és. No només creixem en edat, també ho fem en rigor interpretatiu de la realitat, i aquesta posició ens demana un major compromís cap als altres. I fixa't, a mi m'agrada pensar que soc un manobre, un treballador, i que amb l'esforç de tants anys, a la fi, he guanyat la consecució d'un ofici. Com ja hem comentat, soc autodidacte, i la meua procedència és la del món del treball, així, més que crear, preferisc dir que quan pinte estic produint. Altres consideracions seran les que es deriven del fet productiu, clar. No es tracta ací de negar la qüestió creativa que resta implícita en la tasca del pintor. No. El que vull dir fa referència al fet que és naturalment necessari acudir a la reflexió, als conceptes, al coneixement, etcètera, per a poder exercir la tasca creativa, però amb una determinant valoració productiva, filla de la creença que l'univers artístic és el resultat d'una esforçada actitud treballadora i, per tant, productiva. Crec que ens entenem. Treballar amb dignitat i amb molta cura ja és una gran cosa. Pense.

—*El gust per l'edició. Continuïtat de l'obra. Que Antoni Miró demostra una gran estima pels llibres, per la publicació d'obres, o per la lletra impresa, no és cap novetat, ja que als prestatges del Sopalmo ja no hi caben, i potser tampoc a les cases de tants amics com el pintor sovinteja. Segurament, quan es parla del que significa "univers editorial", s'està pensant en la realitat que alena en el si de l'interés de l'artista alcoià.*

—A casa meua, de petit, no hi havia massa llibres, així que poca tradició he pogut heretar d'aquell temps. No obstant això, però, és cert que el món dels llibres m'apassiona, i em té corprés. M'estime els llibres per tot el que signifiquen de coneixement i d'aprenentatge, però també em semblen un objecte meravellós amb el qual mai et sents sol, ans al contrari, la fidel companyia la tens assegurada. Recorde que el diccionari que tenia a casa dels meus pares em va obrir els ulls a gran quantitat de mots que desconeixia, i considerava aquesta eina bàsica un tresor per a mi. He passat moltes hores en la lectura de les pàgines d'aquell vell diccionari. Així mateix, quan encara visite, per qualsevol motiu, les fulles de les velles enciclopèdies que teníem a l'escola,

m'adone de la bellesa elemental que atresoren les il·lustracions i els conceptes que es formulaven en aquell moment, alguns dels quals encara són hui vàlids, per universals.

Parlant, ara, de l'edició de catàlegs per a les exposicions, soc de l'opinió que amb aquests es dona continuïtat a la mateixa exposició. El catàleg arriba arreu, i possibilita la projecció de l'artista, i també del poble on s'ha dut a terme la mostra. Es tracta d'una clara convergència d'interessos, i que cal incorporar de manera determinada a la mentalitat dels responsables públics que poden afavorir el fet comunicatiu de l'art. I pense, a més, que els interessa molt. Si no hi ha catàleg en una mostra d'art, què hi queda després, a la memòria, una vegada acabada l'exposició? Segurament res, o molt poc. Calen esforços de tota mena per a contrarestar aquesta evidència tan senzilla d'entendre. Hi ha qui confia, cegament, en les noves tecnologies, i en les possibilitats que manifesten devers la projecció de les arts, però jo no estic tan segur que l'emmagatzematge siga eficaç, ni tampoc una clara alternativa a la dimensió del paper imprès, tot i el reconeixement que suposen per a la realització i suport de molts altres projectes.

—*Amb la venda de quadres què se sent? Reconeixement? Abandó de l'obra? Hi ha aquesta veritable dualitat de sentiments?*

—Pense, ara que m'ho preguntes, que evidentment hi ha una mena de despreniment de l'obra que amb tant de mim, o amb tanta cura, has construït al llarg d'un temps més o menys llarg. Com tu dius, se sent una mica d'abandó de l'obra, però queda l'emoció de veure que hi ha algú més que s'interessa pel que fas, i això és força gratificant. El pintor labora cada dia per a obtenir un resultat artístic del seu treball, però també necessita la venda de l'obra per a poder subsistir en aquest món que ens toca viure i per a poder seguir pintant. I és curiós observar que les persones que et compren un quadre sempre s'inclinen pel millor; diguem-ne que estan dotats d'un bon gust essencial, la qual cosa ens condueix a pensar que la gent entén, i reconeix amb bastant eficàcia, el que contempla.

També puc dir que hi ha molts quadres que mai no vendré, i per raons de diversa consideració. Formen part de la meua vida més íntima, i de la memòria dels anys de convivència amb aquests. Són una mena de patrimoni

espiritual que sempre vull tindre amb mi, i dels quals em resulta impossible desprendre'm. En aquest cas, l'economia no hi té res a fer. És una altra dimensió de la materialitat. És la meua realitat.

— *Què significa l'èxit?*

— L'èxit és un concepte massa abstracte per a poder determinar el veritable abast que suposa. I també la seua consideració és molt subjectiva, car tot depén dels paràmetres que utilitzem per a valorar-lo. Però, a grans trets, paga la pena pensar que l'èxit és una cosa que no resta subordinada a u mateix. Per contra, només pot palesar-se per la voluntat de la resta, i això és ben important. La conseqüència? Doncs el que anomenem èxit arriba quan arriba, i si ens visita en algun moment de la nostra vida, doncs agraïts i contents. Aquell que rep el reconeixement sempre pot pensar que és una mica tard, i que s'ha ajornat massa la distinció que se li fa. Però, ben de debò, els estímuls arriben quan toca que ho facen, ni abans ni després, i si mai no arriben, tampoc passa res, ja que el major reconeixement que pot experimentar un artista és el de tots aquells que s'acosten a la seua obra per a fruit-ne de la meravellosa voluntat de la contemplació.

VI. Tractes de la personalitat

Diuen, aquells que s'ho saben ben bé, que la personalitat va per lògics compartiments, i que tot depén d'on posem el focus per a valorar pensaments, actituds i experiències sobrevingudes des de qualsevol àmbit que analitzem. I això precisament és el que volem abordar en aquest punt essencial per a conèixer, una mica millor, l'artista Antoni Miró

Hi ha maneres i, també, altres maneres d'estar-se al món. I no és cap embarbussament això que diem, ni cap trencaclosques tampoc. Mirar la realitat de costat, afeblint la imatge dels espills, i passar de puntetes per les coses, és una situació fàcil de resoldre, o almenys d'arribar a pair durant els dies "més inspirats". Altrament, fitar la vida de front, amb una certa garantia que no hi haurà, potser, segona oportunitat, costa una mica més d'acceptar; no sense la consciència que determine l'aspra del repte. La vida es belluga tothora, o això ens sembla als que som en aquesta vora del riu. És de difícil aprehensió i, a vegades, comprensió, la vida.

Uns, els més, abracen els dies, hores i minuts com si tal cosa, com si no foren una penyora de guanys afortunats, altres, però, mai no reneguen del privilegi d'aprofitar cada engruna de temps per a bastir un univers propi i, amb les regnes tibants, conduir els automatismes que incorporen l'esperança, tot per compartir-la. Tots els que lluiten amb força redoblada per assolir l'esper resten ben lluny d'esdevindre reaccionaris. No pot ser, o no ha de ser, deixar via lliure al parany de la indolència, l'acomodament o l'hedonisme, amb flux permanent de coixins que paren els cops.

Però hi ha una exquisida manera de restar al món. Sí, amb els peus a terra, no ensorrats, però, i des de la lleugeresa de l'esguard intens referir totes i cadascuna de les possibilitats de combatre el desinterés, la gosadia del viure alié o la fantasia imperdonable quan entela les virtuts dels resistents. L'artista Antoni Miró pertany a aquests últims, tant pel que fa a la teoria com a la pràctica. El pintor defuig la gentada, però s'estima la Humanitat.

D'aquesta dual itinerància intel·lectual, o potser física també, naix el seu univers, el seu món. O com ja s'ha esmentat amb fortuna, s'ha bastit "El món d'Antoni Miró".

—*La tímida del pintor i la relació amb la notorietat... Potser és un lloc comú a l'hora de fer l'aproximació de quin és el caràcter de l'artista Antoni Miró, o el perfil tímid que se li suposa.*

—Bé és cert que em reconec amb un punt tímid, però sobretot quan estic en una situació d'evidència pública. No m'agrada l'exposició davant d'altra gent i em costa una mica fer-me a la idea. No obstant això, ja fa temps, he anat millorant en aquest aspecte i procure reeixir-me'n de la millor manera possible. També he de dir que procure, per tots els mitjans al meu abast, assumir la part que em correspon de cara a la projecció de la meua obra, i atenc, cada cop més, tots aquells que volen fer-se ressò del meu treball. Com no podia ser d'una altra manera. Encara que he de reconèixer que molt, molt, no m'agrada, però com ho he de fer, doncs ho duc a terme sense massa problemes. A més, reconec que en part és un deure contret amb la societat i amb mi mateix, ja que el fet de creure's, i per tant confiar en el que u fa, exigeix la comunicació estreta amb els altres.

—*La nocturnitat treballadora: només pau i tranquil·litat o hi ha més coses que podrien ser clau en aquest costum o estratègia creativa?*

—Quasi totes les coses que es fan obeeixen a diverses raons. En aquest cas concret que ens ocupa, puc dir que potser el costum vinga des de ben lluny, ja des dels inicis. Quan era jove i havia d'acudir al treball de llargues jornades, només em restava la nit per a poder pintar, o realitzar els primers assajos artístics. I fins i tot, quan era un xiquet molt menut, ja me les enginyava per a poder jugar fins a altes hores de la nit. Potser, la de vetllador, siga una característica arrelada als meus orígens remots (riures).

També, i no és poca cosa, el fet de treballar a la nit té raons poderoses, i que fan referència a la tranquil·litat, a la solitud, al mètode capficat que practique en el meu quefer, etcètera, i que em fan triar aquest temps de la nit per a laborar: amb les pauses consubstancials per a la lectura de poemes, o per a remirar l'obra i el seu creixement, o bé per a escoltar una peça de música que

em guarde l'equilibri, i tantes situacions més que m'ajuden a prendre consciència de la feina. Ja ho hem esmentat.

Una altra circumstància que m'agradaria exposar és la realitat al voltant de la llum artificial que sempre, diguem-ho així, m'il·lumina. La llum constant (artificial) m'allibera dels canvis que la llum natural provoca sobre els cossos i els elements diversos. En treballar de nit, m'estalvie qualsevol tipus de canvi i, per contra, guanye en estabilitat comprensiva de la visió que se m'ofereix. Tot això m'afavoreix a l'hora de pintar.

—*L'angoixa davant el llenç en blanc (paral·lelisme amb el fet de l'escriptura), o potser una obra condueix a una altra sense solució de continuïtat?*

—Aquest tipus d'angoixa m'és desconeguda del tot. Difícilment solc començar una obra sola, ja que en la meua estratègia particular viu la necessitat d'abordar diverses propostes a la vegada, de tal manera que una obra em du a una altra, i una idea és la llavor d'alguna altra que vindrà a continuació. I si em trobe amb algun quadre resistent, llavors, en aquest mateix moment, emprenc la realització d'un altre, amb la qual cosa això posa de manifest la dificultat de restar perplex davant la buidor immensa del "llenç en blanc".

—*Molt tarda el pintor a pensar una obra, o una sèrie, abans de posar mans a la feina?*

—Mentre estàs realitzant una composició, el cap vola i va intuïnt noves possibilitats per al futur immediat. Pintar, però també, al mateix temps, triar imatges, guardar escenes, notícies o informacions, materials de tot tipus que puguen esdevindre part d'una obra futura, significa la retroalimentació constant en la tasca del pintor. No saber per on adreçar els passos, una vegada closa la realització d'un quadre, pose com a exemple, seria un moment crític i de difícil sosteniment. Jo crec, sincerament, que la qüestió és no parar mai, i estar sempre atent als pessics que la intuïció ens procura. En el meu cas, els projectes de treball suren constants i, per tant, mai arribe a tindre maldecaps davant d'una realitat eixuta d'idees. A títol informatiu puc dir que, quan se'm convoca per a realitzar una exposició, potser ja fa un o dos anys que la tinc finalitzada, i a punt per a ser exhibida. Tot és, una mica, arribar al punt exacte d'organització que et permeta restar-li pressió al treball artístic.

—*És la teua obra una poesia sense paraules? Podríem parlar, doncs, de la poètica en la pintura d'Antoni Miró?*

—Es tracta de disciplines creatives semblants, encara que els llenguatges són clarament diferents. El veïnatge rau, principalment, en la vocació dels artistes per fer sentir, per dur a terme la comunicació amb els altres, també per dir o referir emocions. La dansa, la poesia, la pintura, el teatre o el cinema generen pensament i interpel·len les persones, a la fi, des de posicions diferenciades, alenen d'una manera semblant. Són els misteris de l'art, i de la comprensió que el fet cultural comporta. I clar que sí, de la meua obra, se'n pot dir que fita amb els límits de la poètica: la idea que viu davall de cadascuna de les meues composicions, tenint en compte que es vincula als àmbits de la realitat, reclama una anàlisi en la direcció de la poètica del món real, amb un tast profund identitari. La poètica és alguna cosa més que els versos. La poètica potser és l'aura que tot ho cobreix i identifica atorgant carta de naturalesa, i una especial significació. Potser els “nus” (que d'una manera bastant freqüent apareixen en la meua trajectòria pictòrica) singularitzen el que dic. També al treball sobre les bicicletes (àmbit més surrealista i eteri) li cabria l'afirmació poètica. Però del cert no ho sé. Em resulta complicat definir de manera abstracta el treball que vaig duent a terme. Potser això és feina dels crítics o dels analistes de l'art.

—*En aquesta mateixa direcció, parlem de l'obra Futur negre, de la sèrie “Amèrica Negra”...*

—És clar, sé el que vols dir. Efectivament. Aquesta obra ha estat considerada com un referent en la meua producció plàstica del que se'n diu “poètica pictòrica”. I comprenc que així siga considerada, car tant la forma com el color s'avenen en l'apreciació d'una poesia sense paraules, com déiem abans. L'especial manera d'esguardar la vida, i la projecció de la mirada en la protagonista del quadre, concilien l'atmosfera, o l'aura poètica: el món africà, el dolor, l'austeritat, la marginalitat, etcètera, són emocions reflectides a través d'aquest quadre. És cert. I també puc dir que l'obra ha convocat l'acceptació d'un gran nombre de persones que n'han valorat la intensitat. També potser és perquè en aquell moment pintava situacions molt dures i difícils de pair, i a l'hora de fer-ne la comparació, *Futur negre* abasta una altra dimensió que

l'apropa a la intimitat càlida de l'ésser humà. I és en aquest punt que li escau la consideració poètica.

—*Quan mostres les teues obres, les teues sèries en procés de creació, valores les reaccions que aquestes provoquen en el receptor? Pot haver-hi un feedback que acresca l'abast creatiu?*

—Tot depèn de qui emeta el seu judici de valor, clar. De tota manera, ja fa molts anys que no em deïxe influenciar per l'opinió dels altres, i no perquè no m'interesse el que pensen al voltant de la meua obra, o d'un quadre concret, no és això. El que passa és que després de tant de temps pintant, ja tinc creat i organitzat el meu món, i em costa una mica més la permeabilitat. No obstant això, l'hermetisme tampoc existeix en la meua realitat, i els influxos, d'una manera o d'una altra, viuen en el si de l'expressió de la meua pintura. Com és natural i lògic.

—*Després de fer-les, quins pòsits deixen en tu les obres creades? Fins a quin extrem una obra resta finalitzada?*

—Si qualsevol pintor volguera passar tota la seua vida pintant el mateix quadre, ho podria fer. Tal és la immensitat de la matèria constructiva d'una obra plàstica. No obstant això, doncs clar que l'obra arriba a tindre un punt final. La tècnica, el coneixement del medi pictòric, la informació permanent, i tan-tes circumstàncies que concorren a l'hora de realitzar un quadre, intervenen per a determinar que una obra resta finalitzada. Moltes vegades és qüestió de mesura i de no voler anar més enllà del degut, ja que, per contra, si no et detures a temps, quan toca, la imperfecció per excés pot fer malbé la idea primera. Tot té el seu punt just.

Ara bé, com que quan estàs pintant estàs involucrat en una voràgine de sensacions, d'emocions i de necessitats tècniques, no tens massa temps per a la contemplació immediata. Crec que això és així. La qual cosa no lleva perquè, passada una llarga temporada, fins i tot anys, pugues regressar a la visualització d'obres que van estar concebudes i realitzades molt de temps ar- rere. Potser, en aquest moment del retrobament, s'hi experimenten sensacions intenses que abans no havies pogut viure. La bondat en la realització d'una obra, en el decurs temporal, enraona amb el pintor de manera especial, tot regalant-li la fortuna dels encerts.

—*Creus en l'argument que l'obra resta tancada quan el receptor disposa la mirada damunt la geografia del quadre?*

—Tampoc crec que siga això. De debò, l'obra resta tancada quan l'autor (el pintor) en diu prou. Ja he acabat. Però és cert que l'obra es complementa a través de la lectura que molts altres formulen a l'hora de la recepció. Si és bo el principi que diu que l'obra d'art ha d'aprofitar i ser valuosa per a les persones, doncs és natural que jo considere que el sentit darrer de la creativitat és entrar en contacte amb la gent i amb voluntat que pugui servir per a alguna cosa.

—*Quin és el veritable motiu que et manté fidel a la generació d'obra plàstica, després de seixanta anys transcorreguts des de l'inici? Cosa que queda dita en un instant i, altrament, cal parar atenció per a poder-ho assimilar, o bé capir la pulsio necessària que viu l'artista.*

—Jo crec que un dels motius essencials rau en l'evidència de l'enormitat que significa el fet pictòric, i més tenint en compte la meua adscripció als extrems de la realitat, la qual cosa eixampla infinitament la possibilitat comunicativa. La natura, l'existència de les persones, la societat convulsa en "mode" permanent, la necessària llibertat per a exercir el fet d'humanitat, tantes i tantes coses hi ha arreu que el temari, per dir-ho d'una manera senzilla, resulta inesgotable.

Però cal dir que, a pesar de la ja llarga trajectòria, em queda ànim suficient per al treball diari, i també el ferm convenciment que encara em resta molt per aprendre: de tot i de tots. I a més, com que a mi el que m'agrada és pintar, doncs no mire dates, ni dies, ni anys. No desitge res extraordinari, només seguir pintant. El que ambicione és seguir fent el que més m'estime, i de manera permanent, sense límits. Tampoc veure la fi del decurs existencial que em contradiga la felicitat que m'atorga el meu deler per la pintura. Però...

—*Potser, en les teues obres de denúncia, la imaginació ajuda a interpretar la realitat. A tall d'exemple, podem referir-nos a la sèrie "Mani-Festa", la qual evidencia grans dosis de verisme no gens circumstancial. Però tu fas la revisió d'aquesta realitat i la sotmets als dictats de l'art, tot celebrant la dinàmica creativa damunt la petjada de la realitat. I darrerament ens serveixes, des de la teua posició, un resultat compositiu bastit a cops de llambregada experiencial.*

Nosaltres veiem, a la fi, una obra pictòrica de clares referències socials. Així és la pintura, ja que així és la teua proposta.

—Per descomptat que sí. La imaginació ajuda, i molt. No obstant això, l'experiència del pintor fa que els camins vagen superposant-se de manera continuada, i les propostes puguen suggerir les unes a les altres, de tal manera que l'escenari generat s'acresca de manera exponencial. Hi ha una voluntat determinada d'oferir plànols intel·ligibles als receptors, ja que la pintura, i en aquest cas concret la sèrie “Mani-Festa”, necessita ser prou expressiva i clara perquè tothom l'arribe a entendre, tot tenint en compte que, des del punt de vista plàstic, l'obra ha d'estar perfectament realitzada, i amb les garanties que només ofereix la qualitat.

—A vegades, en la teua pintura, és molt més important el que hi ha en el rerefons que no pas el que s'hi mostra obertament. És això un valor intel·lectual de la pintura i, per extensió, de l'art?

—Les imatges tenen moltes lectures possibles. I clar està que el pintor, en la seua obra, incorpora un tot de qüestions que resten en el fons del seu pensament. Quant a l'evidència, això és una altra cosa, ja que depèn de la conveniència d'explicitar, per exemple, formes de comportament, o bé velar el veritable sentit de la proposta, i tot perquè el receptor faça la seua pròpia trajectòria contemplativa. El seu viatge prospectiu.

En el meu cas concret, jo estic per la labor representativa d'universos amplis de pensament. M'agrada inferir que en la meua pintura hi ha moltes vides possibles, bastides pels valors conceptuals, i que, a la fi, es resumeixen en les imatges que s'hi mostren. Tot el que viu darrere, el que alena al fons de la proposta pictòrica, és la marca distintiva d'una pintura compromesa i arriscada.

—Constància i inspiració van de la mà en la teua obra. És per això que la teua producció és enorme, tot considerant la força del teu aqueferat treball? És bona la sentència atribuïda a Picasso quan diu: “... que la inspiració ens agafe treballant”?

—No sé si aquesta sentència és o no de Picasso, però la compartisc de totes totes, i ha restat en la memòria col·lectiva. És veritablement important aques-

ta asseveració. Cal assenyalar, al voltant d'aquesta reflexió que anem bastint, que sempre hi ha hagut una primera vegada per a tot. És a dir, hi ha un primer llibre d'un autor encara desconegut, hi ha un primer quadre farcit de defectes i imperfeccions, una primera obra de teatre sense gaires matisos, etcètera. Tot, absolutament tot, necessita un aprenentatge esforçat i, potser, dur. La qüestió s'aferma a la necessitat de treballar molt acuradament i de manera continuada. Sempre i en tot moment. La meua producció plàstica ha anat creixent a colps de rigor, perseverança i il·lusió, la qual cosa m'agradaria d'aconsellar (perdoneu-me la gosadia) a tot aquell que es dedique al món de l'art. Crec que és l'única manera de reeixir-se'n.

—*Explica'ns una mica la teua relació amb les "altres arts": la música, la literatura (poesia), el cinema, el teatre...*

—La música, clàssica o bé del país, m'acompanyen en llargues hores de vetlla, sobretot quan estic pintant en solitud. Em genera un gran benestar i em fa d'embolcall procurant-me una atmosfera plaent. Tinc un gran apreci cap a aquesta manifestació de la cultura de tostemps. La literatura, essencialment la poesia, em facilita la comprensió d'un univers creatiu en què les imatges també conformen el seu espai comunicatiu. Puc dir que, a l'hora de l'esbarjo, la poesia acut al meu rescat mantenint amb força el meu interès. Quant al cinema o el teatre, a tall d'exemple, he de dir que em costa una mica d'aproximar-m'hi, no per mala voluntat, sinó per no tindre massa temps per a dedicar-los. Veig, de tant en tant, alguna pel·lícula interessant en la televisió. Poc més. Però m'estime molt l'esforç de tanta gent que labora en aquests vessants de la cultura. Són imprescindibles i molt necessaris per a la salut mental dels ciutadans. Mereixen l'ajut i la consideració.

—*Una obra, ja finalitzada, segueix interessant-te de per vida, o passa a un racó especial de la memòria creativa?*

—Depén. És veritat que hi ha obres que sempre segueixen interessant-te, i arriben a impressionar-te una vegada ha passat el temps. I no necessàriament han de ser les millors obres, car hi ha, potser, detalls que n'augmenten, en alguns quadres, la capacitat expressiva a pesar del transcurs dels anys. La casualitat, però, fa que alguns quadres mai no els deixes de mirar,

car estan a la vista, i són aquests els que guarden, d'alguna manera, la memòria d'un temps vençut, i rememoren el treball desenvolupat en altres dies llunyans.

—*És l'obra una representació extraordinària de la personalitat, la realitat i la vida en el teu cas?*

—És exactament això. Jo visc en consonància amb aquests conceptes assenyalats, així doncs, la pintura que aborde haurà de tindre els matisos que la incardinin a les propietats que els conceptes incorporen. Altrament, seria traïr les posicions vitals en favor d'una pintura que esdevindria una mena d'art decorativa. I clar, el meu treball resta allunyat d'aquesta circumstància. Jo, a la fi, pinte com soc, i mostre el que determina la realitat que m'envolta, o també la capacitat d'imaginar universos distintius. Hi ha un camí d'aprofundiment en la realitat, encara que aquesta visca en l'interior remot de tantes geografies. Jo procure triar la informació oportuna, fer-la meua i viure-la amb la intensitat requerida. Al cap i a la fi, tinc un privilegi quasi inaugural: conviure amb gents de diversa procedència, i assumir tantes realitats i mons diversos com m'estiga possible. Això seria, un poc, l'entrellat de la meua vocació pictòrica, i del meu compromís amb el proïsm.

—*A qui s'assembla Antoni Miró, segons Antoni Miró. Qui ha influït més en la teua obra?*

—És força complex assenyalar uns referents determinats, o unes identitats marcades amb un cert grau d'intensitat. Però cabria la possibilitat d'establir alguns paral·lelismes al voltant de les trajectòries artístiques, com ara Genovés; Boix, Heras i Armengol; Anzo; els equips Crònica i Realitat; etcètera, tot reconeixent les diferències entre tots, i els camins tan particulars que molts de nosaltres hem seguit al llarg del temps. També els orígens, tan dispars, han facilitat espais creatius bastits en l'heterogeneïtat.

He de referir, però, que els meus influxos, pel que fa al pensament i a la tria de posicions, han estat possibilitats per les persones que he anat coneixent al llarg de la vida, i que han anat ensenyant-me a construir el meu propi univers tant de pensament com artístic. Quant al treball pictòric, ja ho he comentat, com que ha estat fonamentalment autodidacte, diguem-ne que la

prova assaig-error ha significat el principal mètode d'aprenentatge i coneixement de la matèria artística.

—*Alguns erudits, quan fan l'exegesi dels grans escriptors de la literatura, diuen que aquests sempre escriuen el mateix llibre (poema), i els títols són els que varien. Podria dir-se (a grans trets) que el pintor, l'artista, sempre pinta el mateix quadre? Pense ara, per exemple, en la teua sèrie "Mani-Festa". És clar que les situacions que presentes són diverses, però els continguts conceptuals incorporen la disciplina de la realitat que es viu en les nostres societats: la revolta, la protesta contra la injustícia, el clam pels drets humans i culturals de les persones... Totes aquestes expressions viuen en el si de cadascun dels quadres en manifesta fragmentació interessada. Hi ha com a rerefons essencial la rebel·lia dels homes.*

—Pense, ja ho he dit en alguna ocasió, que un quadre és com la pàgina d'un llibre. A mesura que s'incorporen elements pictòrics al llibre, aquest creix per a mostrar, al final, quina ha estat la trajectòria del pintor que l'ha confegit.

No obstant això, cal reconèixer que cada quadre és autònom, i a la vegada pertany a un conjunt d'obres, totes filles de la mateixa mà. Totes les creacions han tingut un precedent i un conseqüent, car l'evidència del conjunt afavoreix la comprensió final de la producció d'un artista. Clar està que el tarannà creatiu sempre s'hi manifestarà, i potser així podrem entendre l'asseveració que diu que el pintor sempre pinta un mateix quadre, ja que són bastits per la mateixa personalitat. Però des del punt de vista orgànic, cada quadre és un de sol i, si es vol, irrepètible en tota la seua amplitud. Les obres d'un mateix autor, totes guarden referència a la mateixa perspectiva i visió del món o de la realitat, però sempre inauguren noves vies de comprensió de la concreció subjacent. Però el quadre, parlant-ne obertament, sempre ha de fer un pas avant respecte dels seus precedents. És la manera d'avançar pels camins complexos de la plàstica.

—*Fins a quin punt l'artista Antoni Miró suggereix militància social amb la seua obra? Ha tingut alguna vegada, el pintor, por a esgotar el seu discurs crític, exigent i, a la vegada, poètic?*

— Jo crec que el discurs pictòric és inesgotable, per poc que u se centre en els interessos col·lectius de tota mena. Hi ha massa substància informativa per a pensar en una possible reducció de les possibilitats comunicatives. El món, i la seua deriva incomprendible, tan gasiva, sempre necessitarà ulls i mans que l'expliquen, tot ajustant a raó el seu codi interpretatiu. L'art acut en aquestes realitats.

I clar que desitge, o fins i tot m'agradaria força, que la meua obra poguera servir per a commoure la gent, tot adreçant-la cap al compromís polític, social o cívic. Seria una gran cosa, i tan saludable, que l'art fora utilitari fins a aquest punt. A mi, personalment, de coratge, no me'n falta per a continuar per aquesta senda d'intencions i compromisos. A més, també cal que hi haja una deriva des de l'àmbit personal cap a l'interés general. Una persona sola no alça polseguera, sempre són necessaris bastants elements en concurrència.

— *Quina diferència hi ha entre art militant i art compromés? Des de l'àmbit domèstic (país), un viatge cap a la comprensió universal de la realitat? La importància del món (la Humanitat) en la teua pintura...*

— Si l'art és militant (amb alguna cosa allunyada de la teua personalitat i caràcter, inclús interessos), doncs no m'abelleix el més mínim. Això seria una espècie de venda enormement insatisfactòria. Ho veig així. Però què l'art ha de ser compromés, d'això no tinc el menor dubte. Ja que l'art que no s'implica en els problemes de la gent, o en la realitat que ens envolta, i que també ens succiona (val a dir-ho), o que no aposta decididament pels valors de la justícia i de la dignitat, no sé pas quina mena de proposta artística és.

Quant a la comprensió universal de la realitat des de les estances del nostre país, combregue amb aquest pensament, i des de sempre. Els éssers humans som com les formigues que, amb un xic de responsabilitat, som capaços de fer una obra ingent. U és d'on és, i des del seu propi paisatge pot fer-se a la idea del que significa la immensitat absoluta. Tot és qüestió de l'òptica analítica que utilitzem.

— *Quina part d'invenió, i de realitat, hi ha en la teua pintura? Explica'ns què significa la translació d'un fragment de vida a un quadre, per a posar-lo al servei de l'anàlisi crítica dels receptors.*

—Tot podria catalogar-se d'invenció, ja que la realitat és una altra cosa molt distinta. No obstant això, la font que més contribueix a la invenció és la pròpia objectivitat. La materialitat és inabastable i de difícil aprehensió, pense. I si jutgem que un món propi, bastit en la pròpia autenticitat, és infinit, estem força equivocats. El món propi, per naturalesa, és reduccionista. L'existència, en sentit genèric, és enorme i inabordable.

Ens cal esguardar amb atenció el món que ens envolta, i mirar més enllà encara. De la seua complexitat podem traure bocins menuts que il·lustren les nostres propostes pictòriques, tot formant part d'aquest cosmos creatiu que volem conformar. A la fi, només ens resta compartir-ho tot amb les persones, la gent amb qui transitem temps i vida. Un quadre, o un fragment de vida, per a enriquir els marges de la cultura, tan necessària.

El pintor forma part de la vida i, per tant, de la realitat. A vegades no és l'artista qui tria un fragment sol i el conta. Altrament, també val a pensar que és la veritat la que tria el pintor. L'ésser humà que és l'artista viu immers, sense solució de continuïtat, dins de la societat, la qual percudeix amb força la seua sensibilitat. Només resta el pas mínim perquè el pintor faça servir la seua visió, o intuïció, per a fer el trasllat d'un instant d'existència.

—*Breument. Quin seria en essència el teu codi comunicatiu?*

—No crec exactament en el que significa un codi comunicatiu, almenys de manera excloent. Crec en la trajectòria, en la tria d'opcions diverses, o en la pròpia investigació, que tot plegat condueixen pels territoris, sempre difícils, de l'art, i de les seues diverses maneres de mostrar-se o de produir-se.

—*La retòrica poètica il·lustra la varietat de recursos d'estil en literatura. En la teua obra la ironia és un instrument bàsic per a entendre-la. És, potser, una extensió dels teus atributs personals? Potser, també, l'humor resta ben pròxim de la ciència pictòrica?*

—Jo crec que sí. Soc irònic, i crec que se'm nota a bastament (riures). Ix, però, aquesta ironia, de manera espontània, com si tal cosa, sense gaire premeditació. I, a més, em reconec així des de sempre. I també crec que les coses s'han de prendre d'una manera més lleu, sense tanta gravetat, ja que queda demostrat que els assumptes considerats molt importants i transcen-

dentals amb un no res salten pels aires. Aleshores, ens cal una mica més de tranquil·litat i d'assossec per a anar per la vida; per aquesta vida que ens ha tocat viure.

Quant a l'humor, a mi em sembla que dins del món de l'art hi ha molts exemples benhumorats, i disposats a la hilaritat, fins i tot des de temps immemorials: Carracci, Cranach, Brueghel, Hieronymus Bosch o inclús Bernini o Da Vinci, fins a arribar a l'humor gràfic, són una bona prova del que dic. Només cal anar a la història de l'art per a reconèixer-ho.

—*La teua obra vol ser expressió estètica d'un temps concret en el qual t'ha tocat viure?*

—Crec que per damunt de tot pretenc ser testimoni del meu temps: preocupacions, relacions socials, accés a la informació, la cultura determinada per a garantir l'equilibri social, l'opacitat del poder... un tot que s'avé a establir les mínimes i elementals condicions per a una vida en dignitat. Tot això, i encara molt més, em preocupa cada dia a l'hora de posar-me a la feina de pintar. Oferir la realitat, després dels matisos artístics pertinents, té alguns tributs que hem de pagar els artistes.

—*Utilitzes diversos llenguatges pictòrics per a referir les històries (impactes) que ens trasllades. Adaptes aquests instruments segons les necessitats, o potser penses que l'objecte pictòric és el que reclama (exigeix) una especial manera d'abordar la creació comunicativa? A tall d'exemple: "Amèrica Negra", "Viva-ce", "Mani-Festa", "Pinteu Pintura"...*

—El llenguatge plàstic, la tècnica, el codi, o com se li vulga dir, que u puga aportar és l'àmbit de pertinença per al pintor. Són les eines de l'artista. A mesura que les obres, o les sèries, creixen, la tècnica s'hi belluga per a fer-li costat a la matèria expressiva. En cada moment els llenguatges s'adapten per a afavorir la voluntat comunicativa, i possibilitar, per tant, l'encontre amb els receptors, amb la gent. Fins i tot podríem arribar a dir que, el quadre, a poc a poc, va modificant la personal intervenció del pintor. El quadre, diguem-ne que tira de tu, t'obliga, una mica, a modificar estratègies per a aconseguir el fet expressiu; que tot resulte més senzill i entenedor.

— *Vibra, com les cordes d'un violí ple d'harmònics, la música en la teua pintura. Partitura de tostemps: la música del país, la música culta (clàssica), barrejades amb idees i acords essencials, com ara la identitat i el gest de contestació contra la maquinària del poder. Però creiem que la teua creativitat, més que no "en contra", es manifesta a favor dels éssers humans i de l'esperança en un futur que, necessàriament, ha d'arribar. (Una gran metàfora, bé és cert). Explica'ns...*

— Efectivament, entesa metafòricament aquesta reflexió, la pregona inflexió de la meua pintura es mou cap a la denúncia del que resulta roent per a les persones, i a favor de la consideració i de la dignitat de l'ésser humà. Bé és cert. I tot mestissat amb la voluntat de pertinença, i no gens neutral, clar està. I resulta emocionant veure com la immensa majoria de les persones són d'un natural bo i generós, a pesar, no ho oblidem, de les travetes que contínuament els col·loquen al davant. Paga la pena d'observar-ho. Fins i tot, hi ha molta gent compromesa amb la lluita per a aconseguir un demà millor, i més atractiu per a tothom; això és quasi garantia que alguna cosa es mou i millora amb el pas del temps. Almenys jo ho veig així.

I clar, m'agrada pensar que hi ha gent que valora el meu esforç, i que entén que la meua obra "vibra", és a dir, que té la força suficient per a captar la voluntat d'aquell que se la mira. Em plau i em conhorta.

— *Quina seria la teua obra preferida, o la teua sèrie més estimada, aquella que t'hauria provocat una major felicitat a l'hora de realitzar-la? Alguns estudiosos del teu treball creatiu pensen que potser "Pinteu Pintura": per profunditat, llenguatge escollit i dimensió, pot ser la teua obra primordial, la que millor denota el teu caràcter irònic i, fins i tot, benhumorat. En aquesta sèrie, tan especial, hi concorren diversos aspectes que asseguren la transcendència de l'obra: la qualitat representativa de l'objecte pictòric, la citació dels grans mestres de la pintura, la ironia com a mètode d'enriquiment del llenguatge pictòric, la identitat com a norma de vida, la crònica de la realitat a partir del coneixement de la història, la modernitat, la sensibilitat cap als desvalguts... Creus, com els analistes, que "Pinteu Pintura" voreja l'excel·lència? Parla'ns d'alguns quadres...*

— Pense que "Pinteu Pintura" és una de les sèries més interessants que he fet, i que mai no he deixat de fer, car en treballs posteriors també apareixen referències a la pintura i als pintors que en la història han estat referents. Podríem

considerar-la, aquesta sèrie, com una obra “per a sempre”, però també “El Dòlar” o “Amèrica Negra”, que venen a ser l’inici d’un camí molt més clarificat i diàfan. Inclús “Vivace” em resulta d’absoluta actualitat, i la temàtica que s’hi exhibeix m’incorpora a una de les preocupacions majors de les nostres societats: la protecció del planeta i del medi ambient. Són sèries de gran contingut de vida i també d’abast social. Una sèrie com “Mani-Festa”, que semblaria tindre data de caducitat després d’un temps passat, només ens cal mirar al nostre voltant per a comprovar-ne la vigència; la convulsió social sovinteja els espais informatius dels mitjans de comunicació de masses. Així, hi ha com una mena de retorn que actualitza els valors de la sèrie i la projecció actual del seu missatge.

Puc, no obstant això, estar d’acord amb els estudiosos quan afirmen la bondat de la sèrie “Pinteu Pintura”. Però sempre tenint en compte la pervivència dels llenguatges i de les estratègies en cadascuna de les sèries que he abordat. La força del pensament, la denúncia, la identitat, els recursos estètics, sí, estan en “Pinteu Pintura”, però també en altres sèries que ja he esmentat amb anterioritat. A la fi, una obra és el tot unitari, la globalitat de la producció, el sentit general dels plantejaments estètics i conceptuals.

Parlar ara d’obres especials, o bé singulars, és un poc complex, però n’esmentaré algunes que em semblen, almenys, una mica diferents. *El Comte Duc d’Olivares*, per la seua complexitat a l’hora de construir-la, o la lentitud que va suposar la seua realització, car hi ha, en el seu si, un munt de detalls que potser passen una mica desapercebuts, però hi són. Això no li suposa major qualitat, respecte de les altres obres, però sí un enorme treball de concentració minuciosa. Una obra que també apuntava cap a les noves maneres de l’abordatge pictòric és *Les llances*, la qual és considerada com una obra primordial dins de la meua producció artística. Altrament, podríem parlar, també, de l’obra *Els filòsofs de Velázquez*, que comporten una enorme quantitat de referències, o de connotacions, que les sustenten com a obres d’especial aprofundiment. Totes són realitzacions molt meditades, enriquides i de gestació lenta.

— *Que li demanes a una obra, una vegada l’has segellada amb la teua signatura?*

— Ho diré molt breument: que l’obra siga útil per a tots i que arribe a la major quantitat de gent possible. Amb això em done per satisfet i força reconegut.

VII. Algunes referències

Tant el pintor, com poetes, estudiosos i persones pròximes a l'artista, han dut a terme manifestacions al voltant d'aspectes singulars que afecten la vida i l'obra de l'autor, i ho han fet no solament en prosa, sinó també en vers. Algunes d'aquestes referències desitjaríem reflexionar-les en veu alta amb l'ajuda d'Antoni Miró, i és el que li demanem ara: que ens faça la seua particular anàlisi dels textos que li presentem

Tot el que ens afecta, directament o indirectament, acaba formulant parts essencials de la nostra vida. Les opinions, els judicis i les apreciacions que se'ns facen arran de la trajectòria que anem construint amb el pas dels anys adoben, tot de materials, la nostra existència. També, però, les nostres opinions, arrecerades en un bloc de notes, poden bastir fragments de la nostra personalitat. I és el cas que ens ocupa ara, ja que ens agradaria, d'una manera una mica atzarosa, dur al primer pla de la conversa reflexiva que estem mantenint amb Antoni Miró detalls, alguns idíl·lics, del que està sent el camí vital del pintor. Amics de tota mena s'hi mostraran, amb les seues paraules, mitjançant les esclertes que marquen les línies que anem, a poc a poc, escrivint. Podríem dir, si més no, que es tracta ací d'acudir al que s'anomena l'imperatiu vital; la conseqüència lògica d'estar viu i en trànsit, obert al món i als vents de tota mena, car les intuïcions, les certeses, o bé els dubtes, són part substancial de l'experiència de la vida. I les veus plurals que es forneixen en el nostre entorn ajuden al descobriment del que som i, potser també, ens condueixen a saber-ne, una mica més, de tot el que desitgem. Es tracta de parar atenció, car algun poeta força interessant, al seu dia, va dir: "... les paraules resten en el vent...".

—*En algun moment t'hem escoltat dir: "No hi ha res més bonic que el saber".*
—És ben cert això. Som éssers en permanent formació i, fins i tot, en transformació, ja que el coneixement, el "saber", ens ajuda a la comprensió del món i de les coses que passen al nostre voltant. És molt important saber, saber de la vida i dels seus recursos, a vegades amagats, i és fonamental anar descobrint quin ha de ser el teu propi camí existencial. Per a mi, aquest camí ha estat l'art, i la pintura de manera més concreta. També he estat molt atent al coneixement del que s'anomena "món artístic", o siga, la relació amb altres artistes, músics, poetes, etcètera, perquè m'han pogut aportar matisos específics en l'àmbit del coneixement, o saber, del qual estem parlant ara. Però encara aniré més enllà, ja que també he estat molt interessat tant pel món de la política com pels assumptes socials. Pense que tot és complementari, i ben necessari, per a obtenir la informació que cal d'aquest món on vivim. I, a més a més, la complementarietat és fonamental. No podem viure aïllats en un únic univers d'atenció, car això debilitaria, clar està, el nostre coneixement.

—*També hem pogut llegir-te: "Vull ser pintor! Espere que tinga sort!". La qüestió, però, és que això ho dius sent molt i molt jove encara. Ha semblat ser, més que no la formulació d'un desig, una premonició. I potser il·lustra, a bastament, bona part de la teua personalitat.*

—Ja imaginava com podria ser de difícil. En un principi no sabia ni el que significava això de ser pintor, tot i que coneixia, una mica, la trajectòria i obra d'alguns pintors àmpliament reconeguts. Però en sabia ben poc, de la realitat del món artístic. Vertaderament, és ben complicat, passats els anys, de saber per què vaig dir aquesta cosa, tret que fora pel meu caràcter fortament instintiu. Dit això, he de confessar que ho he encertat a la "primera", car de la pintura he acabat fent la meua pròpia vida, mitjançant, clar està, un munt d'experiències concurrents que m'han anat retroalimentant la vocació i l'entusiasme. Puc assegurar que ha estat la millor elecció de la meua vida, i no per això es pot pensar que no em va costar força la decisió, ja que vaig abandonar

l'empresa familiar, amb tot el que comporta tal determinació, reconeixent que també m'agradava molt el treball de carrosser, planxista o pintor de camions. Però tenia clar que volia ser pintor; dedicar-m'hi plenament, i arribar a gaudir de la situació que mostraven els artistes de referència. I m'havia, necessàriament, de formar, tot i que jo soc, en bona mesura, un artista autodidacte.

—*En algun altre moment has manifestat que no tenies paraules per a explicar el que senties, amb el fet, clar està, de ser pintor, i de poder-te dedicar plenament al conreu de l'art i de la pintura...*

—Encara puc dir que no les tinc, les paraules, i pense que ningú les té. Els mots, massa vegades, no interpreten la profunditat dels sentiments, ni assoleixen la traducció amb rigor i propietat del que sentim. Una cosa és la verbalització d'un discurs més o menys coherent i una altra cosa és l'imperi dels sentiments. Però hi ha una realitat inqüestionable, i és aquella que agermana persones d'una sensibilitat pròxima, i amb aquesta gent no ens cal fer un enorme esforç de comprensió amb les paraules, car tot queda prou fàcilment entés.

—*I en aquesta línia de reflexió voldríem saber si ser pintor per a tu potser seria una actitud o bé un sentiment.*

—Crec que totes dues coses alhora. D'alguna manera, es tracta d'emocions indestriables per a mi. Hi ha una mena de prevalença quant als sentiments, i són aquests els que em condueixen a prendre les actituds pertinents per a arribar a ser el que desitjava, i de manera vehement: ser pintor!

—*De la teua reflexió sorgeix una frase d'aquest tarannà: "La meua pintura sorgeix dels meus sacrificis". Quins serien aquests sacrificis? Com han modulats el teu caràcter i manera de tirar avant la teua obra? El pintor naix o es fa?*

—Quan comence a pintar, encara estic treballant en l'empresa familiar, i això significa que havia de redoblar els meus esforços personals per a arribar a tot, tenint en compte que aleshores es treballava un munt esgarrifant d'hores. La conseqüència elemental va ser la manca de descans, ja que patia molta son, i els conflictes domèstics permanents que això comportava. A vegades, més bé amb certa freqüència, la dedicació pictòrica es reduïa al diumenge a la

vesprada, ja que la resta de la setmana el deure laboral s'hi imposava. Puc dir que no ha estat gens fàcil dur a terme la meua determinació de ser pintor, però a la fi, puc dir que, amb millor o pitjor fortuna, he pogut assolir el meu desig, el meu projecte de vida.

Diré que, amb bona sort, vaig trobar persones que m'ajudaren a fer les primeres passes amb un cert rigor i professionalitat, com és el cas del pintor Moya, del qual sempre guardaré un gran record, i la gratitud. L'aprofitament de les hores ha estat, sempre, una necessitat i, fins i tot, els àpats pel carrer, entrepans embolicats amb un gros paper d'estrassa, han estat una constant al llarg d'aquest temps d'aprenentatge. I guardo un record preciós d'aquests moments de la meua trajectòria personal. La contemplació de la zona d'Alcassares, a Alcoi, des de l'estudi del pintor Moya, ha estat, des de sempre, un immens descobriment: les cases, la vegetació del riu, les fàbriques amb les seues xemeneies... va ser una màgica troballa.

Quant a la dualitat de si el pintor, o l'artista, naix o es fa, pense que totes dues coses intervenen per a fer-ne la posterior evidència. Clar que s'ha de tindre un no sé què des de la partença, encara que pot restar ocult per sempre si no hi ha l'exercici posterior que ho adobe. Però més interessant resulta la segona part de la qüestió, ja que encara que la motivació reste en el si de l'artista, el seu interès, la voluntat i la franca determinació faran possible l'assoliment pràctic de la realitat artística. No obstant això, la intuïció també suposa un instrument elemental per a la consecució de la pretesa finalitat del pintor en estat de viatge formatiu.

—*Què et suggereix, ara, la reflexió de Joan Fuster: “Quan el pintor pinta, el món creix”.*

—Potser és, des de la meua modesta condició de pintor, una frase més brillant que no pas certa, o real. El pintor treballa al seu estudi per a obtenir uns resultats, i amb l'esperança de compartir el seu esforç amb els altres. Aquest és el desig, quan de debò executa el seu treball amb netedat i honestedat, i també per a aconseguir que tothom reste millor en la seua vida i pugui aconseguir fruir de nous coneixements i troballes que abans no hi eren. En aquesta direcció sí que crec que Fuster deia una cosa força interessant. Per la voluntat de molts, que laboren amb força i dedicació contundent, el món creix i es

desenvolupa com cal: quan el llaurador llaura, el món creix; quan l'escriptor escriu, el món creix...

Encara que el ben cert és que perquè al món hi haja un Picasso són necessaris molts pintors que pinten i treballen de manera excel·lent. Pense que d'una altra manera una figura com Picasso mai no hauria estat possible entre nosaltres. Tots, però, tenen un gran mèrit, i pot ser el que resta baix del tot tinga major mèrit encara. Si el món creix i avança, és per la feliç concurrència de tothom, segur. La immensa audiència universal de Picasso ha necessitat molts artistes que, amb la seua perseverant sensibilitat, han pogut bastir un substrat capaç de reconèixer la mestria i grandesa del pintor. Crec que les coses són així. Però per a viure amb certa normalitat, clar està, no ens cal ser Picasso (és un dir), potser és suficient ser un bon pintor. I per extensió, podem dir que per a viure no són necessaris molts diners; amb la disposició per a fruit de moltes coses que la cultura ens aporta, podem tindre'n prou. I ja serà molt. Potser el món s'haja de reconsiderar.

— *“L'amistat amb Ovidi Montllor és clau; l'Antoni troba en Ovidi la persona idònia per a obrir el seu interior, per a trencar definitivament la seua tendència al tancament”, ens comenta el professor Carles Cortés. Ens agradaria que raonares aquesta afirmació que se'ns fa al voltant del teu caràcter, una mica hermètic.*

— Potser és certa l'asseveració. Però parlar de tancament em sembla una mica massa exagerat, ja que un xaval molt jove que vol ser pintor i que va a la coneixença d'altres pintors perquè l'il·lustren i l'ajuden en la seua formació denota una gosadia un pèl allunyada del que significa ser “tancat”. O també, el mateix jove que era, en un moment determinat, demana audiència a l'alcalde de la ciutat per a parlar de la possibilitat de tirar avant un projecte per a la lògia del Museu Camil Visedo Moltó, i això no denota un caràcter específicament tancat. Crec. Una altra cosa serà dir-ne tímidesa, i això sí que resta ben aproximat al meu caràcter d'ahir i de hui, i pense que així serà fins al darrer dels meus dies. I crec que la meua tímidesa és una mena de raó, a causa del meu tarannà perfeccionista. El mateix Ovidi era un gran tímid, com també ho era Gades, i després es menjaven el món si calia. Jo el que pense d'aquest assumpte és que, per norma general, els artistes

executen un rol dintre de la celebració de la seua condició professional, i després està la veritable personalitat de l'ésser humà, que és tan normal i senzilla com la de qualsevol altra persona. I seria enormement bo que tots nosaltres, tots els ciutadans, poguérem dedicar-nos una mica al món de l'art, a l'àmbit de la interpretació, car així tindríem l'oportunitat d'eixir de nosaltres mateixos, realitzant l'abordatge d'altres límits, segurament desconeguts fins aleshores. Seria com una mena de catarsi social. Hi hauria com un desenvolupament general extraordinari i ben profitós per al conjunt de les persones.

Sí, podem assegurar que he estat una mena de persona que ha sabut “apanyar-se” bastant bé, a pesar de timideses i d'altres limitacions que duc incorporades des de sempre. He viatjat per a aprofundir en els meus coneixements artístics. He recorregut part d'Europa i del món participant en bastants projectes que se m'han oferit. He col·laborat amb molta insistència amb galeries nacionals i forenques, i mai no he tingut manca de diners per a resoldre les situacions. I ho dic a tall de convindre en el tarannà personal que m'ha impulsat el moviment. Si haguera sigut “tancat” en excés, aquestes situacions que he viscut mai no se m'haurien presentat al davant, ja que les hauria rebutjades.

—*Podríem comentar, ara, aquest retrat que et fa l'Ovidi. Una mena de pintura amb paraules, i que determina la coneixença que un amic en té, de l'altre. “De Toni Miró recorde que és tímid, afectiu, artista, solidari, alcoià, tossut, retossut, formiga, cavall pur, gat oriental, envejat, castigat, generós i estimat...”. Alguna cosa a dir al respecte? Diu bé el que diu, Ovidi Montllor? Quina és la teua posició al respecte?*

—És una pintura, o un retrat, bastant encertada, val a dir-ho. Això ho diu després de molts anys d'amistat: diversos projectes duts a terme entre ambdós, moltes hores de conversa i discussió i també d'un gran enteniment. Mai no he dubtat de l'Ovidi, i des de sempre m'ha paregut que el que jo pensava estaria igualment resolt i expressat per ell, fins i tot, potser, amb paraules poètiques i fantàsticament posades de manifest. Hi ha hagut una total sintonia entre ambdós, a pesar de les posicions, encara que paregudes, no necessàriament idèntiques, com és ben normal.

— *“El meu poble, Alcoi”, diu Ovidi Montllor en la seua cèlebre cançó. Què et remou? Quin abast significa? Quina mena d’himne nostrat atresora?*

— Sincerament, crec que ser d’Alcoi és un gran regal, i, clar està, sense detriment de cap altre poble veí o llunyà. No podria ser d’una altra manera. Tots els pobles són meravellosos i mereixen un gran respecte. No obstant això, ser d’Alcoi determina, també, un enorme compromís: amb la terra i amb els homes. I un deute històric permanent amb tots aquells que ens van precedir i van construir el poble que ara som i fruïm. A més, ser d’Alcoi significa que allà on som hem d’estar com cal, sempre atents a deixar en bon lloc el patrimoni de respecte i admiració que el nostre poble, des de molt antic, ha despertat arreu. I no tinc el menor dubte que en tenim, de defectes, però haurem d’intentar, per tots els mitjans possibles, corregir-los, per tal de millorar el que un dia ens deixaren en les nostres mans: el regal de què parlàvem. Treball, dignitat, orgull, creativitat, lluita, alegria, festa, geografia... substantius que il·lustren, en bona mesura, una part de la nostra essencialitat.

Moltes vegades m’han preguntat si em veig fora d’Alcoi, i sempre he respost el mateix: no, no em veig fora del meu poble. Amb el meu estudi, i el veïnatge de la meua gent, tinc un univers poderós per a viure de la manera que he triat. Potser la meua felicitat estiga en aquesta mena de simbiosi. Quant al treball, aquest em procura l’equilibri necessari per a anar fent el meu camí vital.

— *En alguna ocasió t’hem escoltar dir: “L’amor passa més de pressa que el temps”. Per quin motiu poses al mateix nivell de discurs la magnitud temporal i un sentiment, tan particular i profund, com l’amor? Encara que comprenem que n’estàs fent la referència de sensacions íntimes, més que no pas de veritables coordenades que es puguen avaluar amb un cert grau d’aproximació o certitud.*

— Així és. La joia de l’enamorament atabala, i sorprén, els individus que la pateixen. I aquesta realitat, fàcilment contrastable per tothom que haja patit aquest fenomen (quasi físic), comporta l’aparellament de la pèrdua de les sensacions temporals, trambalsant els individus i projectant-los cap a horitzons desconeguts. És a dir, crec que perden l’esma i potser la percepció real del temps. I el temps, com a tal, amb la seua cadència infinita d’hores i més hores, no modifica gaire el seu decurs al llarg de la història que ens contempla. Però el que és contrastable, i que podríem explicar amb exemples suficients, és

l'evidència que l'amor, si se sent de debò, fa patir, i molt. Hi ha aquesta química estranya que encega i potencia totes les passions foragitant, en part, el seny. I a més, això sempre restarà farcit de particularitats, ja que cadascú sent i legitima els seus sentiments, d'una manera ben particular. A mi m'agrada de pensar que "l'amor és voler la vida".

—*“El món multicolor que tu has creat / et salva de la boira i la mentida. / No sé si has descobert la veritat, / però els teus ulls s’han fet la caramida / d’un magnífic oracle tan immens / que renova a tothom els sentiments”*. Aquests versos del poeta alcoià Joan Valls volen ser una il·lustració del que eres com a persona, i mitjançant la tasca pictòrica. Hi ha l’extensió del teu quefer com a pintor cap a la condició de lideratge que se’n suposa als artistes en aquesta societat moderna en la qual habitem. Tot això ho resumeix Valls de manera magistral, com és habitual en ell. Què en podries dir tu, després de fer la lectura d’aquests versos tan interessants?

—Tot i que no ens havíem vist gaires vegades, amb la perspectiva que ens dona el temps transcorregut, m’adone que Valls era un poeta que filava molt prim. El que vull dir, aprofitant l’avinentesa, és que en aquell moment jo mateix no sabia explicar-me tan bé com ho va fer ell mitjançant els seus versos. Valls va ser un tipus extraordinari, i amb una capacitat de versificar realment magistral. A poc a poc, el temps li farà justícia, tot reconeixent que va ser un dels grans, i que va viure “per a salvar-nos els mots”, com va dir un altre savi de les paraules i dels versos, Salvador Espriu.

I clar, d’un treball acurat, potser intens fins i tot, i amb el tractament polític, o de gran recorregut social, se n’havia de derivar, amb bastant legitimitat, una forta relació amb els receptors de l’obra. A tot això crec que fa referència Joan Valls quan escriu els versos que hem assenyalat: la sintonia entre artista i societat.

—*Al voltant del que ja hem comentat, i que tant ens interessa des del punt de vista de l’abast social de la pintura, t’hem sentit dir en alguna ocasió: “La nostra pintura és de denúncia i té un clar propòsit d’arribar a la gent”*. Això, però, resta ben allunyat de la condició utilitarista de la pintura, o de les arts, car mai no està vinculada a les essències del que seria la societat de consum. La teua

pintura no ho és, de la immediatesa, tot i que confronta la realitat que tenim en el nostre entorn. Pintura del rigor? Art bastit en l'autenticitat? La denuncia amb un cert regust d'esperança?

— Aquesta determinació resta molt allunyada, com es pot preveure, de celebrar una realitat pròxima a “l’art per l’art”. L’art ha de ser ben profitós, i si no ha de servir per a res, aleshores no cal pintar. Una altra cosa serà que al principi u no sàpia ben bé quina cosa vol dir, ni quina mena de discurs serà pertinent per al tractament de la història que ens acompanya, però el que pense que ha de ser irrenunciable és dur a terme una pintura de continguts, en què la força explicativa de la nostra realitat estiga ben present en tots els racons de cadascuna de les propostes plàstiques que realitzem. Jo mateix sempre he tractat per tots els mitjans de creure en el que trasllade als “espectadors”.

I val a dir que sempre he sentit la influència dels grans pintors, i dels grans artistes que en la història han estat laborant, però mai no he patit la necessitat de fer el seguici estricte de les seues maneres de construir el seu discurs pictòric. Sempre he estat lliure per a fer tot el que de convenient calia en la meua obra. I ho dic no com una gran cosa, més aïna ho valore des del punt de vista lògic. I com a conseqüència immediata del que manifeste, la meua pintura es resol pels camins de la denúncia, i connecta amb uns sectors determinats de la nostra societat. I això, clar està, té unes derives de caire econòmic, ja que els sectors que se senten pròxims a les meues maneres de fer i de dir no són, precisament, massa potents des del punt de vista pecuniari. Però això no em fa perdre el sentit, ni les ganes de continuar per aquesta senda que he triat.

— *“Les mans amb gruix de cordes m’han lligat, / quan als senyors demano llibertat”. Diuen els versos que, ara, hem escollit de Salvador Espriu, i apareguts en el seu llibre Per a la bona gent. Ens agradaria que feres la teua pròpia relectura d’aquests versos, tot posant-los en contacte amb la teua obra.*

— En primer terme he de dir que potser Salvador Espriu estiga referint-se al meu dibuix de 1978, en el qual apareixen, precisament, unes mans relligades per una corda de bona gruixa, i que denuncien la realitat de l’opressió que arreu s’ha instal·lat en les nostres societats.

Salvador Espriu és capaç de dir les coses amb aquest to inimitable, per la profunditat de la seua paraula i per la bellesa que l'acompanya. Si més no un gran mestre, un enorme poeta. També val la pena parar atenció a la seua humilitat quan, des de la seua condició de poeta, no gosa mai a reeixir per damunt dels altres, les persones que l'acompanyen en el camí de la vida. I en aquest mateix poema de què parlem ara, s'hi denomina tan desvalgut com el pintor, amb un atac de sinceritat bastant eloqüent, i que determina el caràcter de la seua condició humana.

—*“Quan el mal ve d'Almansa, a tot alcança”, resa la dita popular, i que ve de tan lluny en el temps, ja des del 1707. Una data més? Un món, el nostre, que s'ensorra? Un moment de la història nostrada per a oblidar? Un punt d'inflexió per al combat des de la resistència? Una qüestió que ens aboca a la dissidència? Potser massa preguntes, però una sola idea, la de recollir, ara i ací, la teua pròpia reflexió...*

—Ho he escoltat des de sempre al meu poble. Ha estat com una mena de *ritornello* constant. Ha estat una frase, provinent d'una catàstrofe, que ha fet fortuna entre el poble, i s'ha popularitzat per a recordar que davant els contratemps sempre hi ha una causa que els provoca. En aquest cas, la derrota del nostre poble a mans de les tropes borbòniques el vint-i-cinc d'abril de 1707, i que en mala hora siga recordada la data. I per a fer-ne la memòria suficient hi ha els artistes de tota mena que han convingut en posar en relleu la calamitat patida, i la iniquitat que d'aleshores ençà anem patint, i amb un cert i excessiu grau de conformitat, tot siga dit.

—*Amb una forta arrancada de sinceritat has proclamat la dificultat de ser pintor i, per extensió, artista. Resta ben a les clares que tu te n'has reeixit a pesar de les dificultats, o dels entrebancs que la vida ha anat posant-te al davant. Has arribat a dir: “Pintar continua sent una aventura, amb infinitat de dubtes i de desconeixements. Un munt de sorpreses a descobrir...”*

—L'única norma que té la pintura és que no té norma. Res del que faces ho pots tornar a repetir. El que ix en el quadre resta així quasi com una iniciativa del destí. Encara que semble mentida dir-ho, a vegades el camí d'una obra ve determinat, en bona mesura, per l'atzar. El quadre, un fotimer de vegades, té

el seu propi camí, i segueix el seu autèntic guiatge. Diguem-ne, a grans trets, que la proposta pictòrica tira del pintor i el condueix per territoris desconeguts. Un misteri, verament, que garanteix la intensitat de la pintura com a essencial matèria de comunicació, però també la identifica com una enigmàtica caixa de sorpreses. A banda, és clar, sempre està la idea primigènia, la tasca de preparació, posar tota la tècnica i destreses al servei de la causa inicial del quadre. A la fi, tot de ressorts que possibiliten que l'obra se n'isca sense massa complicacions afegides, i també connaturals, al mateix exercici de la pintura. Senzillament apassionant.

— “... *Pregunto molt i tu sempre respons / i és seductor dialogar amb el buit / de mi mateix cap on m'atreus, tossut / com un infant solemne i desimbolt...*”, ens assegura Miquel Martí i Pol en aquests versos que t'hi dedica. Ens agradaria força saber la teua posició davant d'aquest fragment d'un llarg poema que al seu dia et va dedicar. La veu dels poetes sovint t'acompanya, imagine que ho trobaràs, si més no, com un regal. Des de sempre la companyia dels poetes t'ha copsat i, potser, enriquit, ja que ve a amplificar la teua veu de pintor. O potser eres un pintor-poeta?

— El 1992 es publica a Madrid *La otra mirada*, i el dedique a set persones, en comptes de fer-ho a una sola: Isabel-Clara Simó, Salvador Espriu, Martí i Pol, V. A. Estellés, Joan Fuster, Josep Maria Llompart i Enric Valor. Com és normal, els faig arribar el llibre i, a poc a poc, van contestant-me agraint el detall de la dedicatòria. Martí i Pol, del qual no tenia cap coneixença ni sabia tampoc la seua adreça fins aleshores, m'escriu molt amablement, i content per haver estat un dels escollits a l'hora de fer-ne la dedicatòria. I bé, el poeta, força curiós, com és natural per una altra banda, volia saber per quin motiu jo li havia fet la dedicatòria. Li conteste dient-li que la seua poesia m'atreia d'allò més, i que figurava entre els meus poetes preferits, de capçalera, vaja. Pel temps vam fornir una bona amistat, la qual va substanciar una exposició dedicada a ell, nombrosos escrits que van nàixer al seu entorn, visites i encontres d'abast exquisit. Puc dir que vaig conèixer un poeta, un home, de gran alçada, tant humana com literària. I això ha estat una gran sort.

VIII. El Mas Sopalmo

Lloc de creació i d'encontre

Ens interpel·la l'emoció. Ens parla, des del record de llargues estones sense cap límit horari, la intensitat de la memòria. Ens facilita l'aprenentatge constant, entre estovalles de conversa fermament aprofundida, el passeig per les estances de la pintura. Llueix la gosadia d'apropar-nos als misteris que llambreguen horitzons infinits d'harmònica arquitectura. Ens abelleix dir la canora melodia dels encontres.

La mar, per la brisa, hi és ací. El cel ajorna els núvols de la tristesa. El verd de l'arbreda commociona els caminets tímids, tan freturosos pel sentit de pertinença. La mística del claustre amatent, on les oracions ara són reguerons d'un secret augural, aixopluga la vida. Sí, la vida que tots plegats hem de viure.

I direm el temps que ha estat el nostre temps, des d'antic, des que la lluna s'emancipava, feta bocins, per les escletxes de l'enterca renaixença. Temps i vida. Seguit d'estones mutants, com les ones d'una platja deserta, però clamorosa.

El Sopalmo ens convoca. Les parets presideixen la celística de quadres que viuen la intensitat de l'aqueferat voler. El Sopalmo ens regala instant de joia, i d'estima: no hi ha fortuna tan immensa que pugui relativitzar el benestar d'una llarga conversa a lloms d'un got, quasi glaçat, de vi blanc del país.

Les paraules fan de colors, ara trastocats en fonemes, morfemes i sintagmes d'enorme precisió. Les paraules, ara, pinten com ho fan els pinzells, amb veu menuda, filiforme i austera, però convençuda del seu abast policrom. Els àtoms de la pintura esquitxen el tot juxtaposat de la reflexió semiòtica.

Els signes ja no són convencionals, ja que ara, per la tossudesesa permanent a sobre de la superfície de la paleta, enlairen el tro versemblant de la fantasia. Tanta química en els resultats...

I hi ha molts homes i dones al Sopalmo. Des de sempre. Des de tota la vida, potser. Són persones que venen i se'n van. Sempre, però, hi regressen. Hi deixen pòsits d'esperança. I se'n porten càrregues immortals d'il·lusions que mai no han de morir. Per això se'n diuen il·lusions. I les dones i els homes tenen noms propis, i són del ferment que mai no caduca. L'afecte té aquestes coses, i per sort les podem conèixer les persones, també, però, relatar. Tots plegats, homes i dones, són la gent del Sopalmo. Ensems escriuen, quasi sense adonar-se'n, renglons a la llibreta del pintor. I per a la causa estimada dels referents d'amistat. Així les coses. O com déiem, així la vida.

Al Sopalmo no hi ha nit, sempre és dia resplendent. La nit, solament, és una circumstància de les estrelles en el seu guiatge. Al Sopalmo sempre és dia: lluminós, net, fecund i productiu. I quan la delicada matèria cordial se'ns fa malbé, o la pols ens dificulta la visió, hi trobem l'aigua fresca que tot ho sana, procurant-nos la falguera.

—*Contacte amb el món. No només espai d'aïllament i de treball...*

—Crec que tot és precís i correcte. Convergeixen diversos punts de vista al Sopalmo. És clar que existeix l'aïllament, però no aferrissat, i també és un espai de treball, si més no l'àmbit on labore cada dia per a formalitzar la meua obra.

Si el Sopalmo, hui, ha esdevingut el que és, obeeix a moltes i distintes circumstàncies. De jove jo he estat un “urbanita”, ja que vivia al carrer de Sant Nicolau, però m'atreien, i molt, la vida a l'aire lliure, el camp, les serres veïnes, els masos, on els diumenges, quan podia, hi anava per a celebrar esmorzars amb els amics. També, o bé per les lectures o bé per haver-ho sentit diverses vegades, tenia la impressió (convenciment) que el de pintor era un ofici de vells. Quan faig vint anys, i tenia aspiracions de dur a terme alguna exposició, se'm deia que encara havien de passar-ne, almenys, uns altres vint més per a poder aspirar a alguna cosa dintre del món de la pintura. Així les coses, quan en vaig fer quaranta, el corrent era que els pintors emergents tingueren vint anys, i amb això sempre arribava tard a les oportunitats, diríem que nadava a contracorrent. I així successivament. Per tant, no és estrany que sempre haja volgut fer el meu propi camí, amb millor o pitjor fortuna, però el meu, per modest que aquest fora. I una mica, o molt potser, allunyat de modes, corrents, malifetes en general, i no gaire vinculat a xarxes que, pense, no condueixen enlloc.

Així, de molt jove, una vegada que vaig poder disposar, a casa meua, d'un petit estudi, resulta que molestava els meus pares amb els sorolls que jo procurava a la nit. Tot un fotut enrenou i maldecap. No massa tard vaig poder trobar un maset a prop del cementeri, El Planet de Botí, on vaig establir el meu nou estudi: també lloc d'encontre entre polítics resistents i arriscats d'aleshores, cantants, pintors de tota mena, intel·lectuals, etcètera. Podríem dir que no només va ser el meu nou estudi, també va aprofitar aquest lloc per a fomentar la dissidència i, sobretot, erigir-se com un espai de llibertat.

L'any seixanta-set, ja emancipat de les obligacions familiars quant a les relacions laborals, i després de fer la mili i exposar a Londres, marxe a Dover el gener de 1969. Allà visc a l'hotel d'un alemany que vaig conèixer, i amb el qual es va esdevindre una bona amistat, i tinc l'estudi molt a prop. No obstant això, quan vaig marxar, tenia uns estalvis que vaig fer a Alcoi, amb la realització de diversos murals de ferro, i que em van permetre estar a Dover amb més que una notable dignitat. Crec que, fins i tot, quan torne, tinc pràcticament tots els diners amb què havia marxat, també incrementats per la venda de quadres quan feia qualsevol tipus d'exposició. Va ser un temps magnífic d'aprenentatge i de creixement personal.

Quan torne d'aquesta experiència, ho faig amb Gabi, la meua companya d'aleshores, tot establint-nos al maset de vora del cementeri, i que, per cert, no gaudia de massa comoditats, alguna de les quals bàsiques. Tot em conduïa llavors cap a la necessitat de buscar un nou espai, defugint de forma absoluta la possibilitat de comprar, o bé llogar, un pis a la ciutat. No m'abellia de cap de les maneres. Necessitava un espai generós, quant a la dimensió, un pèl allunyat de la població, però pròxim, i que em permetera desenvolupar tota l'energia que alenava en mi. La cosa no va ser senzilla, i es va fer de valdre, encara, una mica.

Va ser en aquest moment que vam marxar a Altea, i de la mà dels amics Fina Llàcer i Alfons Saura vaig conèixer la possibilitat d'adquirir una casa de poble, i que es va convertir en habitatge, estudi i galeria, tot alhora. No era el que jo desitjava verament, però de moment em va resultar plaent. Vaig haver de llogar nous espais, ja que el que tenia m'era insuficient del tot.

Passats pocs anys, trobe el Sopalmo, amb tot de greuges i inconvenients, però, a la fi, l'espai que hui és la meua llar, el meu estudi i, per l'aparença, també museu. No va ser gens fàcil, però, vist en perspectiva, ha valgut la pena tot l'esforç realitzat. Ja no pense en les dificultats, ara només m'abelleix pensar que s'ha transformat en espai de vida, però també de llibertat.

Quant als contactes, podria pensar-se que la casa pot arribar a estrènyer-me, però res més allunyat de la realitat. Practique la noble tasca de les relacions humanes, tant pel que fa a les nacionals com també a les internacionals. He procurat, sempre, ser fidel a la paraula emprada i no fallar mai a la confiança en mi dipositada. La serietat i el rigor els he tinguts com a norma fonamental de vida i de treball.

—*L'ordre com a sistema creatiu?*

—Això són paraules majors. Una cosa du a una altra, i cadascú és com és. Jo no crec en absolut en la màxima que pressuposa que l'artista ha de ser un bohemí i un desordenat, i que el seu estudi ha d'estar pròxim al cau d'un llop. Per contra, pense que ser d'aquesta manera significa una pèrdua miserable de temps. Si tot ocupa el seu lloc, i procures que així siga sempre, l'estalvi de temps i d'esforç és considerable.

Inclús puc dir sense reserves que l'ordre al Sopalmo és molt relatiu. Si tinguera més espai, l'ordre seria perfecte, o quasi. Podem dir, ara, que tot resta més o menys en bones condicions. I sé que això que dic pot semblar irònic, o una broma, ja que sempre se m'ha dit que la disposició és enorme.

Segurament les vivències al taller familiar m'han espentat cap a aquesta manera de ser. Recorde l'espai del talleret del meu pare com una espècie d'inframon, difícil i amuntonat. Jo, quan podia, procurava arranjar tot el que estava al meu abast, i per a facilitar una millor dedicació a la feina. És cert que sempre m'ha resultat impossible de conviure amb el caos d'un espai atapeït. A la fi, tot és qüestió de disciplina, atenció i cura. És més fàcil del que sembla.

—*Des del Sopalmo, domini de la realitat? Importància de la lectura crítica dels mass media.*

—No, no he viscut mai aïllat, ans al contrari, sempre he estat força connectat, encara que pugua semblar el contrari. Des de sempre he mantingut una gran correspondència amb amics, galeries, artistes, persones que per qualsevol motiu s'han interessat per la meua obra, etcètera. I ara, amb el WhatsApp, puc estar-me hores en contacte amb infinitat de gent. L'aïllament és una cosa que no em resulta gens atractiva. Necessite la gent; les opinions al voltant de tantes coses interessants que passen al món; la sensació que un gran nombre de persones amb un grau important d'afinitat resten pròximes, a pesar de la distància física. Tot és qüestió de plantejaments i de voluntat de ser-hi.

I amb els mitjans de comunicació mantinc una estreta relació com a lector. Cal estar al dia i, sobretot, ben informat. Em faciliten, també, un primer pas en la meua feina de pintor; una mena d'estratègia per a polsar la realitat que vivim. Però cal interpretar-los bé, ja que són, majoritàriament, molt manipuladors. Convé restar sempre alerta.

— *Els encontres: personatges... converses... una mena de plaça pública?*

— El Sopalmo és, per damunt de tot, un espai d'acollida, encara que, a vegades, pugui semblar una veritable plaça pública, si ho jutgem a partir de la gran quantitat de gent que s'hi apropa. Les portes sempre han estat ben obertes per a tothom, i com a conseqüència resta present la possibilitat de compartir i, també, de fruitir de la companyia. Des de sempre ha estat així, ja des dels inicis. No puc deixar de pensar, ara, arribats a aquest punt, en el que passava a casa de Joan Fuster, ja que el pelegrinatge a casa seua era constant i intens, les dues coses alhora. El Sopalmo també esdevé, per la principal voluntat dels qui així ho desitgen, un lloc per a la reflexió, l'aprofundiment i la cultura. Sé que pot resultar ambiciós dir-ho, però jo ho sent així, d'aquesta manera, i m'alegra que la gent pugui arribar a pensar el mateix. Moltes hores de conversa han commogut els envans de la casa, i les raons han estat de diversa alçada, car, com les persones que les basteixen, són plurals i heterogènies. També gran nombre de projectes han conegut els seus primers passos dins d'aquestes parets, la qual cosa m'abellix, perquè pense que, a vegades, la contribució al benestar col·lectiu és una cosa fortuïta, o poc premeditada, i que en qualsevol moment pot sorgir la possibilitat real de millorar els assumptes que a tots ens interessin.

I clar, moltes han estat, al llarg dels anys, les persones que han vingut al Sopalmo: Ovidi Montllor, Néstor Basterretxea, Arcadi Blasco, Lluís Llach, Isabel-Clara Simó, Guinovart, Toni Francès, Sandra Obiol, Ximo Puig, Enric Morera, Pere Major, Reis Juan, Paco Bataller, Josep Albert Mestre, Boix, Armengol, Heras, Eusebi Sempere, Hernández Pijoan, Anzo, Jordi Botella, Paco Bernàcer, Núria Cadenas, Silvestre Vilaplana, Núria Feliu, Peter Burke, Carles Mayordomo, Carmen Alborch, Vicent Todolí, Pep Bataller, V. A. Estellés, Martí i Pol, Daniel Palacios, Tudi Torró, Allissia Penalva, Ekaterina Vinogradova, Amadeu Gabino, Jordi Gil, Feliu Ventura, Maria del Mar Bonet, Vicent Marzà, José Vicente Botella, Àngel Beneito, Ginestar, Gil-Albert, Empar Aranda, Xelo Payà, Josep V. Palacios, Josep Guia, Maria Llompart, Marlyse Schmid, Benjamín Castedo, Salvador Soria, Pablo Serrano, Joana Francès, Rafa Amorós, Silvia Sempere, Anna Szlajak, Vicent Sanchis, Vicent Berenguer, Quique Martínez, Raffaella Ianella, Lluís Alpera, Armand Alberola, Emili Tortosa, Pedro Marco, Xavier Badenes, Paco Agulló, Basilio

Muro, Annick Chenet, Jean-Pierre Adam, Josep Sanus, Romà Francès, Paco Blay, Jolanta Studzinska, Roc Candela, José Hernández, José Luis Galicia, Pau Alabajos, Manuel Vicent, Vázquez Montalbán, Marian Van Abbe, Quico Pi de la Serra, Josep Lluís Peris, Enric Llobregat, Vicent Vicedo, Maria Conca, Carod Rovira, Imma Tortosa, Francesc Moisès, Joan Olivares, Paco Candela, Miquel Vilar, Alejandro Soler, Sento Masià, Grau Garriga, Abel Martín, Borja Penalba, Emili Rodríguez-Bernabeu, Jordi Tormo, Miquel Cruz, Joan Francesc Mira, Néstor Novell, Josep Sou, Pedrito Rodríguez Peralta, Briet, Alexandra Martínez, Juli Verger, Jero Ter, Weelen, Albert Agulló, Ricardo Ugarte, Julia Otxoa, Guillermina Perales, Miquel Serra, Enric Piera, J. M. Orengo, Ramón Molina, Sixto Marco, Castejón, Mustafá Özdenir, Enric Solbes, Mireia Vives, Rafael Mengual, Pere Camps, Fred Sackman, Maite, Rafael Martínez, Quico Carbonell, Danilo Carrer, Ryosuke Cohen, Alfred Bosch, Aurèlia Masanet, Jarque, Bruno Rinaldi, Toti Soler, Botifarra, Miquel Abad, Ramón Climent, David Peidro, Lluís Peidro, Jurgen Weichardt, Lidia Pichler, Martí Domínguez, Jesus Pradells, Emili Laparra, Zequi Moltó, Mateo Gamón, Catherine Perelló, Lluís Torró, Emili Tortosa, Gades, Sol Picó, M. Oliver, Mario Candela, Xavier Llopis, Paco Molina, Miquel Serra, Eduard Torres, Josep Niebla, Hans Zingraff, Julián Pacheco, Josep Vento, Hanamaro Chaki, Maria Lluïsa Pérez, Miquel Gil, Lúdia Vila, Estela Tormo, Gaspar Jaen, Xavier Dalfó, August Bover, Romà de la Calle, Santi Pastor, Floriano de Santi, Javier Darias, Carles Cortés, Alfons Llorens, Rosalía Sender, J. V. Hernández, Paco Grau, David Pastor, Messa, Eugenia Eiriz, Alain Manzano, Rafa Xambó, Jesús Pons, Ximo Cardenal, Molina Ciges, Rafael Miralles, Juana Ginzo, José M. Iglesias, Valdés, Jordi Ballester, Klaus Kröger, Eldo Hell, Josep Lluís Antequera, Esther Vizcarra, Jéssica Jacques, Aureli Argemi, Joan Llinares, Germans Escoda, Ignasi Mora, Jorge Rodríguez, Roger Cerdà, J. A. Pérez, Jordi Vayà, Luis Rodríguez Olivares, Antoni Rodenes, Pilar, Til Stegmann, Carme Jorques, Anna Peters, Lorrie, Philip Spires, J. R. Seguí, Joan Guill, Anne Degeneve, J. M. Sanchis, Rafael Blasco Carrascosa, Wences Rambla, Fernando Castro, Manuel Vidal, Antonio Gamoneda, Joan Antoni Català, Tudela, Xavi Terol, Enric Balaguer, Eliseu Climent, Tomàs Mestre, Sharo Rodríguez, Graciela Davincini, Bienvenida Carvalho, Santi Sempere, Paloma Climent, Knut Aurkrust, Abad Miró, Ismael Belda, J. M. Gonzálbez, Montserrat Roig, Wolf

Im Grumëm Haus, G. Clamens, Robert i Montserrat Prudon, Carlos Palacios, Cecilia Drouin, Carles Llorca, J. F. Ivars, Diana Morant, Cho Sang-Hyun, Rodolfo Torres, Dorte Skutlstad, Xavier Ferrer, Paco Muñoz, Toni Mestre, Eva Choung-Fux, Volquer Dredemberg, Adrià Miró, Petra Joos, Josep Forcadell, Ricard Calvo, Joanfra Rozalen, Cristina Navarro, Amàlia Garrigós, Eduardo Mier, Enric Mestre, Marlen i Loucio Attinelli, Ximo Company, Heleniche Alves, Daniel Giralt-Miracle, Tomàs Llorens, Ricard Huerta, Francesc Verdú, Bitxen Iturria, Joan Maluquer, Enric Casassas, Jordi Casassas, Adolf Beltran, Àngel Fabregat, Farizo, Alberola, Rafael Llorens, Pep Cantó, Jordi Vila, Alain Troisfontaines, Alicia Scavino, Felisa Martínez, Rafael Prats Ribelles, Julia Blasco, David Fernández, Enric Cerdán-Tato, Jesús Martínez Guerricabeitia, Pedro Doménech, Jaume Borràs, Doménech Fuster, Josep Torró, Josep Sorribes, Blas Parra, Fermín Soriano, Vicent Roselló, Paolo Fiaccasini, Moisès Gil, Mª Carmen Naranjo, Vicenta Navarro, Manolo Ribera, Faust Olcina, Just Cuadrado, Seafree, Patty Stratton, Víctor Labrado, Eugenia Gortchakova, Miguel Herberg, M. Jesús Montía, Salvador Alegret, Pura Martínez, Beatriz Castedo, Paco Sempere, Jean Pierre Toulouse, Francesc Gisbert, Insel Grafenwerth, Rafael Calbo, Piero Airaghi, Alfaro, Pilar Dolç, Marieta Margaset, Segundo García, Paula Vidal, María Xana, Castillejos, Josep M. Jové, Miquel Pujadó, Paco Bodí, Andrés Pedreño, Manuel Palomar, Carles Solà, Ricard Pérez Casado, Sylvia Zimmermann, Ramón Gisbert, Rosa M. Talaia, Karin Lorente, Llorenç, Eduard Corbí, Adam Pereira, Adrià Pina, Mitchel Heijselaar, Arlete Roldes, Cristina Escape, Peter Kumstermann, Hermann Bödeker, Joan Benàssar, Ximo Canet, José Manuel Pardo, Rafael Acosta, Joan Antoni Gisbert, Joan Vicent Capó, Carme Vidal, Esteban Durà, M. Calabuig, Marià G. Baldoví, Antonio Bernabé Pertusa, Picallo, Enric Llobregat, Tomás Marco, Luis Torroba, Ricard Calbo, Bea Rico, Eduard Lastres, Dorothea Joachin, Jens Hagen, Shuzo Azuchi, Bogarelli, Pau Lau, Toni Gisbert, Tona Català, Montse Figuerola, Isabel Tejada, Empar i Miquel Agraït, Emili Soler, Vicent García, Bellprat, Xavier Lorenzo, Josep Lluís Peidro, Xavier Querol, Angel Velasco, Biel Mesquida, Manfred Wimands, Núria Prades, Rafel Jover, Adriano Carrillo, Dori Cantó, Maria Estepa, Tino Pla, Vicent Luna, Jaume Rocamora, Jim Bird, Alberto Biote, Ingeborg Lehmann, Marianne Lautensack, Johanns Teiser, Antonio Amorós, Emili Marín, Joan Marí, Carlos Mateo, Manuel Rodrí-

guez, Oleksandr Butsenko, Gerardo Rueda, Joan Carles Arañó, Alejandro Tavera, Raúl Guerra Garrido, Lluís Berenguer, Pepe Soto, Diana Morant, Ignasi Beltran, Aurora Serrat, Jaume Llinares, Sol Ferri, A. López Mulet, T. Ramírez, M. Sánchez, Carles Esteve, Raül Llopis, Vicent Sanz, Juani Ruz, Sergi Vilaplana, Lluís Cerveró, Francesc Asensi, Jesús Reig, Paco Marí, Ximo Llorca, Josep Fuster, Beatriz Aisenberg, Paco Camarasa, Joandomènec Ros, Josep Vicent Marqués i infinitat d'artistes, escriptors, crítics, polítics, etcètera.

És molt i molt llarga l'enorme llista de persones que ens han visitat, com també seria impossible determinar l'abast de les converses, de gran calat i interès, que s'han pogut formular en aquests temps. Només puc dir que reste ben agraït per les visites i pel tarannà de les persones que han volgut compartir el seu temps i la seua bonhomia amb nosaltres. Tots són part de la nostra vida, pel que ens han aportat i pel record que ens han fixat.

—*Espai de creació, de reflexió i de planificació de projectes...*

—Hi ha coses que són evidents i no cal xarrar-ne massa. El Sopalmo és el lloc on la meua obra creix dia a dia. L'espai que he triat per a desenvolupar l'exercici artístic que em dona vida i una certa perspectiva, també, de futur. I clar, la reflexió es dona per descomptada, tant a l'hora de conformar el treball artístic com a l'hora de possibilitar el creixement col·lectiu. El pensament, les anàlisis, la cartografia de la memòria, i tantes coses més, són part de la mateixa relació amb una determinada manera de concebre el món i l'experiència de viure. I tot alhora, amb la decidida voluntat de fer participar els altres. Compartir-ho amb les persones és, per a mi, una qüestió d'obligat compliment. Jo necessite sentir-me part d'un tot més ampli i generós. És la meua manera de viure la vida.

Quant als projectes participats amb més artistes, o grups d'artistes, n'hi ha una bona mostra que verifica la importància que, des de sempre, he donat a les relacions humanes amb interessos semblants, o convergents. Recorde, per exemple, les exposicions a Ucraïna, de la mà del reconegut professor i crític Oleksandr Butsenko, i les jornades allà celebrades amb motiu de les exposicions. A Ucraïna hi ha moltes obres meues que han estat cedides per a l'exhibició i posterior cura. A Cuba hi ha també molta obra meua, més de cent a l'ELAM (Escuela Latino Americana de Medicina de la Universitat de

L'Havana), en exposició permanent, ja que he fet una donació important al CNAP, al Ministeri de Cultura i al poble cubà per a compartir amb ells part del meu treball artístic. I en aquests moments està en vies de publicació el treball guanyador d'un Premi de la Càtedra Antoni Miró de la Universitat d'Alacant a la cubana Martha Laguna, un catàleg raonat de l'obra coneguda que està a Cubà. A l'Uruguai, així mateix, hi ha una bona col·lecció d'obres, les quals, periòdicament, s'ensenyen en museus i galeries d'art, com ara l'Espai d'Art Antoni Miró de La Floresta, perquè puguen gaudir-ne i participar, d'alguna manera, dels beneficis de la cultura, entesa d'aquesta manera com la manifestem. També ocorre, de manera semblant, en projectes bastits al Museu d'Art i Història de Kaliningrad, Corea, Itàlia, Portugal, Alemanya, Polònia, el Regne Unit, etcètera. Una qüestió important al voltant del que comentem és la possibilitat d'encontres i d'intercanvis que naixen en l'entorn dels projectes que esmentem. Cada volta que s'estableix un abast de cooperació, hi ha reciprocitats que naixen. Al Sopalmo i a Alcoi han vingut moltes persones vinculades als projectes manifestats, i és una gran sort poder comptar amb la seua presència i les seues diferents maneres d'entre l'art i els conceptes que el matisen de manera distintiva. També he pogut conèixer mons, culturalment parlant, molt avançats i potents, malgrat la propaganda adversa que els identificava. El flux constant cap al Sopalmo, i des del Sopalmo cap a fora, ha estat una constant permanent en la meua vida, cosa de què n'estic força content.

— *Espai d'arxiu gegantí. Lloc de memòria o de retrospectiva... espai de futur?*

— Crec que hi ha un poc de tot el que comentes en la teua qüestió. Diré, però, per endavant, que m'agradaria molt que el Sopalmo fora un espai de futur. I procuraré, per tots els mitjans, que així siga. Pensarem la manera de dur-ho a terme, sempre amb l'ajut de persones i institucions, clar està, car són des de tot punt de vista imprescindibles.

Quant a l'arxiu, bé és cert que només cal mirar per a veure. Guarde una gran quantitat de documents, i no només que m'afecten a mi directament, també en custodie d'altres que m'han confiat. A la fi, un món que, a poc a poc, hem anat preservant i organitzant mercès a l'ajut d'algunes institucions, i de persones de generositat contrastada, però molt eficaç. Tot és qüestió de

perseverar el bon costum de guardar la memòria que a tots ens afecta. L'Arxiu Ovidi Montllor n'és un exemple.

També podem dir que, a banda de la meua obra, tant a les parets com a l'arxiu del mas hi ha una enorme quantitat d'obra plàstica de molts altres artistes. La col·lecció paga la pena de ser catalogada, guardada i exhibida per al benefici conjunt de la nostra societat. No estaria bé que la desídia, o la manca de voluntat, dificultaren de manera extrema la realitat que desitgem.

Comprenc que aquesta “empresa” que ara pose de manifest demana, en soc conscient, i de manera inequívoca, una necessària intervenció institucional, car és molta la feina a resoldre, si és que les coses es volen fer de la millor manera possible. Caldria un equip de persones avesades en el tracte directe amb l'obra d'art, i amb les destreses necessàries per a proposar i executar la millor catalogació que se'n puga fer. I no només em referisc a la meua obra, ja que en bona part està feta, pense en l'obra de molts artistes dels quals hi ha presència al Sopalmo. Obres dels seixanta, setanta o huitanta, per exemple, es veurien beneficiades per aquesta estratègia conservadora. A la fi, i al remat, tot el que s'hi poguera fer seria per al benefici col·lectiu, mai em cansaré de repetir-ho.

Tornant al que déiem al voltant del futur del Sopalmo, molts són els assumptes que hi convergeixen per a possibilitar una correcta solució que en facilite la viabilitat, més o menys llunyana. Un espai d'irradiació de la cultura, una casa museu, un lloc per a l'estudi, recerca i reflexió sobre l'art, una fundació que es faça càrrec de la projecció de la institució que s'hi poguera formalitzar... no sé, són molts els aspectes que hi podrien concórrer per a facilitar la millor i més correcta solució a aquests plantejaments. No obstant això, i sense voluntat de semblar negatiu, ara mateix tot sembla molt complicat, o problemàtic, i caldrà amidar bé els extrems per a trobar la millor solució que convinga. El temps dirà, tot esperant que el seu pas ens ajude una mica. Si bé, cal ser força ambiciosos per a projectar les il·lusions molt més enllà del que sembla raonable pensar. D'entrebancs, ha d'haver-n'hi, això segur, però és lícit somiar una mica, encara que siga despert. Hem fet ja tantes coses inimaginables des de fa molt de temps i fins ací, que ens podem permetre, com déiem, el somni.

—*El Sopalmo: museu-casa-vida...*

— Em sembla que tot és, certament, la mateixa cosa. El Sopalmo és la casa on visc, i el lloc on es reuneix tot de vivències o d'experiències vitals. La meua vida, en bona mesura, se circumscriu a les estances del Sopalmo, encara que la projecció s'efectue cap al món sencer. Em sent acollit i també inclinat a eixir a l'encontre de la gent. Són sensacions germanes i alhora generadores de l'equilibri que em facilita viure la pintura, treballar l'art cada dia, estimar el que faig, per fràgil i esmunyedís que sembla.

Bé és cert que l'aparença de la casa sembla un museu, a causa de la quantitat d'obra plàstica que hi ha, però encara, com ja he dit abans, hauria d'haver-hi major atenció i cura perquè de l'aparença es poguera passar a la realitat inqüestionable. Imagine, com sempre, que el temps decidirà el que siga menester per a transformar els pensaments en realitat.

— *Si haguérem d'avaluar, en hores, la despesa telefònica, tant per a gestionar com per a mantindre el contacte amb els amics, el compte de la factura seria, potser, astronòmic?*

— (Riures llargs) No tant, no crec que tant (més riures). Però és cert que el telèfon, algunes èpoques, llança fum. Clar, la gestió de l'art, i de la cultura, impliquen dur a terme força contactes per a arredonir un munt de qüestions que conformen els projectes. I des del Sopalmo es fan aquests contactes per a possibilitar l'estratègia gestora. És una cosa que m'abelleix de fer, encara que tot costa molt, i cal parar-hi molta atenció perquè els assumptes rutllen convenientment. Crec que la responsabilitat és, una mica, això: treballar molt per a fer les coses ben fetes.

També puc dir que el correu postal, després el telèfon, i ara més el WhatsApp, des de sempre m'ha ocupat prou de temps, encara que jo no soc, precisament, llarg de conversa. A vegades, amb un sol minut n'hi ha prou per a posar en marxa la maquinària d'una acció determinada. I procure ser auster, però quan toca l'època d'inauguracions i d'altres concurrències, la intensitat comunicativa augmenta considerablement.

— *Una frase que has pronunciat en un altre moment i que t'identifica: "... jo continuaré treballant, com sempre, ací, a la comarca de l'Alcoià, al mas on visc...". Quin és el veritable món d'Antoni Miró?*

—Aquesta ha estat una frase que vaig pronunciar al principi de viure al Sopalmo, i la realitat s'ha encarregat de posar de manifest la materialització d'aquest desig primer. I la veritat siga dita, no em penedisc gens d'haver adoptat, un dia, aquesta determinació. Cada vegada estic més satisfet de ser-hi.

Amb voluntat de no semblar un tipus grandiloqüent, diré que el meu món veritable és la Humanitat. I amb clara incidència amb els altres, sense els quals la vida pròpia restaria sense horitzons. I si faig un pas avant, encara afegiré que la Cultura és la realitat que dona sentit a les nostres vides, i a partir d'aquesta es pot construir tot el que visca en els nostres somnis. La millora substancial de les societats depèn de la suficiència d'un projecte cultural de mirada ampla i generosa. No és gens fàcil el que dic, però aquest és el món que a mi m'interessa per damunt de qualsevol altre. En bona mesura tot depèn de la voluntat col·lectiva i de l'esforç social. Pense.

—*El valor de l'amistat com a eina de vida: "... i direm els noms". En aquest darrer apartat de la conversa que hem mantingut, durant alguns mesos, amb l'artista Antoni Miró, hem volgut incloure-hi una qüestió fonamental, com ara ho és el valor de l'amistat. I aquesta es basteix al voltant de noms propis, persones totes elles vinculades estretament al pintor, i que li han significat, o bé aportat, un fort cabal emocional. Per descomptat que potser n'hi haurà d'altres que també seran del nucli essencial de l'artista i que no figuren en aquest espai, però la necessitat de ser raonablement austers ens ha determinat a referir-nos més aquells que, per la seua pertinent evidència, signifiquen el nus gordià dels encontres al Sopalmo.*

(En aquest precís moment Antoni Miró es recolza en la cadira per a prendre alé i llançar-se a la cursa vital que el commou. Els noms ja no són noms. Ara ja són emocions, fragments de vida, converses dins l'éter, situacions recuperades mercès a l'exercici de la memòria, l'afecte que mai no defalleix, la consideració dels temps viscuts, la munió d'una esperança compartida, a la fi).

—La vida, crec, és per a compartir-la, sobretot amb la gent que tens al teu costat. És una condició essencial d'humanitat. A mi no m'agradaria viure tot sol, i no crec que mai ho aconseguiria, almenys de manera continuada o permanent.

Ovidi Montllor? Crec que és la persona que millor m'ha entès del món. Quan ningú no em comprenia, ell em va clissar de seguida. Després, però, ja

hi ha hagut molta més gent que m'ha fet costat i ha pogut identificar-se amb mi. I això ha estat una gran sort, sense dubte. Sempre m'he sentit pròxim amb l'Ovidi: amb el treball, la manera de ser, la forma de comportar-se amb tots, la seua generosa humanitat, i un molt llarg etcètera. La seua mort prematura va ser una gran pèrdua, ja que encara li mancaven molts projectes per realitzar, i molta vida pel davant per a compartir-la amb els seus amics, què eren molts, per cert. Una sort d'ésser humà irrepetible, així és. Sempre tractava de posar pau allà on estava, aquest va ser el seu tarannà més harmònic, i quant al treball, era un gran perfeccionista, gaudia amb l'obra ben feta, esforçada i rigorosa. El recorde com una persona molt patidora i de voluntat constructiva, i que sentia un gran respecte per tothom. Potser la senzillesa i la humilitat van ser dos atributs que li abellien sempre. No sé, qualsevol adjectiu que vulguem afegir al seu nom li vindria bé, i li estaria que ni pintat. Però el que millor parla d'ell és l'enorme quantitat d'homenatges que rep tothora i per tot arreu. La gent se l'estima força, ja que de la coherència va fer una manera d'estar en la vida, i amb els altres.

Isabel-Clara Simó? Per a mi arriba a ser un munt de coses alhora. Des del principi de la memòria que m'uneix amb ella, la tinc com una dona exemplar, intel·ligent i fortament arrelada a la nostra cultura. A més, què puc dir d'aquella que proclama, des de sempre: "Antoni Miró és el millor pintor del món?" (riures que s'encomanen). I a continuació sempre em tocava dir-li: "Calla Isabel... se'n riuran de nosaltres!". A la qual cosa resseguia: "Calla tu! I si a mi em dona la gana dir-ho?" Era una dona, una gran amiga, forta com un raig, sense temors i amb gran capacitat interpretativa de les coses i del món sencer. Persona d'arrelades conviccions cíviqes i identitàries. Molt culta. Tenia l'habilitat d'informar-se en profunditat de tot el que l'interessava, esprement els seus interlocutors de manera insistent. Després, quan ho necessitava, vessava la informació en els seus llibres. Tenia molta gràcia per a aconseguir les coses. També el recorde com la persona que m'ha obert moltes portes, i que ha vetlat per mi i per la meua obra. Isabel-Clara ha estat, per a mi, un gran regal que la vida m'ha fet.

Gades? Un home fet a si mateix. Una persona, diguem-ne, de la base social, estrictament parlant. Viu situacions vitals de diversa, i també complexa, consideració, i que fan d'ell una persona forta, perseverant i enormement compromesa. Pense, i és una manera de parlar, que va treballar en milers de

coses diferents, totes de gran precarietat, per a eixir-se'n i poder arribar a obtenir guanys que li permeteren una vida digna, o millor de la que havia pogut fruir fins a la seua joventut. Va provar de ser boxador, però temia les plantofades: "A la segunda hostia lo dejé", deia. Va intentar ser ciclista: "... pero si no llegas nunca...", assegurava. Va procurar ser torero, i ho va viure com un horror: "... cuando salió el toro, aquello era una montaña en movimiento, qué miedo...", proclamava (molts riures i distensió). Em contava Gades que només volia eixir de la misèria. Cristina Hoyos el va veure ballar al carrer amb una xiqueta menuda, i el va convocar per a parlar amb ell. A partir d'aquest moment, i no sense gran esforç i coratge, es convertiria en el ballarí que tothom ha admirat. El recorde com una persona molt respectuosa i selecta. Solia triar molt bé el cercle de les seues amistats. La seua necessitat permanent de formació era extraordinària, i sempre buscava informació arreu per a documentar-se al voltant de qualsevol cosa que li poguera interessar. També el recorde com una persona una mica rara i d'amics elegits; tot i que coneixia a mig món, sempre deia que només tenia tres amics: Toni Miró, Raül Castro i un altre alternatiu. Però li agradava tindre la seua intimitat reservada, i allunyada dels focus de la vida. Ja en tenia prou de focus pel seu treball i prestigi internacional. La nostra relació personal va ser molt intensa a Altea, on vam compartir situacions vitals, amistat i experiències de tota mena.

Manolo Vidal? Un amic "de tota la vida". Una amistat que naix molt prompte i que encara segueix hui. Potser és una de les persones amb qui més he parlat, i des de sempre. És un manyà, com jo mateix ho soc... bé, jo sempre he estat un "carrosser" i ell manyà. Manolo Vidal va encaminar la seua vida cap a l'estudi i la formació, i les passes l'han conduït vers la universitat, on ha sigut absolutament de tot. Les seues qualitats són molt visibles, i fàcilment apreciables per tothom: gran persona, força intel·ligent, treballador infatigable, minuciós, imaginatiu i d'una cultura vastíssima. També el considere un artista: amb la seua arquitectura, pinta la ciutat i la fa bella i càlida. Manolo Vidal és un erudit.

Feliu Ventura? La meua relació amb ell és una mica tardana respecte de les persones que ja hem esmentat abans. Jo tenia un coneixement llunyà de Feliu, i sabia que era un bon cantant en català, i poca cosa més en sabia. Però un dia vaig veure una fotografia seua que tenia un quadre meu de l'Ovidi al fons. Això em va moure la curiositat, i poc més tard ens vam conèixer i fins hui

mantenim una bona amistat. Potser la seua proximitat emocional amb l'Ovidi m'ha guanyat a mi la proclivitat cap a ell, i viceversa

De la nostra relació ja han eixit diversos projectes, com ara *Pintura musicada*, bastit de cançons de diferents grups i solistes, a partir de quadres meus, i tot sota la direcció de Feliu Ventura. L'amistat ha anat creixent de manera natural, equilibrada i tranquil·la. És un esplèndid ésser humà, culte i de gran formació, i que escriu molt bé. A més, a pesar de la seua natural timidesa, quan puja a l'escenari, es transforma i canta amb plenitud de força bel·ligerant. Feliu és el que se'n diu "un gran home".

—*I ara el nucli íntim de l'artista Antoni Miró...*

—Sofia Bofill? És difícil planificar les coses de la vida, i encara més tot el referent als afectes. Podem dir que un dia ens vam trobar, i les circumstàncies vitals ens han conduït fins ací. Sofia ha estat des de sempre al meu costat, i ha defensat el meu món fent-lo seu, i tan pròxim. Ha estat força interessada pel món de l'art, i per tot el que implicava. També he de dir que, a mi, el seu àmbit professional també m'ha interessat molt. Pense, fins i tot, que si no haguera sigut pintor, hui seria científic, ja que sent gran curiositat i atracció per la ciència, àmbit al qual pertany Sofia. I també m'atreia a pler l'univers familiar de Sofia, tot de persones vinculades a la medicina científica. No sé, crec que Sofia m'ha cuidat, ha vetlat per mi, i fins i tot m'ha protegit en moments complexos. És per a mi una gran companya amb qui compartir la vida, amb tot el que això significa. Quant al caràcter, puc dir que és una dona esforçada i que atén un munt de coses alhora, o que amb enorme facilitat sap reconèixer quin és el seu lloc. Pense, amb sinceritat, que Sofia ha estat per a mi una gran sort. Per tots els conceptes.

Ausiàs Miró? Home, és el meu fill, i per a mi això ja és molt, com pots imaginar. Recorde amb gratitud la seua infantesa a casa, i també el moment de la iniciàtica pubertat del xaval. Era un tot d'enjogassaments, de pintura erràtica, de joguines arreu i d'amics que venien per a jugar amb ell. Un moment, clar està, dolç de recordar. Altres moments hi ha hagut, quan la voluntat de reafirmació va trucar a la porta, i tan lògicament va esdevindre a la palestra, que en van dificultar una mica la relació. Ara, però, Ausiàs és un bon col·laborador, i em presta el seu ajut en tantes coses a les quals jo no podria arribar. A més,

tothom, quan em parla d'ell, ho fa de manera positiva, fins i tot laudatòria. I això em conhorta, bé és cert. Sempre, però, com que em reconec exigent, li demane més implicació, major intensitat, un xic més de vehemència per les coses... No obstant això, amb ell, tot marxa, i més que ho farà, tant en el present com en el futur. Tinc tota l'esperança del món en la bonhomia natural que mostra, i en la seua eficaç proximitat.

* * *

I amb les declaracions d'Antoni Miró fem el comiat d'aquest projecte d'entrevista. Podem bendir que ens ha agradat enormement la proximitat que ens ha mostrat el camí d'una major coneixença. Hem copsat l'entusiasme del pintor vers tantes coses de la vida, i de la seua experiència artística. A la fi hem pogut accedir, amb millor fortuna, al món d'Antoni Miró.

Tot un privilegi.

APÈNDIX

VENCEREM 1972 (Acrilic / taula, 100 × 100) Col·l. particular, Alcoi

LLUITA D'INFANTS 1972 (Acrílic / taula, 100 × 100) Col·l. IVAM, València

FUTUR NEGRE 1972 (Acrílic / taula, 80 × 80)

GEST DE FAM 1972 (Acrílic / taula, 100 × 100)

IGUALTAT PER A TOTHOM 1972 (Acrílic / taula, 100 × 200, tríptic) Museo de Bellas Artes de Bilbao

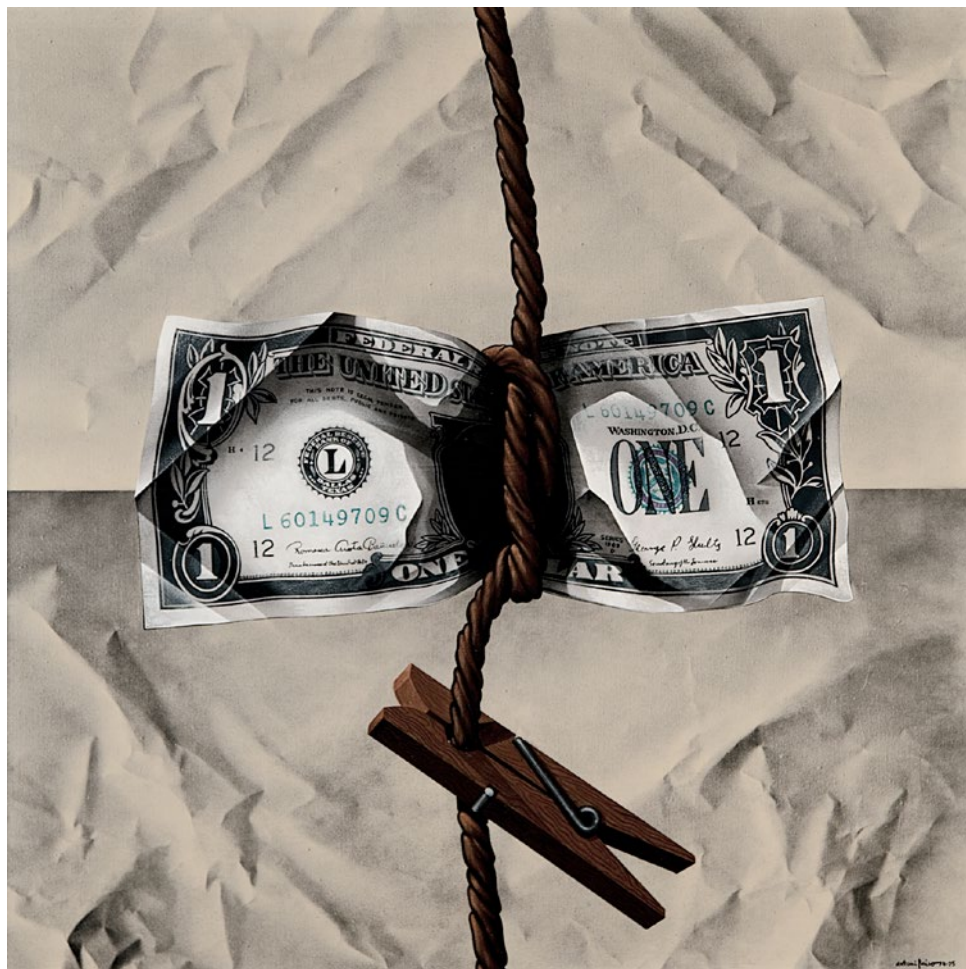
AMÈRICA LLIURE? 1972 (Acrílic / taula, 75 × 105) Col·l. particular, Brescia, Itàlia

ESCLAU I ESCLAVITZADOR 1973-74 (Acrílic / llenç, 150 × 150)

RECORD VIU 1973 (Acrílic / llenç, 150 × 150) Museo Salvador Allende, Santiago de Xile

DÒLAR ENFORCAT 1974 (Acrílic / llenç, 100 × 100)

SOBRE LA PROCESSÓ 1975-76 (Pintura objecte, 2 de 100 × 100) Col·l. IVAM, València

LA LLISTA DELS CECS 1974 (Acrílic / llenç, 100 × 81)
Col·l. Patronat Martínez Guericabeitia, Universitat de València

LLANCES IMPERIALS 1976-77 (Pintura objecte, 250 × 850), Obra completa i detall

MENIP 1981-86 (Pintura objecte, 206 × 140 × 140)

ISOP BUSCA MÚSICS 1981-91 (Pintura objecte, 2 de 183 × 153)

RETRAT EQÜESTRE 1982-84 (Acrílic / llenç, 200 × 200, díptic)

VIGILANTS A L'ALBA 1989 (Acrílic / llenç, 100 × 100)

DÍPTIC DEMOCRÀTIC 1986-87 (Acrílic / taula, 98 × 136)

DIÀLEG A TRES 1987 (Acrílic / taula, 98 × 136) Col·l. IVAM, València

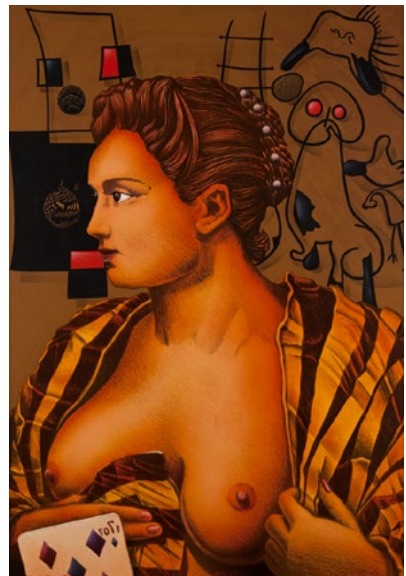
FINESTRA I NUCLEAR 1987
(Acrílic / taula, 98 × 68) Col·l. particular, Mallorca

RATZIA 1987 (Acrílic / taula, 98 × 68)
Col·l. Patronat Martínez Guerricabeitia,
Universitat de València

RETRAT D'UN POBLE 1987
(Acrílic / taula, 98 × 68) Col·l. Patronat Martínez
Guerricabeitia, Universitat de València

SENYORA SENYERA 1987
(Acrílic / taula, 98 × 68)

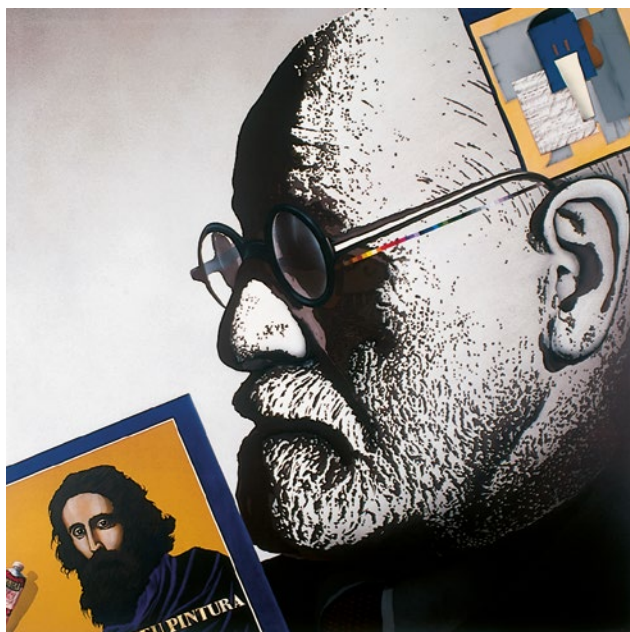
EL MISTERI REPUBLICÀ 1988 (Acrílic / taula, 200 × 200, díptic)

MEDITERRÀNIA 1988 (Acrílic / llenç, 200 × 200)

GORA EUSKADI, VISCA PICASSO 1985 (Acrílic / llenç, 200 × 200, díptic) Col·l. particular, Mallorca

PSICOANÀLISI DE LA PINTURA 1988 (Acrílic / llenç, 200 × 200)

AGRESSIÓ AMESURADA 1992 (Acrílic / taula, 98 × 98) Col-I. IVAM, València

BICICLETA DE MAR 1992 (Acrílic / taula, 98 × 98) Col-I particular, Brescia, Itàlia

ÀLIGA DISSECADA 1996 / L'Alcoià (Acrílic / llenç, 200 × 200)

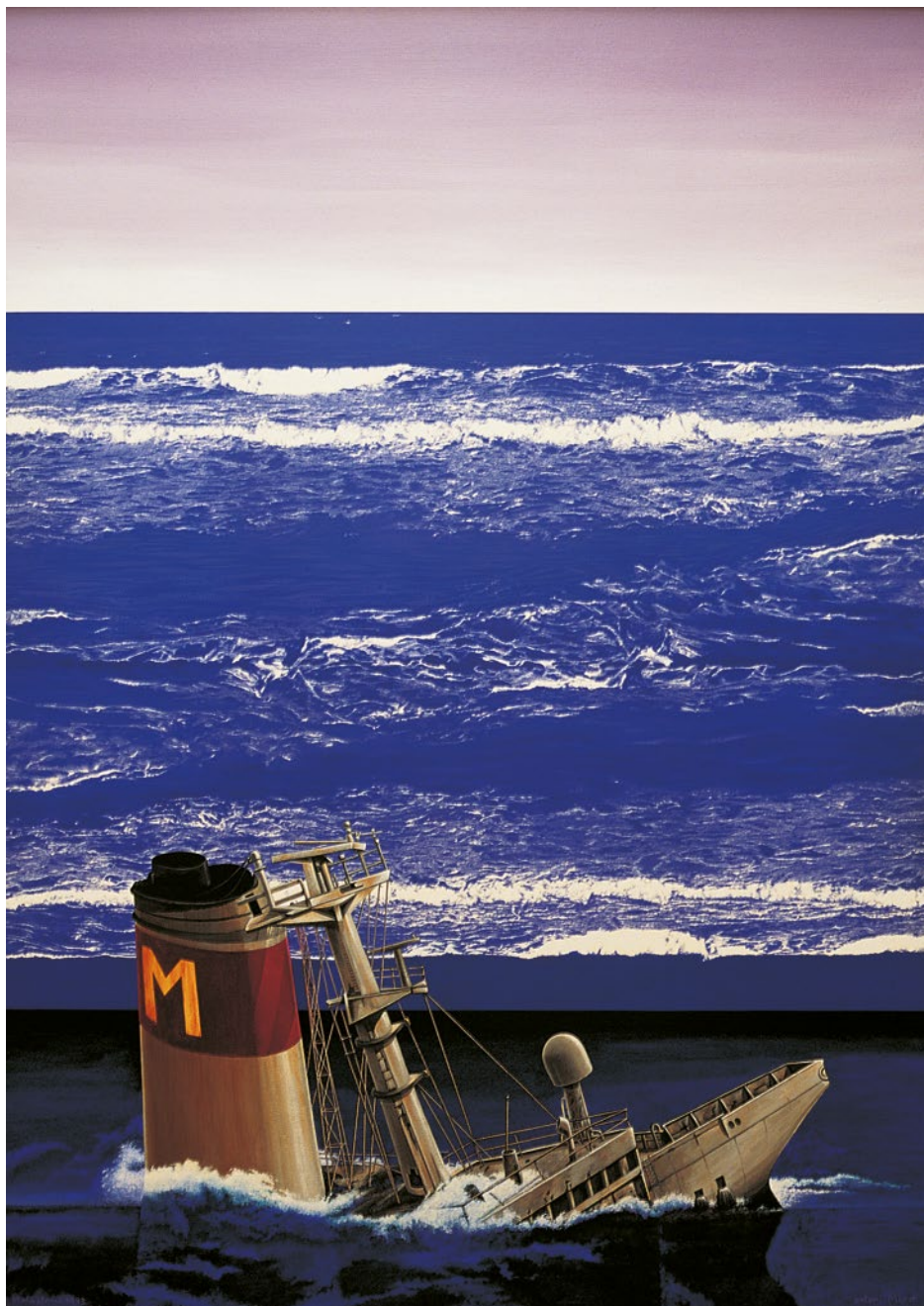
COSTA BLANCA 1993 (Acrílic / llenç, 200 × 200)

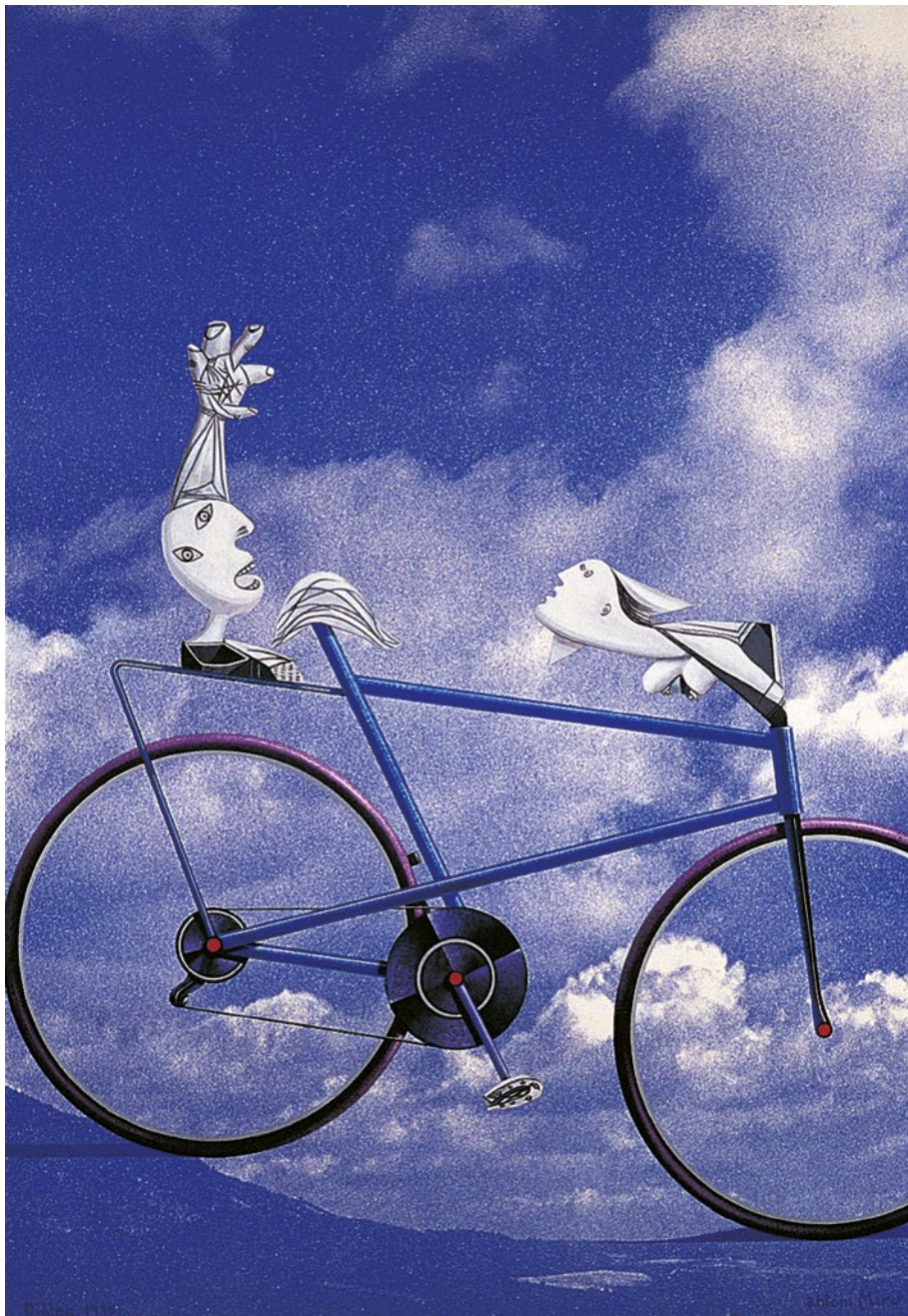
ANDRÒMINA 1995 (Acrílic / llenç, 200 × 200)

PARC NATURAL 1993 (Acrílic / llenç, 200 × 200) Col·l. Fundació Bancaixa, València

MALASTRUC 1993 (Acrílic / taula, 136 × 98) Col·l. particular, València

DIÀLEG 1996 (Acrílic / taula, 98 × 68) Col·l. particular, València

PENJADA 1998 (Pintura objecte, 200 × 100 × 29) Col·l. IVAM, València

SENYERA 2012 / València (Acrílic / llenç, 162 × 114)

LLEI RETRÒGRADA 2014 / Madrid (Acrílic / llenç, 114 x 162)

SANITAT I EDUCACIÓ 2014 / Alacant (Acrílic / llenç, 114 x 162)

SAFIA A MUQDISHO 2012 / Somàlia (Acrílic / llenç, 162 × 114)

A FAVOR DEL SAHARA 2013 / Madrid (Acrílic / llenç, 116 × 116)

PARLEM VALENCIÀ 2015 / València (Acrílic / llenç, 116 × 116)

DESNONAMENTS 2014 / València (Acrílic / llenç, 114 × 162)

MANS EN ALT 2013 / Madrid (Acrílic / llenç, 81 × 116)

FUSTER DIU 2014 / València (Acrílic / llenç, 114 × 162)

MANI-DONA 2018 / València (Acrílic / llenç, 114 × 162)

TERE ASSEGUDA 2017 (Acrílic / llenç, 162 × 114)

POMPIS DE MAVI 2016 (Acrílic / llenç, 116 × 116)

GLORIA 2016 (Acrílic i metall / llenç, 116 × 116)

CLAUDIETA 2017 (Acrílic / llenç, 114 × 162)

JULIET 2017 (Acrílic i metall / llenç, 114 × 162)

PETRONILA GITADA 2016 (Acrílic i metall / llenç, 114 × 162)

LAZARITA 2016 (Acrílic i metall / llenç, 81 × 116)

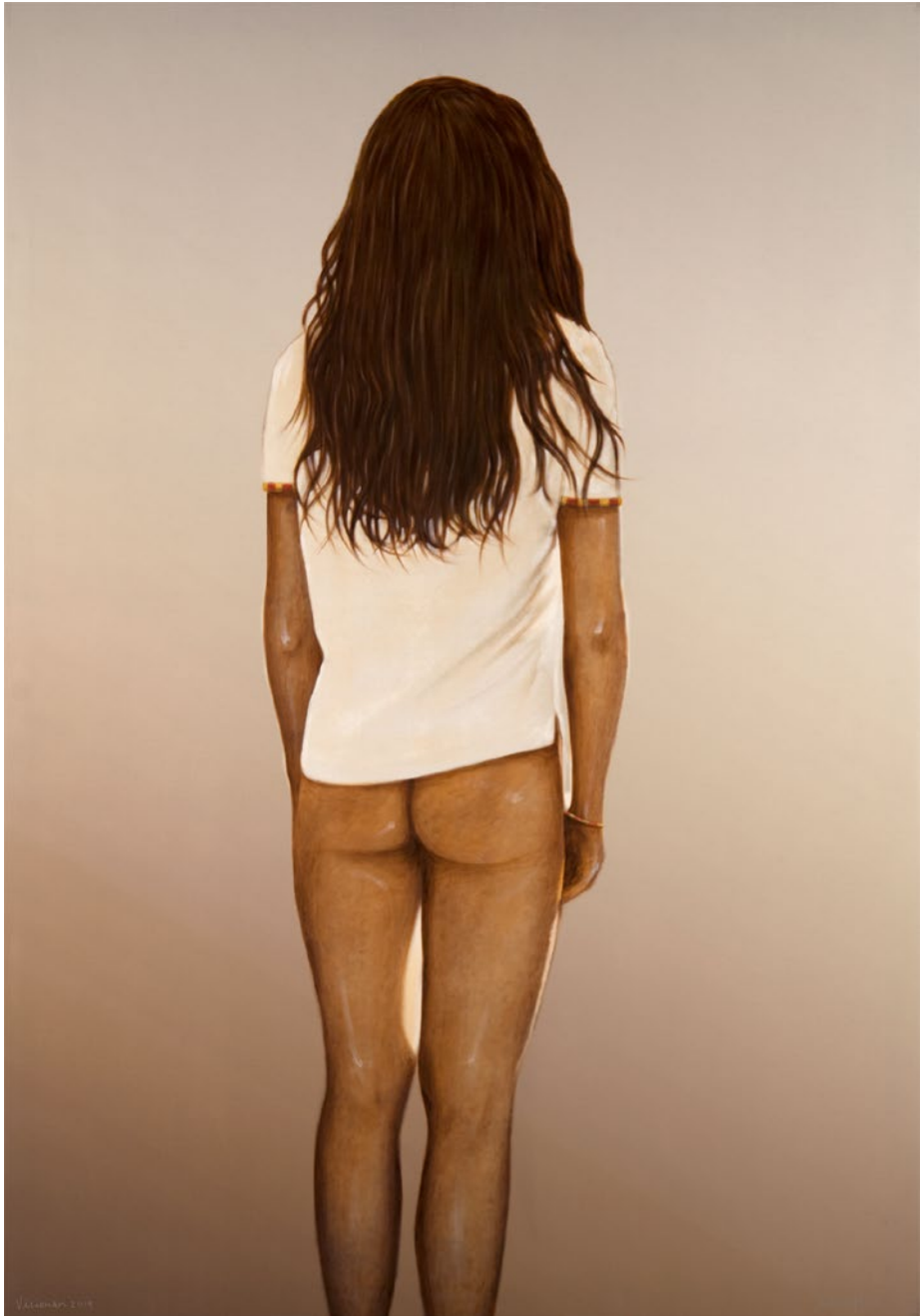
HOME D'ESQUENA 2018 / País Valencià (Acrílic / llenç, 116 × 116)

AMOR NU 2018 / PV (Acrylic / llenç, 195 × 130)

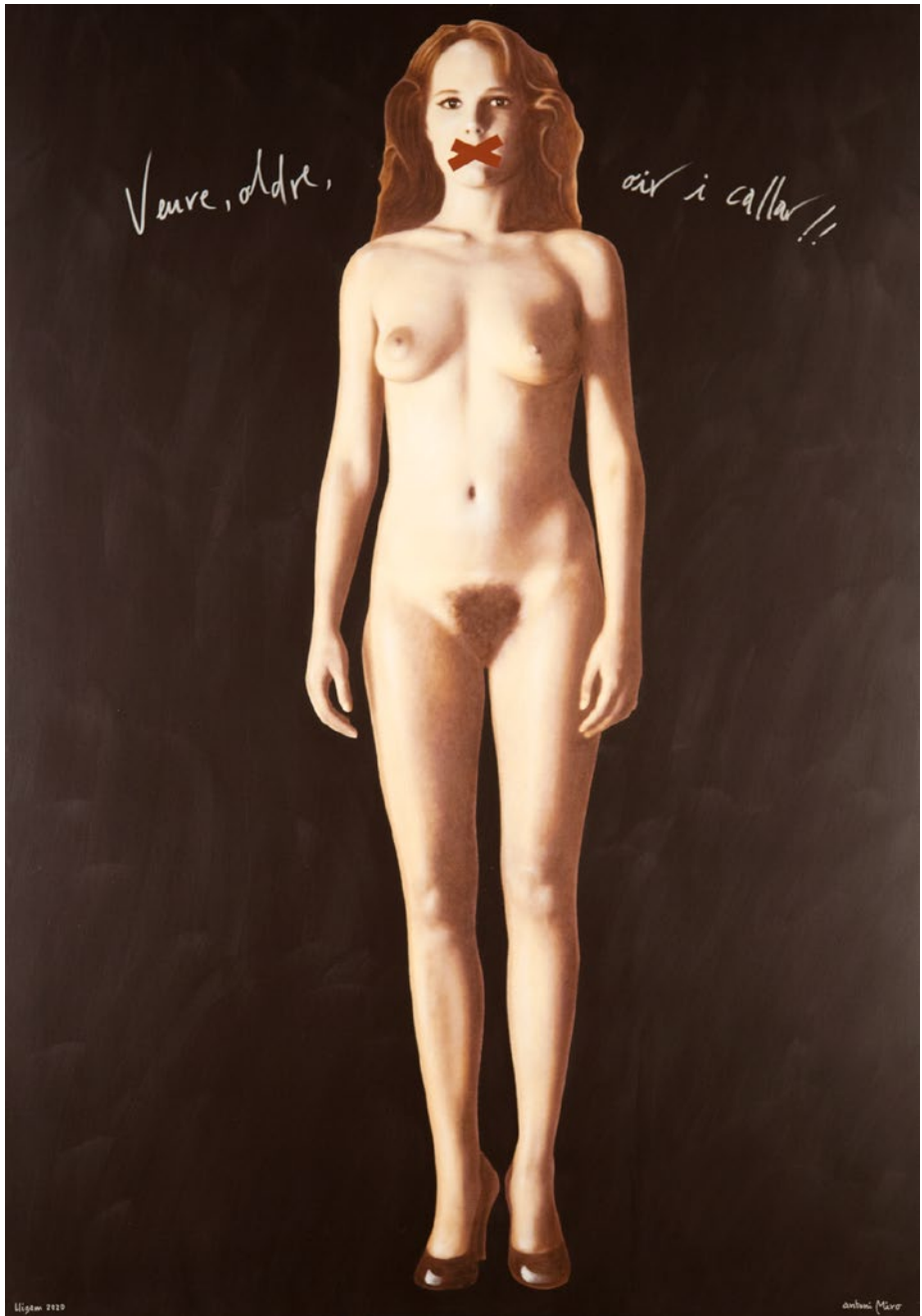
ASSETJADA 2019 / PV (Acrylic / lleng, 162 × 114)

VISIONARI 2019 / PV (Acrílic / llenç, 162 × 114)

PENSAMENTS 2020 / PV (Acrílic / lleng, 162 × 114)

LLIGAM "VEURE, OLDRE, OIR I CALLAR" 2020 / PV (Acrílic / llenç, 162 × 114)

BLACK MAN 2020 / PV (Acrílic / llenç, 162 × 114)

AGLAE “LES TRES GRÀCIES 1” 2020 / PV (Acrílic / llenç, 200 × 100)
EUFRO “LES TRES GRÀCIES 2” 2020 / PV (Acrílic / llenç, 200 × 100)
TALÍA “LES TRES GRÀCIES 3” 2020 / PV (Acrílic / llenç, 200 × 100)

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT D'ALACANT
COL·LECCIÓ CÀTEDRA ANTONI MIRÓ D'ART CONTEMPORANI

1. ROMÀ DE LA CALLE, *Diàlegs entre les imatges i les paraules*, 2015-2016
2. RAFAEL CALBO, *L'altra pintura*, 2015-2016
3. DAVID RICO, *Pobresa, marginalitat, exclusió social [...] d'Antoni Miró*, 2016
4. JORDI TORMO, *Antoni Miró, la mirada rebel*, 2017
5. VARIS AUTORS, *Art i societat*, 2018
6. SILVIA VIANA, *Soldats*, 2018
7. MERCÈ DIAZ, *Memòria i identitat*, 2018
8. LLUÏSA PASTOR, *Cossos de fàbrica*, 2018
9. ROMÀ DE LA CALLE, *Experiència estètica i crítica d'art*, 2019
10. SILVIA SEMPÈRE, *Anàlisi de la creació artística des d'una perspectiva sistèmica*, 2019
11. PACO SEMPÈRE, *L'inefable Wabi-Sabi*, 2019
12. DAVID TRUJILLO, *Cartografies de l'invisible*, 2019
13. JOAN BORJA, *Joan Navarro Ramon, Vida, colors i formes*, 2019
14. MIQUEL CRUZ, *Els poemes de la Llotja 2013-2019*, 2020
15. PEP CANTÓ, *Pintures de l'ànima, pintures de vida*, 2020
16. JAUME CREMADES, *Étymon*, 2020
17. ANDREU ALCARAZ VALLS, *Memorial, el record del moment*, 2020
18. MARTHA ELIZABETH LAGUNA ENRIQUE, *Antoni Miró i Cuba. Desdibuixant fronteres*, 2021
19. RAQUEL PUERTA-VARÓ, *Antoni Miró, artista i gestor cultural: dimensió i impacte d'un compromís*, 2021
20. JOSEP SOU, *Antoni Miró: pintura i vida. Converses al Sopalmo*, 2021

A thick, expressive red brushstroke graphic that tapers from the top right towards the bottom left, serving as a background for the text.

CÀTEDRA
ANTONI MIRÓ
D'ART CONTEMPORANI
UNIVERSITAT D'ALACANT

AJUNTAMENT D'ALCOI
AJUNTAMENT D'OTOS